PIESZE ŚWIĘTOKRZYSKIE

PROPOZYCJE TRAS I WYCIECZEK PIESZYCH

Świętokrzyskie

Opisy wycieczek i atrakcji:
Archiwum Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego

Zdjęcia:
Archiwum Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Świętokrzyskiego, Świętokrzyski Park Narodowy
(Arkadiusz Adamczyk, Marcin Matysek),
Geonatura Kielce (Michał Poros, Sławomir Rakowski),
Muzeum Zabawy i Zabawek (Malwina Sikora)

Opracowanie wycieczek:
Grzegorz Szczęsny
Konsultacja treści: Małgorzata Władyszewska, Sylwia Skuta,
Michał Poros, Grzegorz Niedbała, Witold Wesołowski, Martyna Sutowicz

Wydawca publikacji:
Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
Al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce
tel. 41 342 15 38
www.swietokrzyskie.pro, www.swietokrzyskie.szlaki.pttk.pl

Opracowanie graficzne, skład i druk:
APOGEA – Mariola Łotysz
16-002 Dobrzyniewo Duże, Leńce 4
www.apogea.pl

Przebieg tras pieszych został wytyczony na mapach w skali 1 : 55000
udostępnionych przez firmę Compass.

W przewodniku wykorzystano materiały powstałe w ramach inwentaryzacji turystycznych szlaków pieszych województwa świętokrzyskiego,
przeprowadzonej w latach 2020-2021 przez Oddział Świętokrzyski PTTK
w Kielcach na zlecenie Województwa Świętokrzyskiego.

Rok wydania 2022

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Autorzy przewodnika dołożyli wszelkich starań, aby jego treść
była jak najbardziej zgodna ze stanem faktycznym. Nie mogą jednak
wziąć odpowiedzialności za jakiekolwiek zmiany powstałe
już po realizacji publikacji. Wszelkie ewentualne uwagi są dla
nas bardzo cenne i prosimy przesyłać je na adres:

Departament Edukacji, Sportu, Turystyki i Spraw Zagranicznych
al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce,
tel. 41 342 15 38, e-mail: sek.est@sejmik.kielce.pl.

www.swietokrzyskie.pro
www.szlaki.swietokrzyskie.pttk.pl

PIESZE ŚWIĘTOKRZYSKIE

PROPOZYCJE TRAS I WYCIECZEK PIESZYCH

SPIS TREŚCI

str.

Mapa poglądowa ... **5**

Wstęp ... **6**

Wykaz wycieczek ujętych w przewodniku

1. Głównym Szlakiem Świętokrzyskim ... **7**
2. Na Szczytniak i Chełmową Górę ... **13**
3. Śladami Stefana Żeromskiego ... **16**
4. Partyzanckim szlakiem ... **21**
5. Przez Łysogóry do najstarszego polskiego sanktuarium ... **24**
6. Z wizytą w Piekle i Raju ... **31**
7. W krainie kruszców i marmurów chęcińskich ... **35**
8. Na spotkanie z Sienkiewiczem ... **41**
9. W kieleckim raju geologicznym ... **44**
10. Z audiencją u króla Puszczy Świętokrzyskiej ... **51**
11. Wiślanym szlakiem do Sandomierza ... **55**
12. Doliną Koprzywianki ... **60**
13. Szlakiem martyrologii ... **65**
14. Przez ostępy Sieradowickiego Parku Krajobrazowego ... **68**
15. Szlakiem zabytków techniki Doliny Kamiennej ... **73**
16. Do rezerwatu UNESCO i Parku Dinozaurów ... **76**
17. Ponidziańskim duktem ... **81**
18. Do Świętokrzyskich Uzdrowisk ... **87**
19. Z wizytą w Piekle Niekłańskim ... **90**
20. Doliną Krasnej ... **95**
21. Śladem historycznych miasteczek ... **98**
22. Puszczańskim szlakiem ... **102**
23. Przez Świętokrzyskie Bieszczady ... **107**
24. Szlakiem kolejki wąskotorowej ... **110**

Informacje

Usługi noclegowe i gastronomiczne ... **112**

Informacja turystyczna ... **112**

Komunikacja po regionie ... **113**

Bezpieczeństwo turystów ... **114**

MAPA POGLĄDOWA WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO Z ZAZNACZONYMI TRASAMI WYCIECZEK PIESZYCH

WSTĘP

Przewodnik „Piesze Świętokrzyskie. Propozycje tras i wycieczek pieszych" zawiera propozycje 24 tras wycieczek dostosowanych do potrzeb różnych grup odbiorców. Wszystkie one mają charakter rekreacyjny. Znajdziemy w nim zarówno trasy długodystansowe przeznaczone dla najwytrwalszych piechurów, jak również krótkie trasy spacerowe idealne dla rodzin z dziećmi. Trasy wycieczek zostały tak zaprojektowane, aby można było je podzielić na krótsze odcinki, zmniejszając w ten sposób stopień ich trudności.

W większości przypadków trasy zostały wytyczone dobrze oznakowanymi szlakami pieszymi, jednak dla wygody i bezpieczeństwa zachęcamy do pobrania aplikacji „Świętokrzyskie Szlaki Turystyczne", a następnie uruchomienia planu wycieczki za pomocą kodu QR znajdującego się przy każdej trasie. Szlaki prowadzą w większości leśnymi ścieżkami oraz lokalnymi drogami publicznymi z dala od dużego ruchu samochodowego.

Korzystając z proponowanych w przewodniku wycieczek możemy dotrzeć do najciekawszych miejsc województwa świętokrzyskiego. Trasy prowadzą zarówno przez najcenniejsze obszary przyrodnicze regionu, np. Świętokrzyski Park Narodowy, jak i urokliwe miasta i miasteczka z dobrze zachowanymi zabytkami (Kielce, Sandomierz, Bodzentyn, Wiślica, Pińczów i wiele innych).

Każda z opisanych w przewodniku wycieczek pieszych zawiera szereg informacji praktycznych, przydatnych przed oraz w trakcie podróży. Pozwolą one ocenić zarówno trudność trasy, jak i jej atrakcyjność oraz zaplanować komunikację po regionie. W związku z tym warto zapoznać się ze znaczeniem użytych w wydawnictwie piktogramów i skrótów oraz przeczytać krótkie informacje o przebiegu i atrakcjach na trasie.

W przewodniku wykorzystana została tylko część szlaków pieszych, jakie istnieją w województwie świętokrzyskim. Możliwości zwiedzania regionu jest dużo więcej. Pozostałe szlaki oraz atrakcje turystyczne są dostępne na stronie **www.swietokrzyskie.szlaki.pttk.pl** oraz w aplikacji mobilnej **„Świętokrzyskie Szlaki Turystyczne"**, gdzie istnieje również możliwość zaplanowania innych niż ujętych w przewodniku wycieczek za pomocą dedykowanego planera tras. W aplikacji znajdziecie Państwo również bardziej rozbudowane opisy atrakcji, które umieszczone zostały w przewodniku.

Znaczenie piktogramów i skrótów:

długość trasy (podawana w km), początek trasy, koniec trasy

czas przejścia bez zwiedzania (podawany w h)

przewyższenie (podawane w m)

poziom trudności (wykorzystywana będzie 5-cio stopniowa skala opisowa: łatwa, średnia, średnio trudna, trudna, bardzo trudna)

oznakowanie (wykorzystywana będzie 5-cio stopniowa skala opisowa: bardzo dobre, dobre, dostateczne, słabe, złe) + linia z kolorem szlaku (czerwony, niebieski, zielony, żółty, czarny, bez znaków)

kod QR (każda trasa zaopatrzona zostanie w kod QR, który prowadził będzie do trasy w aplikacji mobilnej Świętokrzyskie szlaki)

Jak poruszać się po znakowanych pieszych szlakach turystycznych w terenie?

1. Znak prowadzący.
2. Znak początku/końca szlaku.
3. Znak skrętu pod kątem 90*.
4. Znak skrętu pod kątem 135*.
5. Strzałka kierunkowa.
6. Miejsce na szlaku wymagające dodatkowej uwagi.

Jak czytać stan oznakowania szlaku opisany w przewodniku?

bardzo dobre oznakowanie (oznaczenie kompletne, w dobrym stanie technicznym, umożliwiające przebycie trasy na całej długości bez mapy)

dobre oznakowanie (oznaczenie w większości kompletne, w dobrym stanie technicznym, niewielkie braki w oznakowaniu, użycie mapy tylko w miejscach nieoznakowanych i wątpliwych orientacyjnie)

dostateczne oznakowanie (braki w oznakowaniu na dłuższych odcinkach, wiele nieoznakowanych skrzyżowań, do przebycia szlaku wymagane jest użycie mapy)

słabe oznakowanie (oznaczenie bardzo sporadyczne, w dużych odległościach, w złym stanie)

złe oznakowanie (pojedyncze oznaczenia na szlaku, praktyczny brak oznaczeń)

Jak czytać poziom trudności trasy opisanej w przewodniku?

- ☆☆☆☆ **trasa łatwa** – trasy o długości ok. 10 km
- ☆☆☆★ **trasa średnia** – trasy o długości ok. 20 km
- ☆☆★★ **trasa średnio trudna** – trasy o długości ok. 30 km
- ☆★★★ **trasa trudna** – trasy o długości ok. 40 km
- ★★★★ **trasa bardzo trudna** – trasy o długości powyżej 40 km

„+" plus przy trasie oznacza, że występują dodatkowo przewyższenia

Należy pamiętać, że stopień trudności trasy można w bardzo łatwy sposób obniżyć, dzieląc ją na krótsze odcinki.

/

GŁÓWNYM SZLAKIEM ŚWIĘTOKRZYSKIM

Czerwony szlak turystyczny im. E. Massalskiego jest głównym szlakiem turystycznym w Górach Świętokrzyskich i jednym z popularniejszych górskich szlaków długodystansowych w Polsce. Jego historia sięga 1926 r., kiedy to krajoznawcy Edmund Massalski oraz Kazimierz Kaznowski wytyczyli pierwszy szlak w Górach Świętokrzyskich, prowadzący z Kielc do Nowej Słupi. Na początku lat 60-tych XX w., po wielu modyfikacjach udało się uruchomić najdłuższy ciąg wycieczkowy w regionie, biegnący z Kuźniaków do Gołoszyc, który oznaczony został w całości kolorem czerwonym. Szlak łączy najważniejsze atrakcje krajoznawcze w Górach Świętokrzyskich i na swojej drodze pokonuje najwyższe szczyty licznych pasm górskich. Szlak przechodzi również przez Świętokrzyski Park Narodowy, na terenie którego znajduje się Klasztor Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej z relikwiami Drzewa Krzyża Świętego, od których wywodzi się nazwa województwa świętokrzyskiego.

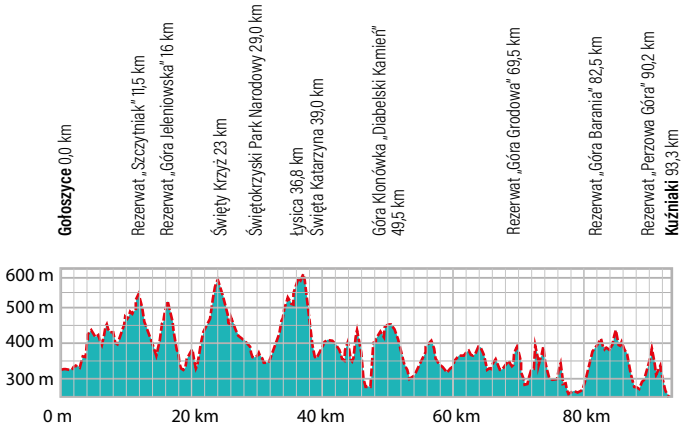

Przebieg trasy

Przystanek autobusowy w Gołoszycach 0,0 km – Rezerwat „Szczytniak" (skrzyżowanie z czarnym szlakiem Nowa Słupia-Piórków) 11,5 km – Rezerwat „Góra Jeleniowska" 16 km – Kobyla Góra (skrzyżowanie z zielonym szlakiem Łagów-Nowa Słupia) 19,8 km – Przystanek autobusowy w Trzciance 20,8 km – Klasztor, Gołoborze i Muzeum ŚPN na Łysej Górze (początek niebieskiego szlaku Święty Krzyż-Tarłów) 23,4 km – Osada Średniowieczna w Hucie Szklanej 25,6 km – Kakonin 32,6 km – Kapliczka św. Mikołaja (początek niebieskiego szlaku Wał Małacentowski – Kapliczka św. Mikołaja) 34,4 km – Łysica (614 m n.p.m.) 36,8 km – Klasztor w Świętej Katarzynie (skrzyżowanie z niebieskim szlakiem Wąchock-Cedzyna) 39,0 km – Taras widokowy w Krajnie Pierwszym 40,7 km – Góra Wymyślona 44 km – Góra Radostowa 45,6 km – Ameliówka (skrzyżowanie z niebieskim szlakiem Wąchock-Cedzyna) 47,0 km – Pomnik przyrody „Diabelski Kamień" na Górze Klonówce 49,5 km – Kościół

Przebieg trasy

w Masłowie 52,6 km – Dąbrowa Koszarki 58,7 km – Góra Sosnowica 63,7 km – Tumlin 68,5 km – Góra Grodowa 69,5 km – Góra Wykień 72,4 km – Miedziana Góra MPK 74,9 km – Góra Ciosowa 76,2 km – Rezerwat „Barania Góra" (początek czarnego szlaku Oblęgorek-Barania Góra) 82,5 km – Taras widokowy pod Sieniewską Górą 85,3 km – Rezerwat „Perzowa Góra " 90,2 km – **Przystanek autobusowy w Kuźniakach** (początek niebieskiego szlaku Kuźniaki-Pogorzałe) 93,3 km

Przejście całego szlaku zajmuje ok. 30 godz. Jest to jednak opcja wyłącznie dla wytrawnych piechurów. Dla osób, które preferują krótsze wycieczki szlak można podzielić na jednodniowe odcinki np. Gołoszyce – Trzcianka, Trzcianka – Święta Katarzyna, Święta Katarzyna – Masłów, Masłów – Miedziana Góra, Miedziana Góra – Kuźniaki. W trakcie wycieczki na turystów czekają liczne podejścia. Na szlaku znajduje się wiele miejsc pozwalających na podziwianie panoram sąsiednich pasm i szczytów górskich.

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się w Gołoszycach obok przystanku PKS, natomiast jego koniec zlokalizowany jest przy przystanku autobusowym PKS w Kuźniakach obok ruin zakładu wielkopiecowego. Do obu miejscowości można dotrzeć z Kielc komunikacją publiczną (bus lub autobus).

Trasy wykorzystujące najbardziej atrakcyjne odcinki szlaku zostały umieszczone w przewodniku w formie odrębnych wycieczek:

Wycieczka nr 2. Na Szczytniak i Chełmową Górę (opis patrz str. 13)

Wycieczka nr 3. Śladami Stefana Żeromskiego (opis patrz str. 16)

Wycieczka nr 5. Przez Łysogóry do najstarszego polskiego sanktuarium (opis patrz str. 24)

Wycieczka nr 8. Na spotkanie z Sienkiewiczem (opis patrz str. 41)

PIESZE ŚWIĘTOKRZYSKIE

93,3 km	30 h	2907 m	bardzo trudna+	bardzo dobre

Wybrane atrakcje na trasie:

1. Cmentarz z okresu I wojny światowej w Gołoszycach (więcej informacji w aplikacji)
2. Jeleniowski Park Krajobrazowy (więcej informacji w aplikacji)
3. Rezerwat przyrody „Szczytniak" (opis patrz str. 15)
4. Rezerwat przyrody „Góra Jeleniowska" (opis patrz str.1 5)
5. Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego (opis patrz str. 27)
6. Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Łysej Górze (opis patrz str. 27)
7. Gołoborze z platformą widokową na Łysej Górze (opis patrz str. 27)
8. Osada Średniowieczna w Hucie Szklanej (opis patrz str. 26)
9. Zabytkowa Chałupa w Kakoninie (opis patrz str. 26)
10. Świętokrzyski Park Narodowy (opis patrz str. 110)
11. Góra Łysica (opis patrz str. 25)
12. Święta Katarzyna (opis patrz str. 17, 25, 110)
13. Sabat Krajno – Park Rozrywki i Miniatur (opis patrz str. 18)
14. Góra Radostowa (opis patrz str. 18)
15. Centrum Edukacji i Kultury Szklany Dom w Ciekotach (opis patrz str. 18)
16. Pomnik przyrody „Diabelski Kamień" na Górze Klonówce
17. Rezerwat przyrody „Kamienne Kręgi" (więcej informacji w aplikacji)
18. Góra Ciosowa (więcej informacji w aplikacji)
19. Rezerwat przyrody „Barania Góra" (opis patrz str. 43)
20. Taras widokowy pod Sieniewską Górą (więcej informacji w aplikacji)
21. Suchedniowsko-Oblęgorski Park Krajobrazowy (opis patrz str. 43)
22. Rezerwat przyrody „Perzowa Góra " (opis patrz str. 42)
23. Ruiny Wielkiego Pieca w Kuźniakach (opis patrz str. 42)

Świętokrzyski
Park Miniatur i Rozrywki Sabat Krajno
Klasztor ss. Bernardynek, XV w.
Ciekoty
Katarzyna
-Zagórze
-Pierwsze
Podmąchocice
Bęczków
Krajno-
-Parcele
-Drugie
Porąbki
Łysica
Park
Narodo
OOŚ Łysica
gołoborze
Kakonin
Wola Szczygieł
Pokrzywi
Kakonianka
Górno-
-Parcele
Wola Jachowa
Bieliny
Warkocz
-Zawada
Górki Napękowskie
Skorzeszyce
Napęków
Belnianka
Czaplów
Zofiówka
Brzechów
Belno
Świnia
340
Smyków
młyn drewniany 1884 r.
Daleszyce
Danków
332
Sieraków
Wójtostwo
Cisowsko-Orłowiński PK
74
753
447
12.
13.
11.
10.
9.

ruiny zespołu pałacyku Kołłątajów, 1830 r.
Wiązowa
Stachura
Piaski
Malmurzyn
Cierchy
Kuźniaki
Pasmo Oblęgorskie
Suchedniowsko-Oblęgorski PK
Góra Siniewska
446
Widoma
Bobrza
Pępice
Perzowa
Zaskale
395
Rez. Perzowa Góra
Hucisko
Rez. Barania Góra
Oblęgorek
Podewsie
Niedźwiedź
Piotrowiec
Śliwiny
Oblęgór
Porzecze
Czubacz
Strawczyn
Strawczynek
Bugaj
Ruda Strawczyńska
1629 r.
miejsce ur. Stefana Żeromskiego
Chełmce
Łososina (Wierna Rzeka)
Korczyn
Akwizgran
Promnik
1665 r.
Bobrza
Łosień
Małogoskie
Micigózd
Julianów
Brynica
Dolna Kolonia
Podzamcze Piekoszowskie
Podłosienek
Łubno
ruiny pałacu XVII w.
Wincentów
Piekoszów
Szczukowi
Łosienek
786
748
21.
23.
22.
20.
19.

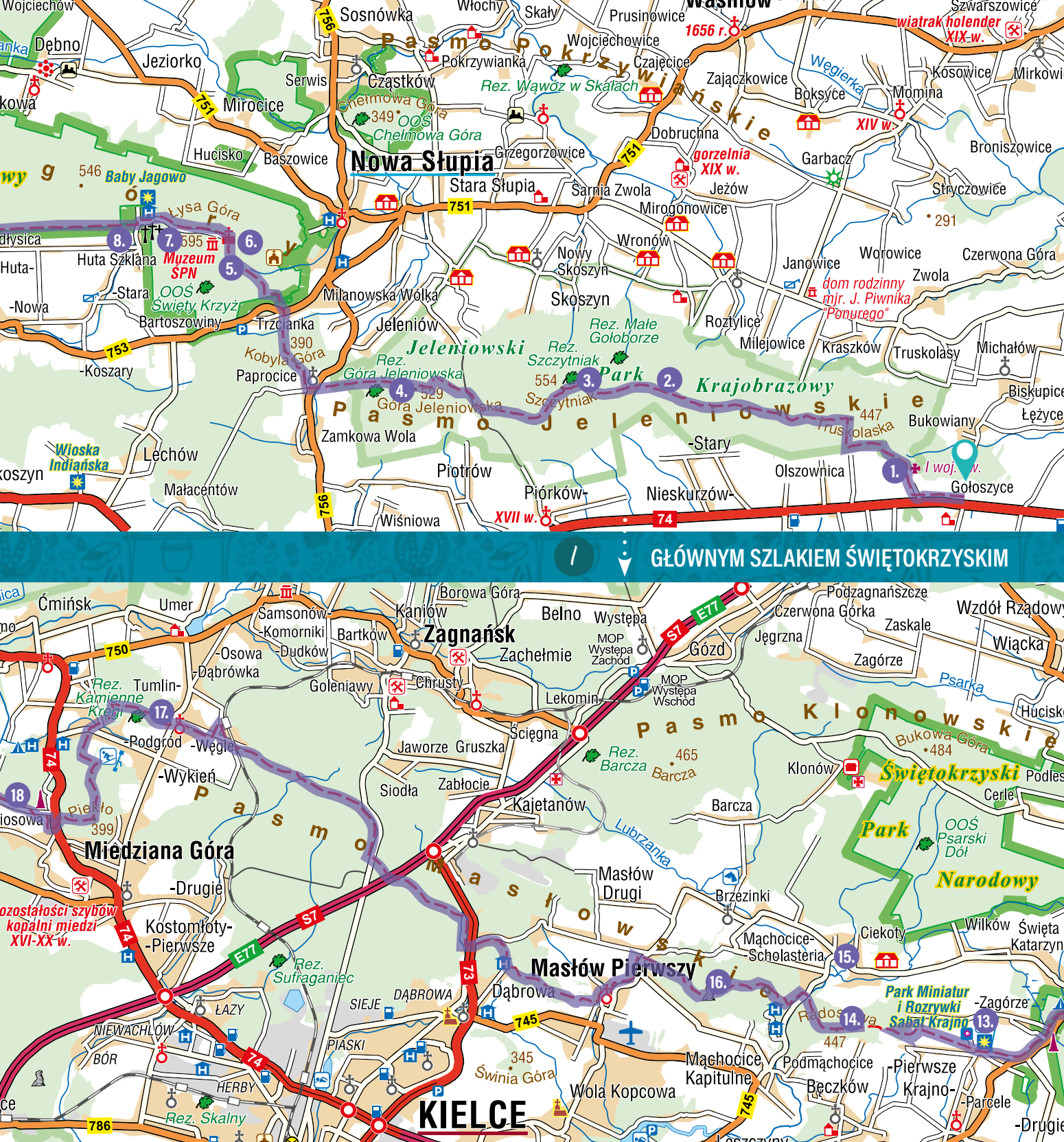
Nowa Słupia
Stara Słupia
Sosnówka
Pasmo Pokrzywiańskie
Pokrzywianka
Rez. Wąwóz w Skałach
Chełmowa Góra 349
OOŚ Chełmowa Góra
Cząstków
Mirocice
Serwis
Hucisko
Baszowice
Grzegorzowice
Dobruchna
Sarnia Zwola
Jeżów
Mirogonowice
Garbacz
gorzelnia XIX w.
1656 r.
wiatrak holender XIX w.
XIV w.
Węgierka
Zajączkowice
Boksyce
Momina
Kosowice
Mirkowice
Broniszowice
Stryczowice
291
Czajęcice
Prusinowice
Wąsików
Szwarszowice
Wojciechowice
Włochy
Skały
Dębno
Jeziorko
Baby Jagowo
Łysa Góra
Huta Szklana
Muzeum SPN
OOŚ Święty Krzyż
Bartoszowiny
Trzcianka
Milanowska Wólka
Jeleniów
Kobyla Góra 390
Paprocice
Kłoszary
Nowa Słupia
Wronów
Nowy Skoszyn
Skoszyn
Janowice
Worowice
Czerwona Góra
Zwola
dom rodzinny mjr. J. Piwnika "Ponurego"
Roztylice
Milejowice
Kraszków
Truskolasy
Michałów
Rez. Małe Gołoborze
Rez. Szczytniak 554
Jeleniowski Park Krajobrazowy
Pasmo Jeleniowskie
Rez. Góra Jeleniowska 529
Góra Jeleniowska
Szczytniak
Truskolaska 447
Bukowiany
Biskupice
Łężyce
Gołoszyce
Zamkowa Wola
Lechów
Wioska Indiańska
Piotrów
Małacentów
Piórków
Wiśniowa
XVII w.
Olszownica
Nieskurzów
Stary
1. I woj. w.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
Ćmińsk
Umer
Samsonów
Komorniki
Dudków
Bartków
Kaniów
Zagnańsk
Borowa Góra
Belno
Występa
MOP Występa Zachód
MOP Występa Wschód
Zachełmie
Chrusty
Goleniawy
Osowa
Dąbrówka
Tumlin
Rez. Kamienne Kręgi
17.
Podgrodzie
Węgle
Wykień
Jaworze
Gruszka
Ścięgna
Lekomin
Gózd
Jęgrzna
Podzagnańszcze
Czerwona Górka
Zaskale
Wzdół Rządowy
Wiącka
Zagórze
Psarka
Pasmo Klonowskie
Rez. Barcza 465
Barcza
Bukowa Góra 484
Klonów
Świętokrzyski Park Narodowy
OOŚ Psarski Dół
Cerle
Podlesie
Siodła
Zabłocie
Kajetanów
Lubrzanka
Masłów Drugi
Brzezinki
Miedziana Góra
Pasmo Masłowskie
Drugie
Pozostałości szybów kopalni miedzi XVI-XX w.
Kostomłoty-Pierwsze
Rez. Sufraganiec
Masłów Pierwszy
Dąbrowa
DĄBROWA
SIEJE
ŁAZY
NIEWACHLÓW
BÓR
PIASKI
HERBY
Rez. Skalny
Świnia Góra 345
Wola Kopcowa
KIELCE
Mąchocice Kapitulne
Mąchocice-Scholasteria
Ciekoty
Wilków
Święta Katarzyna
Park Miniatur i Rozrywki Sabat Krajno
Podmąchocice
Beczków
Krajno-Pierwsze
Parcele
Zagórze
15.
16.
13.
14.
18.
Rez. Tumlin-Kamienne Kręgi
Rez. Barcza
Rez. Małe Gołoborze
Rez. Szczytniak
Rez. Góra Jeleniowska
Rez. Sufraganiec
Rez. Skalny
Psarski Dół
Park Miniatur i Rozrywki Sabat Krajno
Pozostałości szybów kopalni miedzi XVI-XX w.
dom rodzinny mjr. J. Piwnika "Ponurego"
Muzeum SPN
Baby Jagowo
Wioska Indiańska
wiatrak holender XIX w.
gorzelnia XIX w.
1656 r.
XIV w.
XVII w.
I woj. w.
Psarka
Węgierka
Lubrzanka
Bukowa Góra
Truskolaska
Chełmowa Góra
Rez. Wąwóz w Skałach
Rez. Małe Gołoborze
Rez. Szczytniak
Rez. Góra Jeleniowska
Rez. Tumlin-Kamienne Kręgi
Rez. Barcza
Rez. Sufraganiec
Rez. Skalny
OOŚ Chełmowa Góra
OOŚ Święty Krzyż
OOŚ Psarski Dół
Jeleniowski Park Krajobrazowy
Świętokrzyski Park Narodowy
Pasmo Pokrzywiańskie
Pasmo Jeleniowskie
Pasmo Klonowskie
Pasmo Masłowskie
GŁÓWNYM SZLAKIEM ŚWIĘTOKRZYSKIM
KIELCE
Nowa Słupia
Miedziana Góra
Masłów Pierwszy
Zagnańsk
Jeleniów
Skoszyn
Milanowska Wólka
Zamkowa Wola
Lechów
Piotrów
Piórków
Nieskurzów
Stary
Olszownica
Gołoszyce
Bukowiany
Truskolasy
Michałów
Kraszków
Milejowice
Roztylice
Janowice
Worowice
Czerwona Góra
Zwola
Nowy Skoszyn
Wronów
Mirogonowice
Sarnia Zwola
Jeżów
Garbacz
Broniszowice
Stryczowice
Grzegorzowice
Dobruchna
Baszowice
Hucisko
Mirocice
Serwis
Cząstków
Pokrzywianka
Sosnówka
Włochy
Skały
Prusinowice
Wąsików
Szwarszowice
Wojciechowice
Dębno
Jeziorko
Huta Szklana
Bartoszowiny
Trzcianka
Paprocice
Kłoszary
Małacentów
Wiśniowa
Piórków
Nieskurzów
Olszownica
Gołoszyce
Bukowiany
Biskupice
Łężyce
Zagórze
Wiącka
Wzdół Rządowy
Podzagnańszcze
Czerwona Górka
Zaskale
Jęgrzna
Gózd
Zachełmie
Belno
Kaniów
Borowa Góra
Bartków
Dudków
Komorniki
Samsonów
Umer
Ćmińsk
Osowa
Dąbrówka
Goleniawy
Chrusty
Lekomin
Ścięgna
Jaworze
Gruszka
Podgrodzie
Węgle
Wykień
Siodła
Zabłocie
Kajetanów
Barcza
Klonów
Cerle
Podlesie
Masłów Drugi
Brzezinki
Drugie
Kostomłoty-Pierwsze
Dąbrowa
Mąchocice Kapitulne
Mąchocice-Scholasteria
Ciekoty
Wilków
Święta Katarzyna
Podmąchocice
Beczków
Krajno-Pierwsze
Parcele
Zagórze
Wola Kopcowa
Świnia Góra
Łazy
Niewachlów
Bór
Piaski
Herby
Siejce
Dąbrowa
Psarka
Bukowa Góra
Truskolaska
Węgierka
Lubrzanka
Chełmowa Góra
Rez. Wąwóz w Skałach
Rez. Małe Gołoborze
Rez. Szczytniak
Rez. Góra Jeleniowska
Rez. Tumlin-Kamienne Kręgi
Rez. Barcza
Rez. Sufraganiec
Rez. Skalny
OOŚ Chełmowa Góra
OOŚ Święty Krzyż
OOŚ Psarski Dół
Jeleniowski Park Krajobrazowy
Świętokrzyski Park Narodowy
Pasmo Pokrzywiańskie
Pasmo Jeleniowskie
Pasmo Klonowskie
Pasmo Masłowskie
GŁÓWNYM SZLAKIEM ŚWIĘTOKRZYSKIM

2
NA SZCZYTNIAK
I CHEŁMOWĄ GÓRĘ
Cząstków
Skowroniec
Stary Cząstków
Pokrzywianka-
Kolonia B
Kolonia A
Rez. Wąwóz w Skałach (geolog.)
Serwis
OOŚ Chełmowa Góra
Chełmowa Góra
351
-Górna 319
Grzegorzowice-Wieś
św. Jana Chrzciciela XIII/XIV w.
Dobruchna
-Kolonia
Mirocice
Hektary
Stare Baszowice
Baszowice-Wieś
Baszowice
Hucisko
Słupianka
Winnica
Podchełmie
Grzegorzowice-
-Poprzeczne
Góry
Winnica
-Podłużne
Wielgus
Hektary Podchełmskie
1841 r.
1782 r.
Stara Wieś
1923 r.
Stara Słupia
Wałsnów
Sarnia Zwola-Wieś
Rampa
Świętokrzyski
Park
Bielnik
galeria widokowa na gołoborzu
Świętokrzyska Kalwaria
św. Wawrzyńca późnorenesansowy 1678 r.
Centrum Kulturowo-Archeologiczne
UMiG
Opatówka XVII w.
Nowa Słupia
Duże Lipie
Jeleniów-Kolonia
Kunin-Lipie
Kunin
Hektary (Nowy Kunin)
Muzeum ŚPN Pasztor Świętego Krzyża
Muzeum Misyjne
Buk Jagiełły
Emeryk Park Legend (w budowie)
Hektary-Poddębniak
W Polach
1912 r.
Nowy Skoszyn
Mamucie Jodły
Narodowy
Łazy
Świętokrzyski Dwór
Stary Kunin
Puszcza Jodłowa
OOŚ Łysica - Święty Krzyż
Wólka Milanowska
Jeleniów
Jeleniów-Kolonia
Karpaty
Centrum Edukacyjne
Stary Skoszyn
29 VI 1942
Winnica Milanowska
Podlesie
Dom Opieki św. Brata Alberta "Nasze Gospodarstwo"
Słupianka
Dębniak
Jeleniów
Jeleniów-Wieś
Majdan
Stary Kunin
Trzcianka
Leśniczówka
Skoszyńska Góra
451
Kobyla Góra
391
Jeleniów
L. Jeleniów
Jeleniowski PK
rez. Szczytniak (geolog.-leśny)
Paprocice
Szczytniak
554
Paprocice
533
Jeleniowska Góra
rez. Góra Jeleniowska (geolog.-leśny)
Przełęcz Jeleniowska
Łazy
Zamkowa Wola
Łagowianka
Zamkowa Wola
Podłazy
1.
2.
3.
4.
5.
6
7.
751
756
753

2

NA SZCZYTNIAK I CHEŁMOWĄ GÓRĘ

Wycieczka została poprowadzona przez jeden z najbardziej malowniczych i cennych przyrodniczo terenów w województwie świętokrzyskim. Założony w 1920 r. rezerwat przyrody „Góra Chełmowa" dał początek Świętokrzyskiemu Parkowi Narodowemu. Na terenie rezerwatu ochroną objęto m.in. okazałe modrzewie polskie, nad którymi badania prowadził Marian Raciborski, wybitny polski przyrodnik, urodzony w Brzustowej koło Ćmielowa. Końcowe podejście na Szczytniak prowadzi przez rezerwat o tej samej nazwie, który pokryty jest rumoszem skalnym zwanym „gołoborzem". Miłośników architektury z pewnością zainteresuje murowany kościół pw. św. Jana Chrzciciela ufundowany jeszcze przed 1334 r.

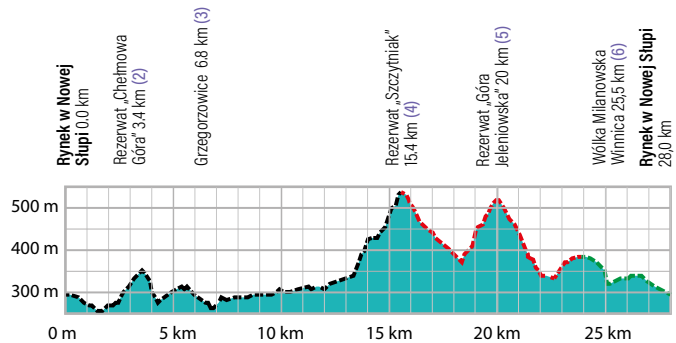

Przebieg trasy

Rynek w Nowej Słupi 0,0 km – Rezerwat „Góra Chełmowa" 3,4 km – Grzegorzowice 6,8 km – Wałsnów 9,8 km – Rezerwat „Szczytniak" 15,4 km (szlak czarny) – Rezerwat „Góra Jeleniowska" 20 km – Kobyla Góra 23,9 km (szlak czerwony) – Winnica Milanowska w Wólce Milanowskiej 25,5 km – **Rynek w Nowej Słupi** 28,0 km (szlak zielony)

Wycieczkę można skrócić w Grzegorzowicach, skąd niebieskim szlakiem powracamy do Nowej Słupi. Cała pętla będzie miała wówczas 13,5 km długości. Osoby bardziej zaprawione w turystyce pieszej mogą przedłużyć trasę o dodatkowe 6 km i z Kobylej Góry wybrać wariant powrotny do Nowej Słupi przez Święty Krzyż.

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna i kończy się na Rynku w Nowej Słupi obok przystanku autobusowego. Parkingi zlokalizowane są na Rynku oraz w pobliżu Centrum Kulturowo-Archeologicznego. Do Nowej Słupi można dotrzeć z Kielc komunikacją publiczną (autobus, bus, MPK).

28 km

7 h

778 m

średnio trudna+

bardzo dobre

Atrakcje na trasie:

1. Kościół pw. św. Wawrzyńca w Nowej Słupi

Pierwsze wzmianki o kościele w Nowej Słupi pochodzą z XIV stulecia. Pierwotnie drewniany kościółek został w XVII w. zastąpiony kamienną świątynią murowaną. Prostą bryłę kościoła po zachodniej stronie zdobią posągi świętych: Wawrzyńca, Scholastyki i Benedykta. We wnętrzu kościoła znajduje się ołtarz wykonany z lokalnego kamienia tzw. marmuru chęcińskiego. Tajemnicą jest zagadkowa, kamienna rzeźba kobiety na zewnątrz kościoła. Badacze do tej pory nie mogą określić jej wieku ani pochodzenia. Mieszkańcy Nowej Słupi nazywają ją „żoną Emeryka".

2. Rezerwat przyrody „Chełmowa Góra"

Zalesione wzniesienie Chełmowej Góry (348 m n.p.m.) zdecydowanie wyróżnia się spośród krajobrazu zdominowanego przez łąki, pola i małe miejscowości. W 1920 r. założono w tym miejscu rezerwat, który stał się zalążkiem Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Mimo stosunkowo niewielkiej wysokości i powierzchni rezerwat uważany jest za jeden z najcenniejszych przyrodniczo obszarów parku. A to za sprawą modrzewia polskiego (wiek do 300 lat), którego centrum występowania w Polsce obejmuje region Gór Świętokrzyskich. Niezwykłą osobliwością są występujące tu wielkie kopce mrówek. Jest ich tu około 500.

3. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Grzegorzowicach

Murowany kościół pw. św. Jana Chrzciciela został ufundowany jeszcze przed 1334 r. przez dziedzica Grzegorzowic – Grzegorza Nawoja. Kościół składa się z dwóch części: dobudowanej w 1624 r. nawy oraz najstarszej romańskiej rotundy, posiadającej cechy stylowe, typowe dla kościołów obronnych budowanych w XI i XII w. Ściany zostały wzniesione z nieociosanego kamienia bardzo prymitywną techniką i pierwotnie nie były tynkowane. Wyposażenie wnętrza, z wyjątkiem kamiennych płyt posadzki w rotundzie i wykutej w piaskowcu chrzcielnicy o cechach romańskich, pochodzi z okresu baroku. W zakrystii przechowywane są relikwie św. Stanisława Kostki oraz Drzewa Krzyża Świętego.

4. Rezerwat przyrody „Szczytniak"

Rezerwat obejmuje podszczytowy fragment płn. zbocza najwyższego wzniesienia w Paśmie Jeleniowskim, tj. góry Szczytniak (554 m n.p.m.). Głównym przedmiotem ochrony jest tu niewielkie gołoborze, które w wyniku ekspansji roślinności stopniowo zarasta, powierzchnia głazów pokrywa się mchami, a w szczelinach bloków skalnych wyrastają paprocie, maliny, jeżyny i niewielkie drzewa. Gołoborze otacza wielogatunkowy las o charakterze naturalnym w wieku 80-120 lat.

5. Rezerwat przyrody „Góra Jeleniowska"

Przedmiotem ochrony w rezerwacie są osobliwe formy morfologiczne, m.in.: ostańcowe skałki piaskowców kwarcytowych o wysokości 2-5 m oraz rozwaliska i rumowiska skalne w formie niewielkich gołoborzy. Rezerwat porastają naturalne zbiorowiska lasu bukowo-jodłowego. W runie leśnym stwierdzono występowanie kilku gatunków roślin podlegających ochronie prawnej.

6. Winnica Milanowska w Wólce Milanowskiej

Winnica jest położona malowniczo u stóp Łysej Góry w otoczeniu lasu, rzeki oraz pięknych widoków na Pasmo Jeleniowskie. Powierzchnia upraw winorośli zajmuje około 1h. Podczas ich sadzenia natrafiono na kilka starych pieców hutniczych sprzed 2000 lat. Dlatego też w nazwach miejscowych win pojawiły się odmiany alotropowe żelaza, takie jak: Alfa, Beta, Delta i Gamma. Na miejscu możliwy jest zakup i degustacja win.

7. Dom Opata w Nowej Słupi

W XVI stuleciu Michał Maliszewski, opat benedyktynów ze Świętego Krzyża, ufundował tu „probostwo szpitalne", czyli drewniany szpital i kościół pw. św. Michała. W szpitalu troszczono się o starszych mieszkańców. Kolejne, tym razem murowane budynki, powstały tu w XVIII w. – do domu opata przylegały mury rozebranego już kościoła.

3

ŚLADAMI STEFANA ŻEROMSKIEGO

Trasa niezwykle atrakcyjna i zróżnicowana. Wiedzie obok malowniczych ruin zamku w Bodzentynie, przez obszar Świętokrzyskiego Parku Narodowego wprost do Świętej Katarzyny (w niej warto podejść do Galerii Minerałów i Skamieniałości oraz zobaczyć klasztor bernardynek). Dalszy odcinek trasy związany jest w sposób szczególny ze Stefanem Żeromskim. Prowadzi obok jego kapliczki w Świętej Katarzynie, przez Górę Radostową (zwana również Górą Domową pisarza) do Ciekot, gdzie znajduje się literacki „Szklany Dom" oraz odbudowany drewniany dworek, w którym pisarz spędził dzieciństwo.

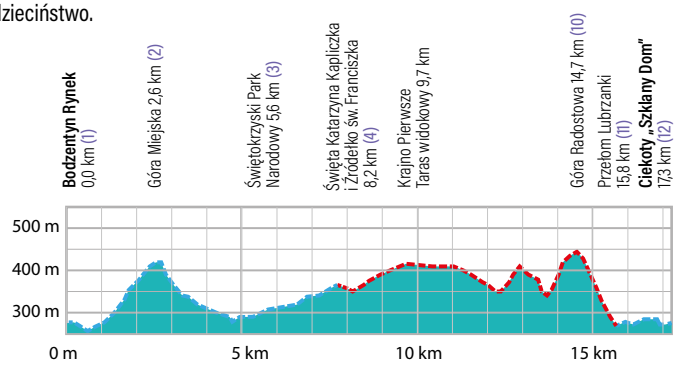

Przebieg trasy

Dolny Rynek w Bodzentynie 0,0 km – Miejska Góra 2,6 km – Słupski Weksel – przystanek na ścieżce „Śladami dawnej kolejki wąskotorowej" biegnącej przez Świętokrzyski Park Narodowy 5,6 km – Klasztor w Świętej Katarzynie 8,2 km (szlak niebieski) – Taras widokowy w Krajnie Pierwszym 9,7 km – Góra Wymyślona 13,1 km – Góra Radostowa 14,7 km – Przełom Lubrzanki 15,8 km (szlak czerwony) – **Centrum Edukacji i Kultury „Szklany Dom" w Ciekotach** 17,3 km (szlak niebieski)

Wycieczkę można skrócić w Świętej Katarzynie, ewentualnie wybrać nieco łatwiejszy wariant dojściowy do Ciekot szlakiem niebieskim biegnącym przez Krajno-Zagórze.

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się na Rynku w Bodzentynie, natomiast kończy w Ciekotach obok Centrum Edukacji i Kultury „Szklany Dom". Do Bodzentyna z Kielc można dotrzeć komunikacją publiczną (bus, autobus), natomiast do Ciekot dojeżdżają autobusy MPK oraz busy. W Bodzentynie parkingi zlokalizowane są na Rynku Górnym oraz Dolnym (Plac Żwirki), natomiast w Ciekotach samochód można pozostawić obok Centrum Edukacji i Kultury „Szklany Dom".

17,3 km

5 h

514 m

średnia+

bardzo dobre

Atrakcje na trasie:

1. Bodzentyn (opis patrz str. 22)

2. Miejska Góra

Szczyt o wysokości 426 m n.p.m. leżący na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Na jego południowych stokach zachowały się naturalne lasy sosnowo-dębowe, natomiast zbocza północne porasta nasadzony przez człowieka las jodłowy. Znajduje się tu stary kirkut z kilkudziesięcioma nagrobkami. Zimą funkcjonuje wyciąg narciarski o długości 600 m.

3. Świętokrzyski Park Narodowy (opis patrz str. 110)

4. Kapliczka i źródełko św. Franciszka w Świętej Katarzynie (opis patrz str. 25)

5. Pomnik Stefana Żeromskiego w Świętej Katarzynie

Popiersie Stefana Żeromskiego – piewcy tutejszych lasów, których opisy pisarz wprowadził do literatury w „Echach leśnych", „Urodzie życia" czy w utworze „Puszcza Jodłowa". Żeromski doskonale znał Świętą Katarzynę. Bywał tu wielokrotnie na wycieczkach i niedzielnych nabożeństwach. Popierał ideę utworzenia w tym rejonie parku narodowego.

6. Kapliczka Żeromskiego w Świętej Katarzynie

Murowana kapliczka kryta gontem zbudowana została w 1818 r. przez Wincentego Janikowskiego dla swojej zmarłej żony Tekli. Przyjęła nieoficjalną nazwę kapliczki Żeromskiego, kiedy to 2 sierpnia 1882 r. dwaj uczniowie kieleckiego gimnazjum – Stefan Żeromski i Jan Stróżecki, schodzili z Łysicy i w owej kapliczce postanowili się schronić przed deszczem. Wówczas to Żeromski na wewnętrznej ścianie budowli odczytał napis powstańca: „Szczyt moich cierpień zrównał się z tą górą 1863", pod którym podpisał się „Stefan Żeromski ...d 2 sier 1882". Obecnie z wielkim trudem można odczytać podpis pisarza a po napisie powstańca nie pozostał żaden ślad.

7. Klasztor ss. Bernardynek w Świętej Katarzynie (opis patrz str. 110)

8. Galeria Minerałów i Skamieniałości „Tajemnice Klejnotów" w Świętej Katarzynie

Jest to prywatna galeria założona w 2005 r., która w swoich zbiorach posiada liczne okazy minerałów i skamieniałości zarówno z Polski i Gór Świętokrzyskich, jak i z całego świata. Do najciekawszych okazów należą m.in.:

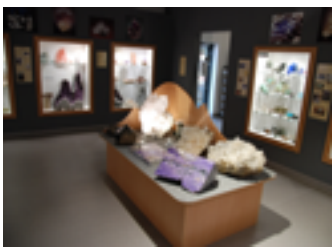

największy kryształ górski w Polsce ważący ok. 100 kg, kolekcja krzemienia pasiastego pochodzącego z Gór Świętokrzyskich, kolekcja kamieni szlachetnych oraz malachitu świętokrzyskiego. W skład muzeum wchodzi również szlifiernia krzemienia pasiastego, pracownia złotnicza oraz sklep firmowy z minerałami.

9. Park Rozrywki i Miniatur Sabat Krajno

Sercem parku rozrywki w Krajnie jest aleja ponad 60 miniatur. Większość z nich zbudowana jest w skali 1:25, dzięki czemu bez trudu można porównać rozmiary budowli z różnych kontynentów. Park miniatur to jedna z wielu atrakcji Sabatu. Szczególnie dobrze czuć się tu będą najmłodsi, na których czeka lunapark, park linowy i kino 6D. Zimą można skorzystać z doskonale przygotowanego stoku narciarskiego.

10. Góra Radostowa

Góra – określana przez Stefana Żeromskiego „Górą Domową" – osiąga 451 m n.p.m. wysokości i zbudowana jest z kwarcytów kambryjskich. Od strony zachodniej ogranicza ją przełom rzeki Lubrzanki, od strony wschodniej przechodzi w Wymyśloną i dalej w Kraiński Grzbiet.

11. Przełom Lubrzanki

Jest to jedna z najpiękniejszych dolin rzecznych w regionie świętokrzyskim. Po obu jej stronach wznoszą się dość strome zbocza góry Radostowej oraz Dąbrówki. Wędrujący turyści znajdą tu dogodne miejsce do wypoczynku (wiata oraz ławeczki). Jest to również miejsce przecięcia kilku szlaków turystycznych pieszych i rowerowych.

12. Centrum Edukacji i Kultury „Szklany Dom" w Ciekotach

W miejscu gdzie niegdyś nad zalewem istniał dwór, w którym Stefan Żeromski spędził najpiękniejsze lata swojego dzieciństwa na tzw. „Żeromszczyźnie", wybudowano centrum edukacyjne. W jego skład wchodzi „Szklany Dom" – nowoczesne pomieszczenia służące prezentacjom sztuki współczesnej i realizacjom programów edukacyjnych oraz drewniany dworek Żeromskiego – stylizowany na drobnoszlachecki dwór z drugiej połowy XIX w., w którym eksponowane są obiekty upamiętniające życie i twórczość pisarza.

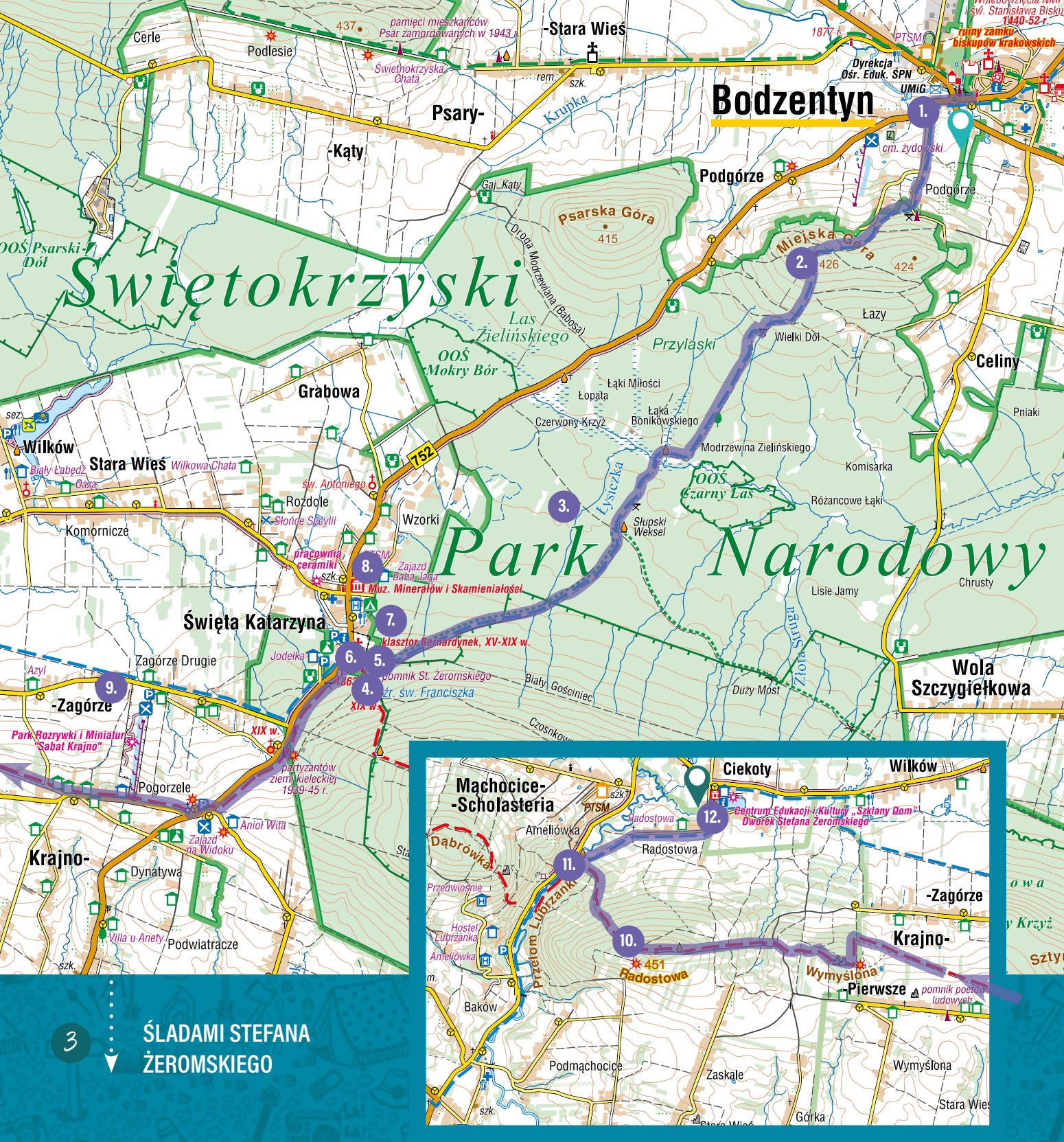

3 ŚLADAMI STEFANA ŻEROMSKIEGO

Sieradowicki
Park
Krajobrazowy
Bodzentyn
Wąchock
Lubienia
298
Zaborcze Łąki
Łąka Barwinek
Rez. Wykus
Lubianka
polana Kropka
Wykus
obozowisko Zgrupowań Świętokrzyskich AK mjr. "Ponurego"
Kocina
Lisie Jamy
300
Długie Łąki
Porębne Łąki
Podmielowiec
Ulica
Siekierno
Stara Wieś
Przedgarb
Bronkowice
Przedgarbie
Zawywozie
Świślina
1844 r.
użytek ekolog. zespół parkowy
Rez. Góra Sieradowska (leśny)
Przedmieście
Kamienna
379
Sieradowska
390
-Parcele
Kamienna Góra
-Drugie
szk.
Leśna-
-Stara Wieś
Podkonarze
Śniadka-
Sieradowice-
-Druga
-Pierwsze
-Pierwsza
Sieradowianka
751
plac targowy
Wniebowzięcia NMP św. Stanisława Biskupa 1440-52 r.
Placzek
752
1877 r.
PTSM
ruiny zamku biskupów krakowskich
Psarka
Dyrekcja Ośr. Eduk. ŚPN
zagroda Ceramiczów św. Ducha XVII w., odbud. w 2010 r.
cm. żydowski
Podgórze
Dąbrowa Górna
Stara Wieś
1917 r.
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
Marcinków-
- Dolny
Rez. Rydno (archeologiczny)
Kobyle
L. Wąchock
wysypisko
św. Rocha 1838 r.
Bugaj
ruiny fabryki, XIX w. "pałac" Schoenberga z 1824 r.
Kozaczyzna
pomnik sołtysa
kirkut pocz. XX w.
Klasztor Cystersów, XII-w. zabudowa
Podławki
Wielka Wieś
Podmiasto
Sabatówka
42
pocz. XIX w.
Koszarka
wąwóz lessowy
Ciecierówka
Betlejem
obwodnica Wąchocka (w budowie)
Podlesie
Kopalnie
Węglów
Rataje
św. Zofii
Stary Dwór
Wygoda
Biały Kamień
Cyganska Kapa
obóz Langiewicza 1863 r.
Polana Langiewicza
sosna
źr. Langiewicza
304
Ostre Górki
4
PARTYZANCKIM SZLAKIEM

4

PARTYZANCKIM SZLAKIEM

Trasa wycieczki przybliża głównie historię, miejsca i postaci związane z ruchem powstańczym oraz partyzanckim w regionie świętokrzyskim. W Wąchocku znajdziemy dom, w którym w czasie powstania styczniowego miał swoją główną kwaterę Marian Langiewicz – jeden z przywódców zrywu niepodległościowego. Na Wykusie swój obóz zorganizował słynny „cichociemny" – mjr Jan Piwnik „Ponury", dowódca świętokrzyskich zgrupowań partyzanckich AK. Szlak skrywa również cenne obiekty kulturowe, z których największe wrażenie robi Klasztor Cysterski w Wąchocku. Trasa prowadzi przez rozległe lasy Płaskowyżu Suchedniowskiego, z których najcenniejsza część objęta została ochroną w formie Sieradowickiego Parku Krajobrazowego oraz rezerwatów przyrody „Góra Sieradowska", „Wykus" i „Kamień Michniowski".

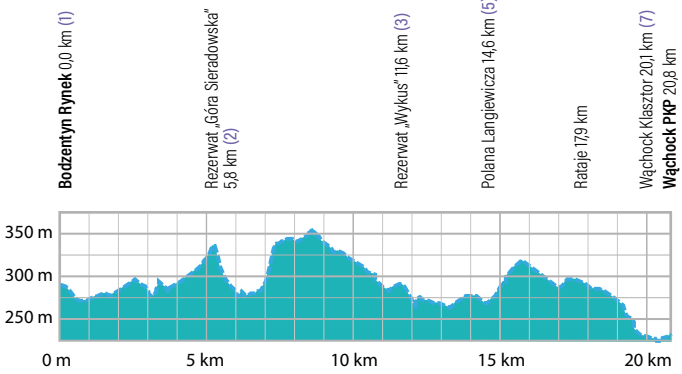

Przebieg trasy

Rynek w Bodzentynie 0,0 km – Leśniczówka Sieradowice 4,8 km – Rezerwat „Góra Sieradowska" 5,8 km – Rezerwat „Wykus" 11,6 km – Polana Langiewicza 14,6 km – Rataje 17,9 km – Klasztor Cystersów w Wąchocku 20,1 km – **Stacja kolejowa w Wąchocku** 20,8 km

Uwaga! Utrudnienia na szlaku w okolicach Rataj w związku z budową obwodnicy Wąchocka. Szlak na odcinkach leśnych, szczególnie po obfitych opadach deszczu jest bardzo podmokły.

Dojazd i początek trasy

Początek szlaku rozpoczyna się na Górnym Rynku w Bodzentynie, natomiast kończy się na stacji kolejowej w Wąchocku. Z Kielc do Bodzentyna można dojechać komunikacją publiczną, natomiast do Wąchocka odjeżdżają pociągi kolei regionalnych. Parking znajduje się przy Klasztorze Cystersów w Wąchocku oraz na Rynku Górnym oraz Dolnym (Plac Żwirki) w Bodzentynie.

20,8 km

6 h

356 m

średnia+

bardzo dobre

Atrakcje na trasie:

1. Bodzentyn

Bodzentyn to miasto położone u stóp Pasma Klonowskiego nad rzeką Psarką. W XIV w. biskup Florian z Mokrska wzniósł tu zamek oraz otoczył miasto obronnymi murami. Zamek stanowił lokalną rezydencję biskupów krakowskich. W XVI do zamku dobudowano ogród włoski, zwierzyniec oraz kilkanaście budynków gospodarczych (rzeźnia, stodoły, wozownia, magazyny oraz drewniany dwór). W chwili obecnej po budowlach tych zachowały się jedynie malownicze ruiny. W Bodzentynie warto odwiedzić również kościół parafialny Wniebowzięcia NMP i św. Stanisława Biskupa wzniesiony w latach 1440-1452 przez biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego. W bogatych wnętrzach świątyni zobaczyć można m.in. Tryptyk Zaśnięcia Marii Panny (tzw. tryptyk bodzentyński) wykonany w 1508 roku przez ucznia Wita Stwosza Marcina Czarnego oraz ołtarz główny, pochodzący z katedry wawelskiej.

2. Rezerwat przyrody „Góra Sieradowska"

Rezerwat obejmuje ochroną fragment płn. zbocza kopulastego wzniesienia Góry Sieradowskiej (382 m n.p.m.) porośniętej wielogatunkowym lasem mieszanym. W drzewostanie dominują jodła i buk. Teren rezerwatu przecinają głębokie doliny potoku Świślina i jego dopływów oraz głębokie wąwozy erozyjne. W rezerwacie rośnie szereg chronionych i rzadkich gatunków roślin.

3. Rezerwat przyrody „Wykus"

Wielkie kompleksy leśne od dawna dawały schronienie patriotom walczącym o niepodległość naszego kraju. Przebywali tutaj powstańcy styczniowi oraz było to również miejsce pobytu i walk oddziałów partyzanckich w czasie II wojny światowej. Główny obóz miało tu zgrupowanie AK dowodzone przez mjr Piwnika – „Ponurego". Wychodzące z Wykusu oddziały wykonywały akcje dywersyjne, likwidowały konfidentów, zdobywały broń, atakowały obiekty wroga. We wrześniu 1957 r. w miejscu dawnego obozu odsłonięto kapliczkę, na której umieszczono tabliczki upamiętniające poległych partyzantów.

4. Sieradowicki Park Krajobrazowy
(opis patrz str. 70)

5. Polana Langiewicza

Obóz Langiewicza to leśna polana, na

której odbywały się obozy ćwiczebne dla powstańców w 1863 r. Na polanie można podziwiać pomnikowy okaz sosny, do której przymocowana jest tabliczka z adnotacją „Obóz jenerała Mariana Langiewicza w 1863 r."

6. „Dworek Langiewicza" w Wąchocku

Zlokalizowany przy ul. Langiewicza XIX-wieczny, biały dworek z kolumnami w 1863 r. w czasie powstania styczniowego był kwaterą główną Mariana Langiewicza – naczelnika wojskowego województwa sandomierskiego, jednego z najbardziej zasłużonych dla kraju dowódców powstańczych. Tutaj mieścił się sztab powstańczy i z tego miejsca Langiewicz rozsyłał odezwy do burmistrzów i wójtów z całego województwa, w których informował o powstaniu Polskiego Rządu Narodowego.

7. Klasztor Cysterski w Wąchocku

Znajdujący się w Wąchocku zespół kościelno-klasztorny powstał ok. 1179 roku i obecnie jest jednym z najlepiej zachowanych romańskich obiektów sakralnych w Polsce. Na szczególną uwagę zasługują wnętrza klasztoru z XII w., m.in.: romański kapitularz ze sklepieniem krzyżowo-żebrowym, skarbiec (w którym m.in. przechowywano księgozbiór), dormitorium, fraternia, karcer pod schodami oraz wczesnogotycki refektarz. Obiekt mieści również Muzeum Pamięci Walki o Niepodległość Narodu utworzone ze zbiorów proboszcza z Nowej Słupi. W krużgankach znajduje się krypta grobowa mjr Jana Piwnika „Ponurego".
W Wąchocku warto zobaczyć również upust wodny na rzece Kamiennej, Aleję Humoru z Pomnikiem Sołtysa oraz pozostałości zespołu pofabrycznego.

5 PRZEZ ŁYSOGÓRY DO NAJSTARSZEGO POLSKIEGO SANKTUARIUM

Trasa wiodąca przez Pasmo Łysogórskie i Świętokrzyski Park Narodowy stanowi jedną z najbardziej uczęszczanych i malowniczych wycieczek po Górach Świętokrzyskich. Wędrujący nią turyści mogą zdobyć najwyższy szczyt regionu – Łysicę ze Skałą Agaty (614 m n.p.m.), podziwiać unikalne rumowiska skalne – gołoborza, zobaczyć zabytkową chałupę w Kakoninie, zapoznać się z życiem w Osadzie Średniowiecznej w Hucie Szklanej oraz zwiedzić klasztor na Świętym Krzyżu i Muzeum ŚPN. Wycieczka kończy się w Nowej Słupi – ośrodku słynącym ze starożytnego wytopu żelaza i dymarek.

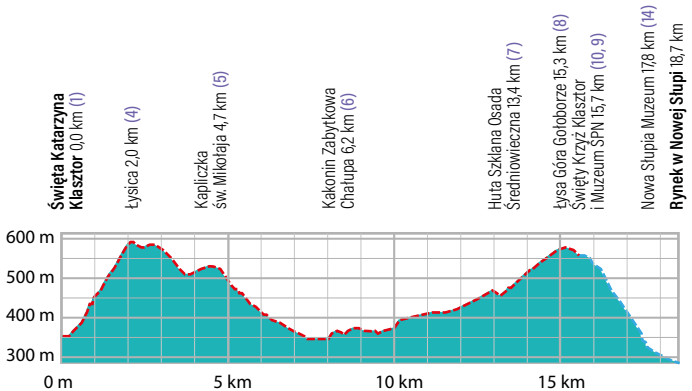

Przebieg trasy

Klasztor w Świętej Katarzynie 0,0 km – Łysica 2,0 km – Skała Agaty 2,7 km – Przełęcz i Kapliczka św. Mikołaja 4,7 km – Zabytkowa Chałupa w Kakoninie 6,2 km – Osada Średniowieczna w Hucie Szklanej 13,4 km – Gołoborze na Łysej Górze 15,3 km – Klasztor i Muzeum ŚPN w Świętym Krzyżu 15,7 km (szlak czerwony) – Muzeum Starożytnego Hutnictwa w Nowej Słupi 17,8 km – **Rynek w Nowej Słupi** 18,7 km (szlak niebieski)

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się obok Klasztoru ss. Bernardynek w Świętej Katarzynie a kończy na Rynku w Nowej Słupi. Zarówno do Nowej Słupi, jak i Świętej Katarzyny można dojechać z Kielc komunikacją publiczną (autobus, bus). W okresie letnim uruchamiane jest specjalne połączenie autobusowe z Kielc na Święty Krzyż. W Świętej Katarzynie największe parkingi znajdują się obok Ośrodka Wypoczynkowego „Jodełka" oraz przy Klasztorze ss. Bernardynek, a w Nowej Słupi na Rynku i przed wejściem na teren Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

18,7 km

6 h

592 m

średnia+

bardzo dobre

Atrakcje na trasie:

1. Klasztor ss. Bernardynek w Świętej Katarzynie (opis patrz str. 110)

2. Kapliczka i Pomnik Żeromskiego w Świętej Katarzynie (opis patrz str. 17)

3. Źródełko i kapliczka św. Franciszka

Źródełko św. Franciszka słynie z wody posiadającej leczniczą moc zwłaszcza w przypadku chorób oczu i gardła. Z jego dna wydobywają się gazy zawierające składniki, które ponoć łagodzą zapalenie spojówek. Pęcherzyki gazu co jakiś czas wydobywają się na zewnątrz i można je zauważyć, obserwując lustro wody. Źródło posiada stałą temperaturę wody wynoszącą ok. 7 st. C, co sprawia, iż zimą woda w nim nie zamarza. Obok źródełka stoi, będąca dziełem miejscowych budowniczych, największa w okolicy drewniana kapliczka św. Franciszka. W szczycie nad drzwiami znajduje się drewniana figura patrona kapliczki i źródełka.

4. Góra Łysica

Wzniesienie posiada dwa wierzchołki: zachodni – Łysicę mierzącą 613,31 m n.p.m. oraz wschodni – Skałę Agaty o wysokości 613,96 m n.p.m. Nowe wysokości obu szczytów są wynikiem przeprowadzonych kilka lat temu przez naukowców z Politechniki Świętokrzyskiej badań pomiarowych, w trakcie których okazało się, iż wysokości na modelu terenu różnią się od wartości podawanych na mapach. Niemniej jednak, w dalszym ciągu to wierzchołek Łysicy jest wskazywany jako najwyższy

szczyt. Wierzchołek objęty jest ochroną Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Znajduje się tu gołoborze, czyli rozległe rumowisko skalne, które stanowi unikatową w Górach Świętokrzyskich atrakcję dla zwiedzających. Łysica w całości pokryta jest lasem jodłowym i jodłowo-bukowym. Według pogańskiej legendy na Łysicy odbywały się Sabaty Czarownic, podczas których miały miejsce rytualne święta i tańce na cześć słowiańskich bogów.

5. Kapliczka św. Mikołaja

Pierwsza ludowa kapliczka św. Mikołaja ustawiona została tu w roku 1876 r., a umieszczona w niej figura świętego miała strzec ludzi przed dzikimi zwierzętami. Obecna drewniana kapliczka zbudowana w 1998 r. przeszła w 2022 r. gruntowny remont.

6. Zabytkowa Chałupa w Kakoninie

Przy wejściu do Kakonina stoi zabytkowa, drewniana chałupa z połowy XIX w. Stanowi typowy przykład ludowego budownictwa świętokrzyskiego. Dawny budynek mieszkalny składa się z trzech pomieszczeń: izby, sieni i komory i wyposażony jest w zabytkowe eksponaty.

7. Osada Średniowieczna w Hucie Szklanej.

Osada Średniowieczna w Hucie Szklanej powstała w maju 2011 r. Jest to rekonstrukcja wioski pochodzącej z XII-XIV w., która składa się z licznych zagród i stanowisk warsztatowych. Turyści mogą zapoznać się tu z dawnymi zwyczajami mieszkańców Gór Świętokrzyskich. Do najciekawszych stanowisk rzemieślniczych należy warsztat garncarski, kowalski, obróbki drewna oraz gospodarstwo bartnika, a także dom zielarki.

8. Gołoborze z platformą widokową na Łysej Górze

Taras widokowy na Świętym Krzyżu to doskonałe miejsce do podziwiania gołoborza, czyli unikatowych w Górach Świętokrzyskich kwarcytowych rumowisk skalnych. Widoczne tu gołoborze im. Romana Kobendzy – pierwszego botanika, który opisał roślinność świętokrzyskich gołoborzy – jest największym rumowiskiem w Górach Świętokrzyskich. Po drodze na platformę mijamy Wał Kultowy, który został wzniesiony w pierwszych wiekach naszej ery przez ludność trudniącą się pozyskiwaniem żelaza i rozbudowany w okresie od VIII do X w.

9. Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Łysej Górze

Muzeum Przyrodnicze ŚPN mieści się w budynku należącym do kompleksu zabudowań klasztornych. Wyjątkową multimedialną wystawę przyrodniczą turyści mogą oglądać w obiekcie od 2010 roku. W muzeum na zwiedzających czeka bogata ekspozycja o parkach krajobrazowych Gór Świętokrzyskich, a także liczne eksponaty w postaci minerałów i skamieniałości (pochodzące z okresu od paleozoiku, poprzez mezozoik do kenozoiku) oraz flora i fauna jodłowego boru. W podziemiach obiektu znajduje się wystawa poświęcona więzieniu na Świętym Krzyżu.

10. Klasztor Misjonarzy Oblatów i Sanktuarium Relikwii Drzewa Krzyża Świętego na Łysej Górze

Klasztor pobenedyktyński na szczycie góry Łysiec w sercu Gór Świętokrzyskich to niezaprzeczalna wizytówka regionu świętokrzyskiego. Już w XII w. powstało tu opactwo benedyktynów, do którego sprowadzono relikwie Drze-

wa Krzyża Świętego – pięć drobinek krzyża, na którym skonał Jezus Chrystus. Rosnąca sława tego miejsca spowodowała, że do II poł. XVII w. było to najważniejsze sanktuarium religijne w Polsce. Współcześnie ustępuje miejsca Jasnej Górze w Częstochowie, ale i tak rokrocznie przybywa tu ok. 200 tys. pielgrzymów i turystów. Relikwie Krzyża Świętego przechowywane są w pancernym tabernakulum w ołtarzu głównym

kaplicy grobowej Oleśnickich.
Barokowo-klasycystyczny kościół jest trzecią z kolei świątynią w tym miejscu wzniesioną w latach 1781-1789. Wnętrze kościoła prezentuje klasycystyczną prostotę ozdobioną obrazami Franciszka Smuglewicza (jeden z nich przedstawia św. Emeryka podczas spotkania z aniołem na tle Łysogór). W 2014 r. zakończyła się odbudowa 50-metrowej wieży klasztornej zniszczonej przez wojska austriackie w czasie I wojny światowej.
We wnętrzach klasztoru na uwagę zasługuje również kaplica Oleśnickich z lat 1614-1620, z relikwiami Drzewa Krzyża Świętego oraz nagrobkami Mikołaja i Zofii Oleśnickich, krypta Jeremiego Wiśniowieckiego pod kościołem oraz Muzeum Misyjne Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej. Zobaczyć w nim można eksponaty z całego świata Do najciekawszych należą m.in.: wyroby z kości słoniowej, afrykańska srebrna biżuteria, przedmioty wykonane ze skór węży boa i pytona oraz wiele eksponatów pochodzących z Północnej Kanady. Po trudach zwiedzania istnieje możliwość skorzystania z kuchni klasztornej, a w starej aptece – obecnie kawiarence, prócz kawy i herbaty, można nabyć tradycyjne leki ziołowe.

11. Droga Królewska wraz z Drogą Krzyżową

To najstarsza droga, która w czasach przedchrześcijańskich wiodła na szczyt Łyśca od Nowej Słupi. Szlak ten od wieków stanowił jedyne dojście do klasztoru dla licznej rzeszy pątników i kupców zbaczających z traktu sandomierskiego, który wiódł znad Morza Czarnego i Rusi Czerwonej ku miastom nadbałtyckim. Dziś wzdłuż trasy ustawionych jest 14 stacji drogi krzyżowej: od kościoła św. Wawrzyńca aż po szczyt Łysej Góry. Na szlaku zachowały się także dwie zabytkowe murowane kapliczki – dawne stacje pierwotnej drogi krzyżowej..

12. Kopiec, kapliczka i Polana Bielnik

Schodząc z Łysej Góry w kierunku Nowej Słupi, na skraju dużej polany przed klasztorem znajduje się kamienny kopiec A. Czartoryskiego, drewniana kapliczka Dąbrówki oraz grota Matki Bożej. Skręcając przed drewnianą kapliczką w lewo możemy dojść (ok. 300 m) na Polanę Bielnik. Nazwa wywodzi się od płócien rozkładanych na polanie przez zakonników w słoneczne dni, aby uzyskały biały kolor. We wschodniej części polany zlokalizowany jest cmentarz ok. 6 tys. jeńców radzieckich, zamordowanych przez Niemców na Świętym Krzyżu w czasie II wojny światowej oraz mały cmentarzyk więźniów carskiego i polskiego więzienia.

13. Kamienny Pielgrzym „Emeryk" w Nowej Słupi (opis patrz str. 111)

14. Centrum Kulturowo-Archeologiczne i Muzeum Starożytnego Hutnictwa w Nowej Słupi (opis patrz str. 111)

15. Dom Opata w Nowej Słupi (opis patrz str. 15)

16. Kościół pw. św. Wawrzyńca w Nowej Słupi (opis patrz str. 14)

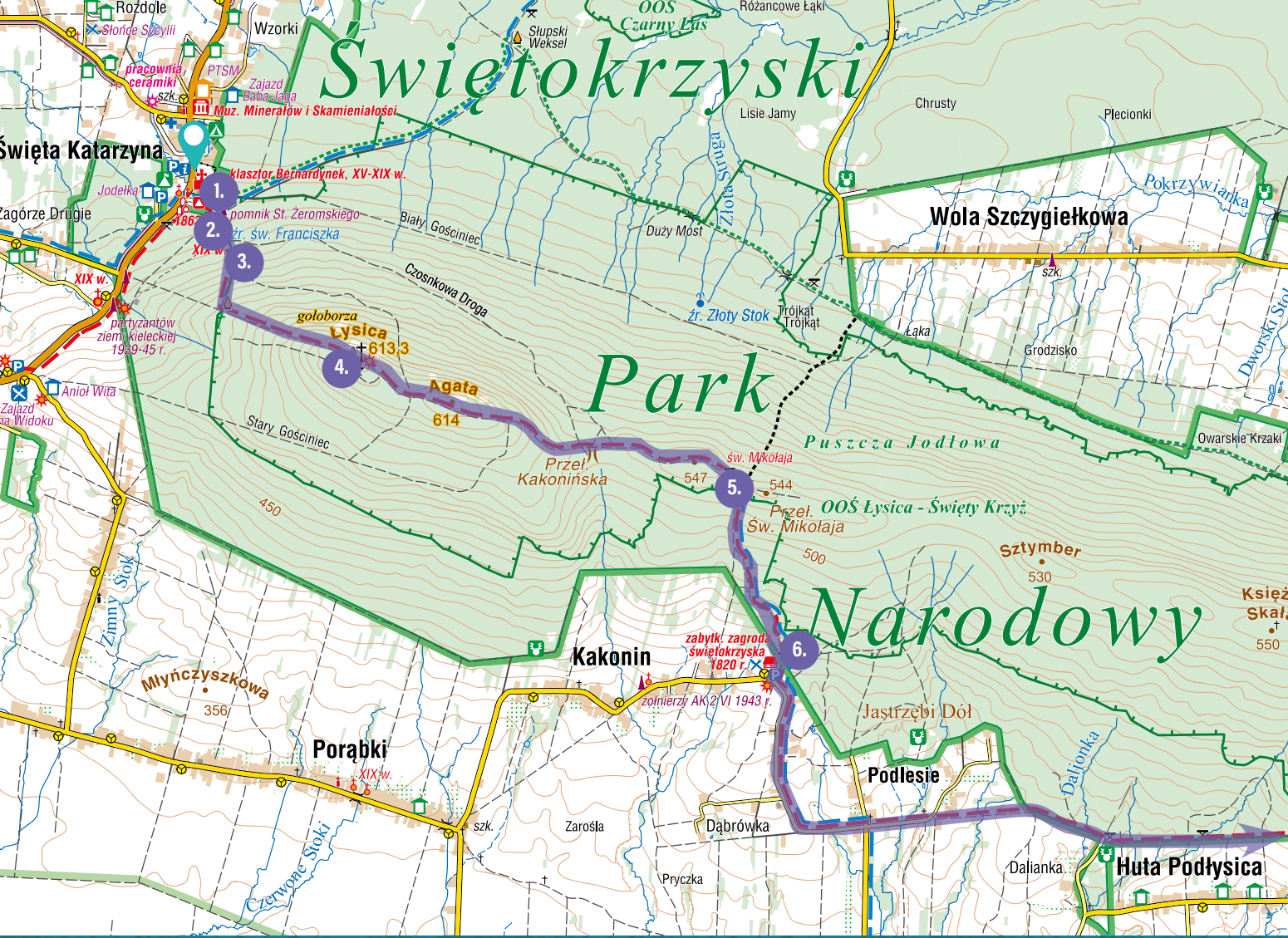

5 PRZEZ ŁYSOGÓRY DO NAJSTARSZEGO POLSKIEGO SANKTUARIUM

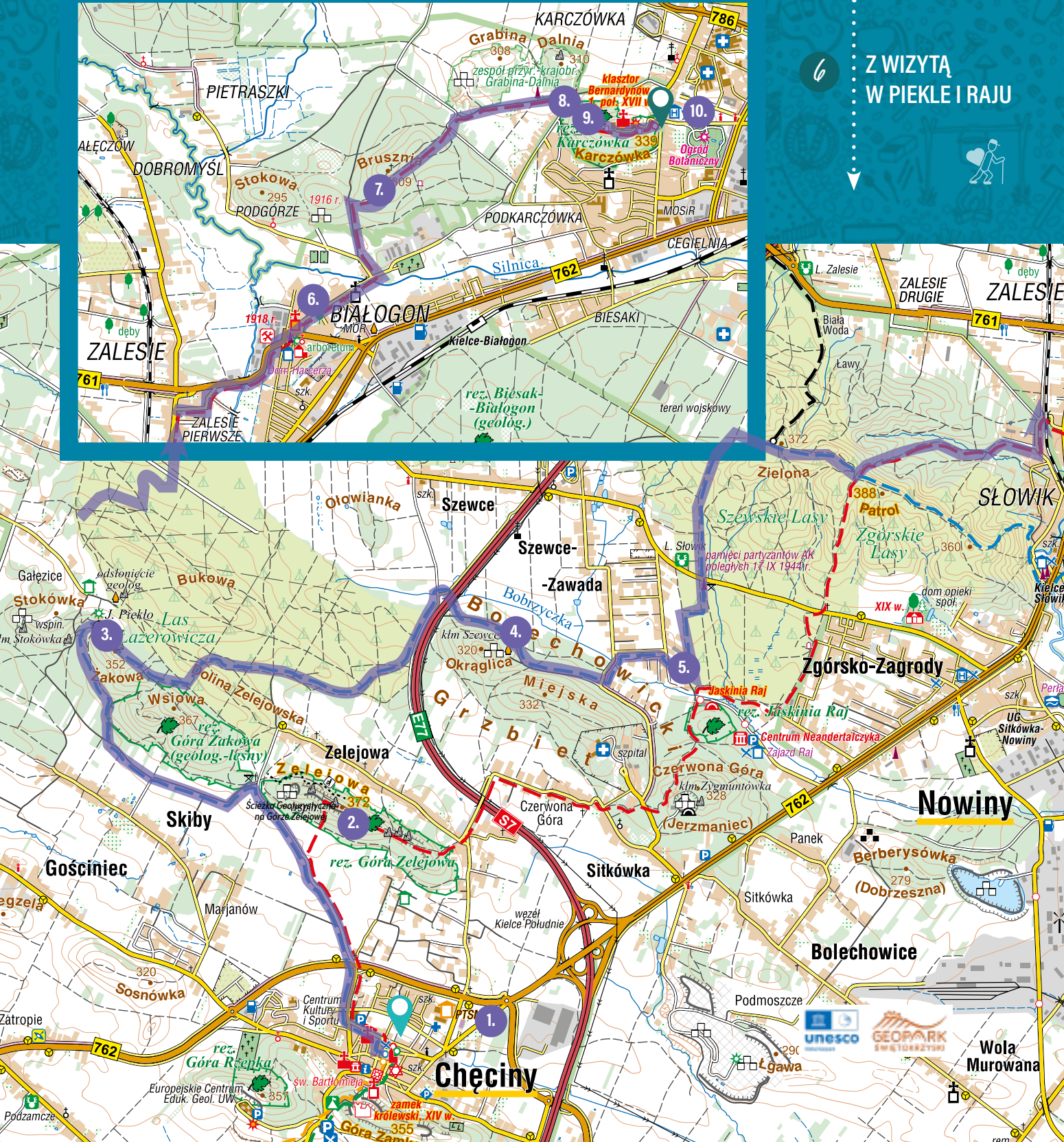
6
Z WIZYTĄ
W PIEKLE I RAJU
KARCZÓWKA
Grabina Dalnia
308
310
786
zespół przyr.-krajobr. Grabina-Dalnia
PIETRASZKI
8.
9.
10.
Klasztor Bernardynów 1. poł. XVII w.
Ogród Botaniczny
Karczówka 339
Karczówka
AŁĘCZÓW
DOBROMYŚL
Stokowa
295
PODGÓRZE
1916 r.
7.
Bruszni
309
PODKARCZÓWKA
MOSiR
CEGIELNIA
Silnica
762
6.
1918 r.
BIAŁOGON
MOR
BIESAKI
Kielce-Białogon
dęby
ZALESIE
arboretum
Dom Harcerza
szk.
761
rez. Biesak-Białogon (geolog.)
teren wojskowy
ZALESIE PIERWSZE
L. Zalesie
ZALESIE DRUGIE
dęby
ZALESIE
Biała Woda
Ławy
761
372
Zielona
388
Patrol
SŁOWIK
Szewskie Lasy
Zgórskie Lasy
360
szk.
Kielce Słowik
L. Słowik
pamięci partyzantów AK poległych 17 IX 1944 r.
dom opieki społ.
XIX w.
Ołowianka
szk.
Szewce
Szewce-
-Zawada
Gałęzice
odsłonięcie geolog.
Bukowa
Stokówka
wspin.
J. Piekło
Las Lazerowicza
3.
4.
Bobrzyczka
km Szewce
320
Okrąglica
Bolechowicki
Grzbiet
Miejska
332
5.
Zgórsko-Zagrody
Jaskinia Raj
rez. Jaskinia Raj
Centrum Neandertalczyka
Zajazd Raj
szk.
Perła
UG Sitkówka-Nowiny
352
Żakowa
Wsiowa
367
Dolina Zelejowska
rez. Góra Żakowa (geolog.-leśny)
E77
Zelejowa
Zelejowa
372
Ścieżka Geofizyczna na Górze Zelejowej
2.
Skiby
Gościniec
rez. Góra Zelejowa
S7
Czerwona Góra
szpital
Czerwona Góra
km Zygmuntówka
328
(Jerzmaniec)
762
Nowiny
Panek
Berberysówka
279
(Dobrzeszna)
Sitkówka
węzeł Kielce Południe
Marjanów
320
Sosnówka
Centrum Kultury i Sportu
szk.
PTSM
1.
Chęciny
Bolechowice
Podmoszcze
Zatropie
762
rez. Góra Rzepka
Europejskie Centrum Eduk. Geol. UW
357
św. Bartłomieja
zamek królewski, XIV w.
355
Góra-Zamek
Podzamcze
Łagowa
290
unesco
GEOPARK
Wola Murowana

6

Z WIZYTĄ W PIEKLE I RAJU

Trasa przebiega przez najciekawsze tereny Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego i Geoparku Świętokrzyskiego UNESCO. W dawnych czasach obszar ten podlegał intensywnej eksploatacji surowców skalnych, co widoczne jest dzisiaj niemalże na każdym kroku. Wędrujący tą trasą turyści najpierw dotrą do „Piekła", skąd za chwilę zostaną przeniesieni do „Raju", a po pokonaniu Zgórskich Gór zdobędą Karczówkę, na której stoi pobenedyktyński klasztor z XVII w. i gdzie zobaczyć można pozostałości po eksploatacji górniczej rud ołowiu prowadzonej tu w XV-XVII w.

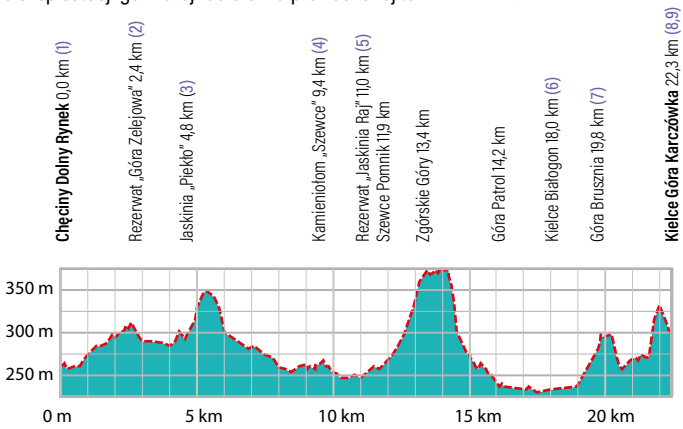

Przebieg trasy

Dolny Rynek w Chęcinach 0,0 km – Rezerwat „Góra Zelejowa" 2,4 km – Jaskinia „Piekło" 4,8 km – Jaskinia „Raj" 11,0 km – Pomnik w Szewcach 11,9 km – Zgórskie Góry 13,4 km – Góra Patrol 14,2 km (szlak niebieski) – Kielce Białogon 18,0 km – Góra Brusznia 19,8 km – **Kielce Karczówka** 22,3 km (szlak czerwony)

Wycieczkę można skrócić, dochodząc do Jaskini „Raj", Słowika lub dzielnicy Kielc – Białogonu. Rezerwat „Góra Zelejowa" oddalony jest ok. 550 km od trasy wycieczki (dojście czerwonym szlakiem). Aby dotrzeć do Jaskini „Raj" należy zboczyć w Szewcach ze szlaku ok. 350 m (bez znaków). Kamieniołom w Szewcach położony jest ok. 150 m od szlaku (bez znaków). Dojście do obiektów ułatwi zamieszczona w przewodniku mapa oraz aplikacja mobilna. Po zakończeniu wycieczki w Kielcach warto odwiedzić Ogród Botaniczny położony u podnóża Góry Karczówka.

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się na Dolnym Rynku w Chęcinach a kończy w Kielcach u podnóża Góry Karczówka. Z Kielc do Chęcin można dojechać komunikacją publiczną (bus, MPK). Najbliższy przystanek MPK w Kielcach jest położony na skrzyżowaniu ul. Jagiellońskiej i Karczówkowskiej w odległości ok. 650 m od podnóża Góry Karczówka, gdzie

kończy się wycieczka. Parkingi znajdują się w Chęcinach na Dolnym Rynku oraz pod Zamkiem, a w Kielcach przy hotelu Karczówka oraz przed klasztorem.

22,3 km *7 h* *525 m* *średnia+* *bardzo dobre*

Atrakcje na trasie:

1. Chęciny

Pierwsze historyczne wzmianki o Chęcinach pochodzą z 1275 r. Na przełomie XIII i XIV w. na grzbiecie skalistego wzgórza wzniesiono zamek, który stał się z czasem centrum życia politycznego i administracji książęcej. Miasto rozwijało się również dzięki eksploatowanym w okolicy złożom ołowiu, srebra i miedzi. Obecnie, dzięki przeprowadzonym w ostatnich latach pracom rewitalizacyjnym, ruiny gotyckiego zamku są głównym punktem na mapie turystycznej Chęcin. Wartymi uwagi w Chęcinach są: gotycki kościół pw. św. Bartłomieja, rynek, zespół klasztorny franciszkanów, kościół Marii Magdaleny z klasztorem bernardynek, renesansowa kamienica „Niemczówka" z 1570 r., synagoga przy ul. Długiej oraz cmentarz żydowski na zboczu Góry Zamkowej.

2. Rezerwat przyrody „Góra Zelejowa"

Rezerwat powstał w celu ochrony form skalnych, które stanowią przykłady wietrzenia krasowego, oraz odsłonięć geologicznych ilustrujących ciekawe zjawiska tektoniczne i zjawisko mineralizacji. Na terenie rezerwatu występuje również wiele rzadkich gatunków roślin. To stąd pochodzi słynna w całym kraju „różanka zelejowska", najcenniejsza odmiana wydobywanych w okolicy Chęcin wapieni, potocznie zwanych marmurami chęcińskimi. Różanka wykorzystana została m.in. do wystroju wnętrza katedry wawelskiej, a także wykonania detali ołtarza głównego w klasztorze na Karczówce. Grzbietem wzniesienia przebiega nowa ścieżka dydaktyczna.

3. Jaskinia „Piekło"

Objęta ochroną, jako pomnik przyrody nieożywionej, jaskinia jest doskonałym przykładem zjawisk krasowych. Łączna

długość korytarzy wynosi 57 m, a do jej wnętrza prowadzą aż 4 otwory. Jaskinia posiada ubogą szatę naciekową. Zamieszkała jest przez kilka gatunków nietoperzy (nocek duży, gacek szary, mopek zachodni) oraz pająków. Swoją nazwę zawdzięcza okolicznej ludności.

4. Kamieniołom „Szewce"

Szewce to malowniczo położona wieś między Pasmem Zgórskim a Grzbietem Bolechowickim. Otaczają ją lasy i wzniesienia, na których niegdyś wydobywano rudy ołowiu i wapienie dewońskie, tzw. marmur chęciński. Jeden z dawnych kamieniołomów, którego historia sięga XVI wieku, znajduje się na wschodnim zboczu góry Okrąglica. Wydobywany stąd wapień używany był głównie do celów dekoracyjnych.

5. Rezerwat przyrody „Jaskinia Raj"

Jaskinię Raj odkryto w 1963 r. i dzięki zaangażowaniu grupy pasjonatów zyskała ona status rezerwatu przyrody. Jest jedną z najbardziej znanych atrakcji Gór Świętokrzyskich. Ma 240 m długości, natomiast do zwiedzania udostępniono trasę o długości 180 m. Jaskinia zachwyca bogactwem kalcytowych form naciekowych. Zobaczyć w niej można różnorodne wytwory skalne, takie jak: stalaktyty, stalagmity, stalagnaty, pizoidy (kilkumilimetrowe kuliste ziarna skalne), ale również inne formy krasowe.

6. Kielce Białogon

Gdy w XVI w. odkryto na Miedzianej Górze bogate złoża kruszców, w Białogonie zbudowano hutę miedzi i ołowiu działającą jeszcze przez cały XVII wiek. W 1817 r. ukończono tu hutę Aleksandra, a dziesięć lat później, staraniem Stanisława Staszica a potem Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, hutę przekształcono w „fabrykę machin". Fabryka obejmowała warsztaty mechaniczne, odlewnię, walcownię i piec kopułowy. W Białogonie znajduje się także, naśladujący styl zakopiański, drewniany kościół pw. Przemienienia Pańskiego z gontowymi dachami. Wybudowany został w 1918 r. dzięki staraniom miejscowej ludności.

7. Góra Brusznia

Porośnięta jest całkowicie lasem, głównie sosnowym. To na Bruszni w styczniu 1863 r. odbyło się konspiracyjne spotkanie powstańców styczniowych planujących atak na Kielce, będące wówczas w rękach Rosjan. Dla uczczenia pamięci powstańców z 1863 r. staraniem I Kieleckiej Drużyny Harcerskiej w 1917 r. na szczycie góry postawiono Krzyż Harcerski.

8. Rezerwat Karczówka

Rezerwat obejmuje najwyższe wzniesienie Pasma Kadzielniańskiego o wysokości 336 m n.p.m. i pow. 27,29 ha. Jego największymi walorami turystycznymi jest porastający obszar rezerwatu las mieszany (dominuje sosna z domieszką buka, brzozy, dębu, graba i osiki) oraz zespół klasztorny z XVII w. W rezerwacie znajduje się pomnik powstańców styczniowych z 1863 r. oraz pozostałości po eksploatacji górniczej rud ołowiu, prowadzonej tu w XV-XVII w, w postaci szpar, szybików i lejów.

9. Pobernardyński klasztor na Karczówce

Pobernardyński klasztor z XVII wieku (obecnie pod opieką księży pallotynów) ufundowany został przez biskupa Marcina Szyszkowskiego w podzięce za oszczędzenie Kielc przed szalejącą w kraju zarazą. W kościele na uwagę zasługuje kaplica św. Barbary z interesującą barokową rzeźbą patronki górników, wykonaną w 1644 roku z jednego kawałka bryły galeny – rudy ołowiu (siarczku ołowiu) oraz elementy klasztoru wykonane z kamienia (piaskowcowe schody i portale, marmurowy ołtarz główny i świeczniki w kaplicy św. Barbary).

10. Ogród Botaniczny w Kielcach

Ogród Botaniczny położony jest na południowo-wschodnim stoku Karczówki (341 m n.p.m.), skąd rozpościera się wspaniała panorama na Kielce oraz Góry Świętokrzyskie. Ogród zajmuje około 13 ha. Został utworzony m.in. w celu prezentacji i zachowania flory regionalnej i lokalnej, która wyróżnia się dużym bogactwem na tle całego kraju. Jest jedynym europejskim ogrodem, na terenie którego znajduje się odsłonięcie geologiczne skał dewońskich sprzed 360 mln lat, wśród których są wejścia do jaskini! W celu ułatwienia zwiedzania ogród podzielono na działy tematyczne, a te – na kolekcje.

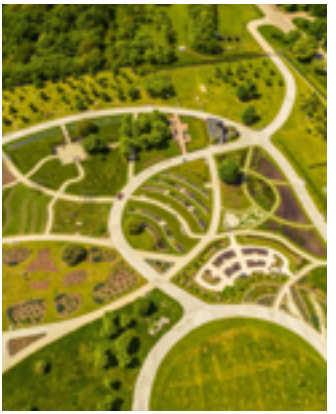

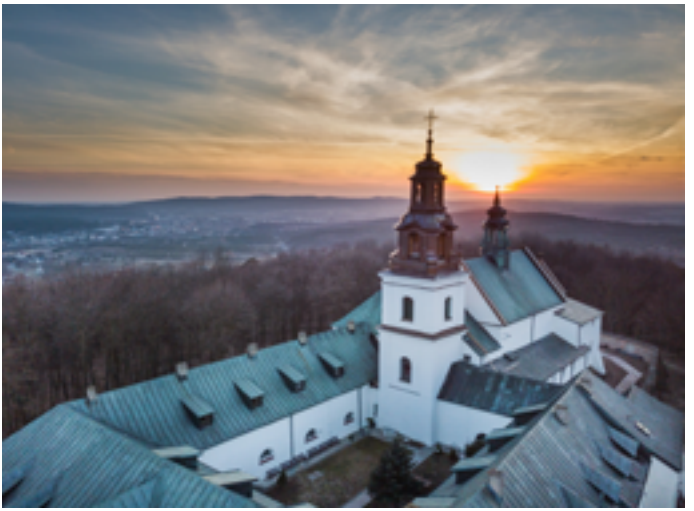

7

W KRAINIE KRUSZCÓW I MARMURÓW CHĘCIŃSKICH

Szlak popularyzuje walory geologiczne Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego. Wycieczka zaspokoi oczekiwania zarówno miłośników przyrody, jak również entuzjastów zabytkowej architektury. Rezerwat „Góra Miedzianka" skrywa w sobie ślady dawnych prac górniczych w postaci sztolni, szybików oraz wychodni skalnych. Z wapiennego wierzchołka rozciąga się rozległa panorama na okoliczne wzniesienia. Na miłośników geologii czeka ponadto rezerwat „Góra Rzepka" i Góra Zamkowa. Na szczycie tego ostatniego wzniesienia posadowiony został Zamek z XIII w.

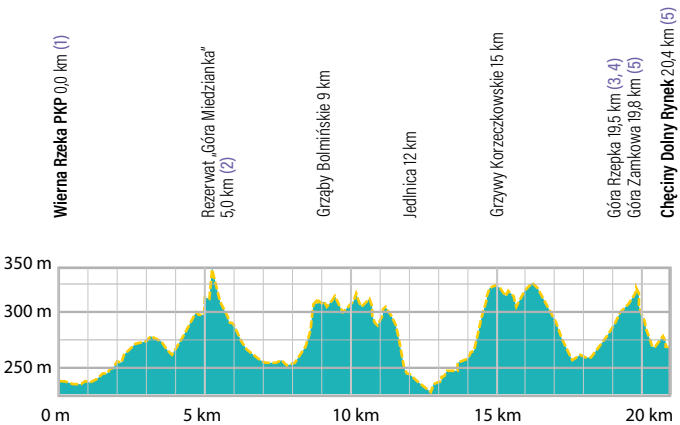

Przebieg trasy

Stacja kolejowa Wierna Rzeka 0,0 km – Rezerwat „Góra Miedzianka" 5 km – Grzęby Bolmińskie 10 km – Jedlnica 12 km – Grzywy Korzeczkowskie 15 km – Rezerwat „Góra Rzepka" 19,5 km (500 m od szlaku) – Góra Zamkowa 19,8 km – **Dolny Rynek w Chęcinach** 20,4 km (szlak żółty)

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się na peronie stacji kolejowej „Wierna Rzeka" (dla jadących w stronę Kielc), a kończy przy przystanku autobusowym na Dolnym Rynku w Chęcinach. Do Wiernej Rzeki najłatwiej dojechać z Kielc pociągiem oraz busem (Miedzianka, Zajączków). Z Chęcin do Kielc można wrócić komunikacją publiczną (MPK, bus). W Chęcinach największe parkingi zlokalizowane są pod zamkiem, w pobliżu klasztoru franciszkanów oraz przy hali widowiskowo-sportowej. W Wiernej Rzece samochód można pozostawić na parkingu obok kościoła Najświętszego Serca Jezusowego (ok. 1 km od stacji kolejowej).

20,4 km	6,5 h	557 m	średnia+	dobre

Atrakcje na trasie:

1. Wierna Rzeka

Nazwa miejscowości Wierna Rzeka to także tytuł powieści Stefana Żeromskiego opowiadającej o dziejach rannego powstańca styczniowego z 1863 r., który ukrywał się w opuszczonym i zrujnowanym dworku szlacheckim i był pielęgnowany przez młodą szlachciankę. Miejscowość Wierna Rzeka to tereny ściśle związane z rodziną Stefana Żeromskiego. Ojciec pisarza Wincenty do 1858 r. gospodarował we wsi Ruda Zajączkowska.

2. Rezerwat przyrody „Góra Miedzianka"

Rezerwat przyrody nieożywionej „Góra Miedzianka" o powierzchni 25 ha został utworzony w 1958 r. i obejmuje wzniesienie Góry Miedzianka (354 m n.p.m). Wzniesienie to ma trzy wierzchołki połączone malowniczym grzbietem skalnym. W granicach rezerwatu znalazły się także dwa nieczynne kamieniołomy

oraz teren dawnej kopalni miedzi, czynnej tu od XIV w. Na terenie rezerwatu występują zjawiska krasowe, w wyniku których utworzył się system jaskiń. Jaskinie oraz stare sztolnie i wyrobiska w rezerwacie stanowią doskonałe schronienie dla nietoperzy. Skały oraz nasłonecznione zbocza Miedzianki porasta zespół ciepłolubnych zarośli z udziałem m.in. irgi zwyczajnej, zawilca wielkokwiatowego, jałowca i róż.

3. Muzealna Izba Górnictwa Kruszcowego (1,5 km od szlaku)

Muzealna Izba Górnictwa Kruszcowego poświęcona jest dziejom górnictwa i hutnictwa regionu chęcińskiego. W dwóch salach ekspozycyjnych zwiedzający mogą oglądać okazy związane z historią górnictwa miedzi na Górze Miedziance oraz liczne narzędzia, maszyny, kolekcję lamp górniczych oraz lonty i zapalniki materiałów wybuchowych służących do kruszenia skał. Na szczególną uwagę zasługuje bogata kolekcja minerałów z całego świata i przedmiotów z nich wykonanych.

4. Rezerwat przyrody „Góra Rzepka"

Ochroną objęto tu wierzchołki i zbocza sąsiadujących ze sobą wzniesień Góra Rzepka (356 m n.p.m.) i Góra Beylina (355 m n.p.m.) oraz część utworzonego na ich stokach dawnego kamieniołomu „Korzecko". W obrębie kamieniołomu znajduje się efektowna ściana skalna o wysokości kilkudziesięciu metrów, zbudowana z dolomitów o odcieniu czerwonawym. Na grzbiecie Góry Rzepki odsłaniają się ławicowe wapienie środkowego dewonu ze skamieniałościami fauny dewońskiej. Znajdują się tu także ślady dawnego górnictwa rud ołowiu. W rezerwacie rosną chronione i rzadkie gatunki roślin ciepłolubnych, m.in.: dziewięćsił bezłodygowy, dziewięćsił popłocholistny i zawilec wielkokwiatowy.

5. Europejskie Centrum Edukacji Geologicznej w Chęcinach

To nowe miejsce na edukacyjnej i turystycznej mapie regionu. W kompleksie pięciu budynków znajdują się: sala audytoryjna, restauracja, pracownie dydaktyczne i laboratoria m.in. chemiczne, mikroskopowe, komputerowe, geofizyczne, kartowania geologicznego i hydrogeologiczne; część hotelowa oraz zaplecze dla organizowanych konferencji.

6. Góra Zamkowa

Górujące nad Chęcinami świętokrzyskie wzniesienie zbudowane jest z dewońskich wapieni powstałych z osadów gromadzących się na dnie – istniejącego wówczas na tych terenach – płytkiego morza. W skałach zachowały się skamieniałości ramienionogów, szczątki koralowców, gąbek. Na jej szczycie, na przełomie XIII i XIV w., wzniesiony został zamek królewski. W pobliżu żółtego szlaku pieszego ponad parkingiem znajduje się tzw. kamieniołom zachodni. Można tu zobaczyć sztucznie odsłonięty profil stromo nachylonych wapieni dewońskich.

7. Chęciny (opis patrz str. 32)

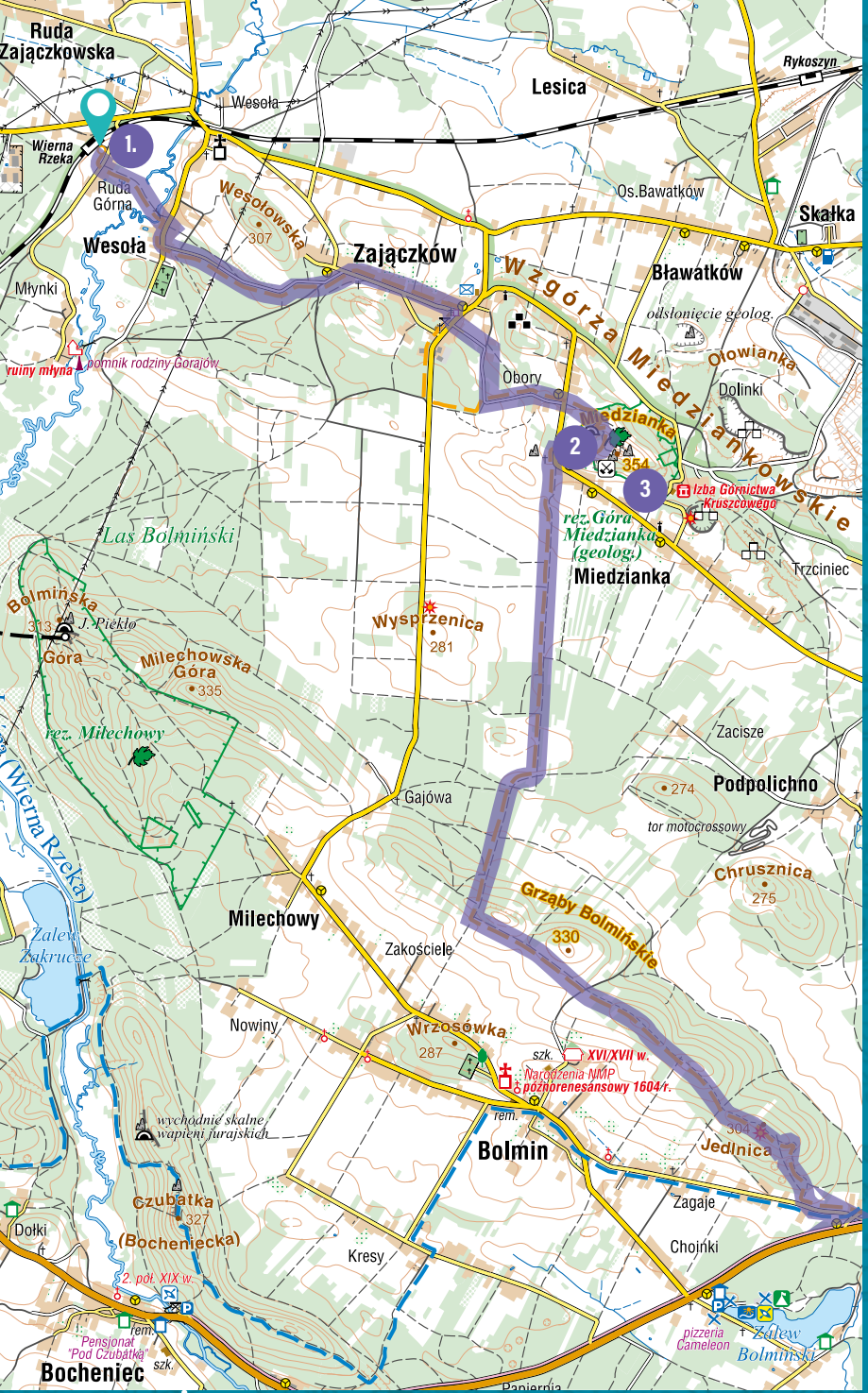

7 W KRAINIE KRUSZCÓW I MARMURÓW CHĘCIŃSKICH

8 NA SPOTKANIE Z SIENKIEWICZEM

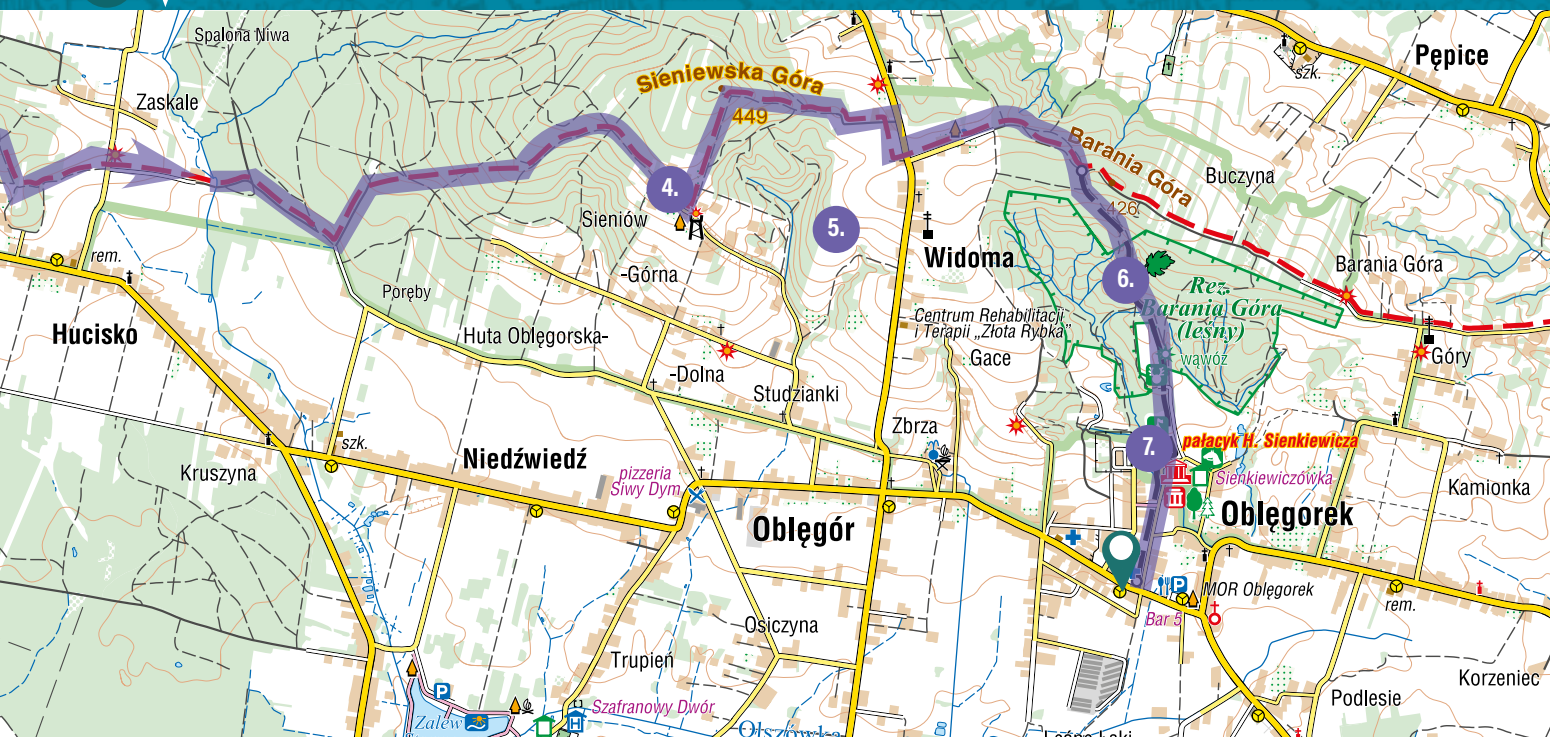

8

NA SPOTKANIE Z SIENKIEWICZEM

*

Trasa niezwykle malownicza, prowadząca w przeważającej części przez tereny leśne. Wiedzie obok prehistorycznych śladów kultu pogańskiego na Górze Dobrzeszowskiej, pozostałości wielkiego pieca w Kuźniakach oraz pięknej kaplicy św. Rozalii zlokalizowanej w skałach na Perzowej Górze. Z grzbietu Baraniej Góry szlak sprowadza turystów głębokimi wąwozami lessowymi do Pałacyku Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku (obecnie Oddział Muzeum Narodowego w Kielcach).

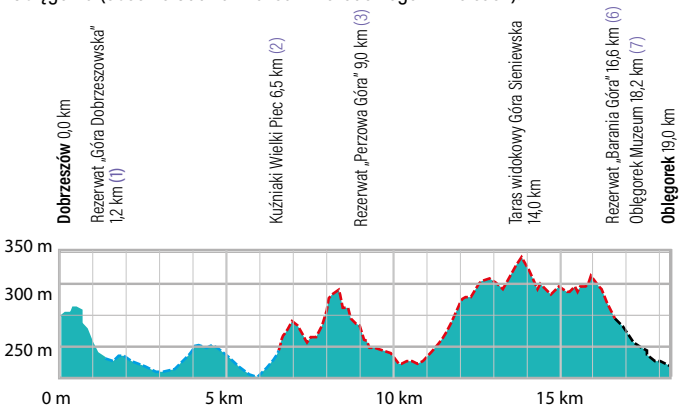

Przebieg trasy

Dobrzeszów 0,0 km – Rezerwat „Góra Dobrzeszowska" (bez znaków) 1,2 km – Ruiny Pieca w Kuźniakach 6,5 km (szlak niebieski) – Rezerwat „Perzowa Góra" 9,0 km – Taras widokowy pod Sieniewską Górą 13,2 km – Góra Sieniewska 14,0 km – Góra Barania 16,6 km (szlak czerwony) – Muzeum w Oblęgorku 18,2 km – **Oblęgorek** 19,0 km (szlak czarny)

Będąc na Baraniej Górze warto podejść ok. 1 km czerwonym szlakiem (w kierunku Kielc) na skraj lasu, aby ujrzeć jedną z piękniejszych panoram Gór Świętokrzyskich.

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się za tabliczką końcową miejscowości Dobrzeszów obok wiaty wypoczynkowej posadowionej na skraju lasu. Aby dotrzeć do niebieskiego szlaku należy kierować się wyraźną ścieżką prowadzącą do rezerwatu (bez znaków). Szlak kończy się w Oblęgorku w miejscu, gdzie Aleja Lipowa styka się z główną drogą prowadzącą przez miejscowość. Zarówno do Oblęgorka, jak i Dobrzeszowa można dojechać busem z Kielc. W Oblęgorku parking znajduje się przy głównej drodze nieopodal Alei Lipowej prowadzącej do Muzeum. W Dobrzeszowie samochód można pozostawić w zatoczce przy lesie.

** Wyznaczona trasa na mapie w aplikacji nie obejmuje przebiegu poza znakowanymi szlakami turystycznymi.*

19,0 km	6 h	648 m	średnia+	bez znaków dobre

Atrakcje na trasie:

1. Rezerwat przyrody „Góra Dobrzeszowska"

Rezerwat obejmuje ochroną naturalny zespół przyrodniczy wraz z elementami unikalnego kompleksu prehistorycznego (kamienny okrąg wraz z dziedzińcem u wejścia). Stanowił on niegdyś miejsce kultu pogańskiego. Oprócz bogatych walorów archeologicznych rezerwat posiada również liczne walory przyrodnicze, np. bogaty drzewostan mieszany z udziałem buku, grabu, klonu, jaworu, lipy, brzozy, sosny i jodły. Rezerwat może poszczycić się również bogatą florą naczyniową (170 gatunków roślin).

2. Ruiny Wielkiego Pieca w Kuźniakach

W tej niewielkiej wsi znajduje się ciekawy architektonicznie wielki piec hutniczy należący niegdyś do huty „Jadwiga". Przypominający w kształcie ścięty ostrosłup piec powstał w 1782 r. Wytapiał rocznie ponad tysiąc ton surówki. Po modernizacji w 1890 r. pracował jeszcze do 1897 r., kiedy to z powodu wyczerpania się złoża rudy – został zamknięty.

3. Rezerwat przyrody „Perzowa Góra"

W cieniu rosnących w rezerwacie potężnych buków, grabów, dębów, jodeł i sosen leżą ogromne bloki czerwonego piaskowca tworzące grotę, w której znajduje się kapliczka. Legendy mówią, iż ponoć sam król Kazimierz Wielki kazał umieścić w kapliczce obraz świętej Rozalii, aby chroniła od zarazy okoliczną ludność. Perzowa Góra i kapliczka dawała też schronienie powstańcom i partyzantom. Do dziś zachowały się na zboczu ślady po okopach, które podczas pierwszej wojny światowej służyły żołnierzom rosyjskim do obrony przed atakującymi od zachodu Austriakami.

4. Taras widokowy pod Sieniewską Górą

5. Suchedniowsko-Oblęgorski Park Krajobrazowy

Największą wartością parku są lasy, które stanowią ok. 90% jego powierzchni. W występujących tu rezerwatach zobaczyć można pradawną Puszczę Świętokrzyską („Świnia Góra"), wspaniałe okazy modrzewia polskiego („Dalejów"), wąwozy lessowe („Barania Góra"), wychodnie i odsłonięcia piaskowca dolnotriasowego („Perzowa Góra" i „Kręgi Kamienne"). Wyjątkowy jest również rezerwat przyrodniczy „Górna Krasna" z rzadkimi i chronionymi gatunkami zwierząt, głównie ptaków.

6. Rezerwat przyrody „Góra Barania"

Barania Góra to wzniesienie w Paśmie Oblęgorskim o wysokości 427 m n.p.m. Na jego południowych stokach znajduje się rezerwat przyrody o tej samej nazwie utworzony w 1994 r. w celu zachowania naturalnych zbiorowisk leśnych i występującego tu bluszczu pospolitego, kwaśnej buczyny górskiej i innych rzadkich roślin, takich jak wroniec widlasty czy wawrzynek wilczełyko. Niepowtarzalnego piękna całej okolicy nadają malownicze lessowe wąwozy.

7. Muzeum Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku

W parku wśród dębów, lip drobnolistnych, jesionów, grabów, brzóz, tulipanowców, platanów i wielu innych rzadkich gatunków drzew i krzewów stoi pałacyk zaprojektowany przez architekta warszawskiego Hugo Kunderę, który Henryk Sienkiewicz otrzymał w darze od społeczeństwa polskiego z okazji 25-lecia swojej twórczości. Autor m.in. „Quo vadis", „Trylogii", „W pustyni i w puszczy" czy słynnego „Janka Muzykanta", laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1905 r., Oblęgorek traktował jako letnią rezydencję. Obecnie w pałacyku mieści się muzeum poświęcone życiu i twórczości Henryka Sienkiewicza. Salon, gabinet, jadalnia i sypialnia wyposażone są w oryginalne meble stanowiące własność pisarza, wypełnione rodzinnymi fotografiami, zachowaną liczną korespondencją, portretami, książkami z dawnego księgozbioru oblęgorskiego, pamiątkami, przedmiotami z podróży, sprawiają wrażenie ciągłej jego obecności. Pozwalają zobaczyć, jak Sienkiewicz żył, mieszkał i tworzył.

9

W KIELECKIM RAJU GEOLOGICZNYM

Trasa w całości przebiega przez tereny Kielc nazywanego „muzeum geologicznym pod gołym niebem", bowiem w jego granicach administracyjnych (co jest ewenementem na skalę europejską) znajdują się aż cztery rezerwaty geologiczne i jeden krajobrazowy. Obszar miasta wraz ze wszystkimi atrakcjami przyrodniczo-kulturowymi znajduje się w granicach Geoparku Świętokrzyskiego, posiadającego status Światowego Geoparku UNESCO. W trakcie tej wyprawy wędrujący mogą zobaczyć dwa ze wspomnianych wymienionych rezerwatów: Kadzielnia i Wietrznia. W zlokalizowanym na Wietrzni Centrum Geoedukacji można poznać niezwykłą historię geologiczną regionu zapisaną w skałach. Tym, którzy dotrą na Górę Telegraf i Górę Pierścienicę niezapomnianych wrażeń dostarczą rozpościerające się z ich szczytów widoki na miasto.

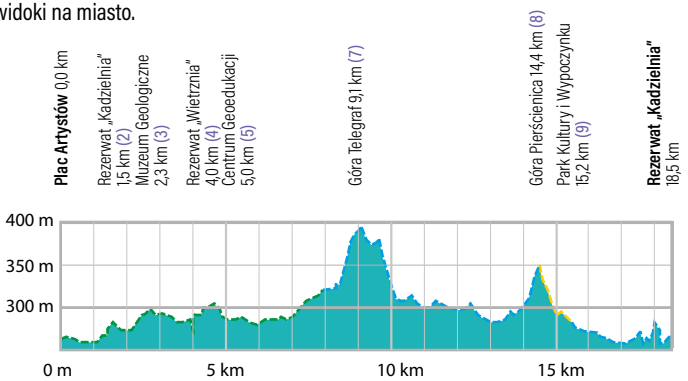

Przebieg trasy

Plac Artystów 0,0 km – Park Miejski 0,5 km – Park i Rezerwat „Kadzielnia" 1,5 km – Muzeum Geologiczne 2,3 km – Rezerwat „Wietrznia" 4,0 km – Centrum Geoedukacji 5,0 km – Bukówka (szlak zielony spacerowy) 7,8 km – Wyciąg narciarski na Górze Telegraf 9,1 km – Ośrodek jazdy konnej MAAG 11,7 km – Wyciąg Narciarski na Górze Pierścienica (szlak niebieski spacerowy) 14,4 km – Park Kultury i Wypoczynku 15,2 km (szlak żółty spacerowy) – Baseny Tropikalne 16,6 km – Hala Legionów 16,9 km – **Park i Rezerwat „Kadzielnia"** 18,5 km (szlak niebieski spacerowy)

Dojazd i początek trasy

W centrum Kielc parking płatny znajduje się przy Pl. Konstytucji (stamtąd ok. 200 m do ul. Sienkiewicza i Placu Artystów, gdzie rozpoczyna się szlak). Parking znajduje się także przy dworcu PKP (do Placu Artystów ok. 500 m ul. Sienkiewicza) i przy Rezerwacie „Kadzielnia" (Al. Legionów) – dla tych, którzy trasę chcą rozpocząć i zakończyć przy rezerwacie.

18,5 km

6 h

648 m

średnia+

dobre

Atrakcje na trasie:

1. Miasto Kielce

Leżące nad rzeką Silnicą miasto Kielce to administracyjna, gospodarcza, kulturalna i turystyczna stolica regionu świętokrzyskiego. Dokładna data powstania miasta jest trudna do określenia. Badania archeologiczne wskazują, że początek miastu dała istniejąca tu dużo wcześniej mała osada, która rozwinęła się jako miejsce wymiany towarowej. Pierwszą budowlą, jaka powstała na terenie obecnego miasta, był drewniany kościół pw. św. Wojciecha, który około 1086 r. ufundował książę Mieszko, syn Bolesława Szczodrego. W 1171 r. powstała natomiast kolegiata pw. Najświętszej Marii Panny – dzisiejsza bazylika katedralna. Prawa miejskie nadał Kielcom biskup krakowski Bodzanta w 1359 r. W 1496 r. kardynał Fryderyk Jagiellończyk postanowił, że godłem Kielc będzie złota korona i litery CK na czerwonym tle. Korona była symbolem władzy, natomiast litery CK – skrótem łacińskich słów Civitas Kielcensis, czyli Obywatele (mieszkańcy) Kielc.

W Kielcach warto zobaczyć m.in.:

Katedrę – wzniesioną na Wzgórzu Zamkowym kolegiatę pw. NMP ufundowaną przez Gedeona w 1171 r., na przestrzeni wieków wielokrotnie przebudowywaną, obecnie stanowiącą wczesnobarokową, trójnawową bazylikę.

Dawny Pałac Biskupów Krakowskich – Muzeum Narodowe – ufundowany przez Jakuba Zadzika w latach 1637-1641, najlepiej zachowany obiekt architektoniczny w Polsce z czasów Wazów. Obecnie siedziba Muzeum Narodowego posiadającego ekspozycje stałe: zabytkowe wnętrza z XVII i XVIII wieku, dawne uzbrojenie europejskie i wschodnie, galeria malarstwa polskiego i sztuki zdobniczej. Na tyłach rezydencji znajduje się odtworzony ogród ozdobny, zwany włoskim, z XVII-wiecznym układem kwaterowym. Mieści się tutaj również sanktuarium Józefa Piłsudskiego.

Muzeum Stefana Żeromskiego – mieści się w dawnym kieleckim gimnazjum, do którego uczęszczał autor m.in. „Syzyfowych prac". Eksponuje wiele pamiątek rodzinnych z czasów dzie-

cińśtwa i lat szkolnych pisarza. Wśród eksponatów na uwagę zasługuje unikalna płyta gramofonowa z 1924 roku z nagranym głosem pisarza.

Dworek Laszczyków – jest ostatnim drewnianym obiektem tego typu zachowanym na terenie miasta. Pierwszym właścicielem obiektu był w latach 1788-1792 Jakub Jaworski – ostatni starosta biskupi. Kolejnymi właścicielami w latach 1911-1976 była rodzina Laszczyków, a od 1988 r. jest to obiekt należący Muzeum Wsi Kieleckiej, w którym prezentowane są ciekawe wystawy czasowe.

Muzeum Zabawek i Zabawy – największe i najstarsze muzeum zabawek w Polsce prezentujące kilka tysięcy eksponatów, a wśród nich lalki z całego świata, zabawki historyczne i ludowe, modele samolotów, samochodów, statków, kolejki elektryczne. Najcenniejszym zbiorem są oczywiście zabawki historyczne, spośród których najstarszym eksponatem jest niemiecka lalka woskowa z końca XVIII w. oraz modele okrętów.

Rezerwat i Klasztor na Karczówce (opis patrz str. 34)

Ogród Botaniczny (opis patrz str. 34)

2. Park i Rezerwat przyrody „Kadzielnia"

Kadzielnia to utworzony w 1962 r. rezerwat przyrody nieożywionej zajmujący powierzchnię 0,6 ha. Skalne wzgórze Kadzielni zbudowane jest z wapieni górnodewońskich, w których można obserwować ciekawe zjawiska tektoniczne, mineralizacyjne i krasowe, a także liczne skamieniałości koralowców, stromato-

poroidów, trylobitów, łodzikowatych, ryb pancernych i innych zwierząt morskich sprzed 360 mln lat. Na terenie rezerwatu Kadzielnia i w jego najbliższym otoczeniu funkcjonującym jako Park Kadzielnia znajduje się 25 jaskiń i schronisk skalnych. W wyniku podjętych działań połączono jaskinie Prochownię, Szczelinę oraz Odkrywców i utworzono podziemną trasę turystyczną udostępnioną do zwiedzania. Niewątpliwą atrakcją Kadzielni jest także najpiękniejszy w Polsce amfiteatr, miejsce wielu koncertów i imprez z widownią na 5,5 tys. osób oraz możliwość przejazdu tyrolką nad wyrobiskiem.

3. Muzeum Geologiczne

Funkcjonujące przy Oddziale Świętokrzyskim Państwowego Instytutu Geologii muzeum to raj dla miłośników skał i skamieniałości. Znajdują się tu kolekcje koralowców dewońskich, okazy krzemieni pasiastych, tropy dinozaurów, szkielet wieloryba Pinocetus polonicus z Pińczowa oraz skały wszystkich okresów geologicznych od początku ery paleozoicznej do ery kenozoicznej prezentowane na wystawie „600 milionów lat historii Gór Świętokrzyskich".

4. Rezerwat Przyrody „Wietrznia"

Rezerwat przyrody nieożywionej o powierzchni 17,95 ha, utworzony został w 1999 r. Ochroną objęto pozostałości wzgórz należących do wschodniej części pasma Kadzielniańskiego, w tym wzgórza Wietrznia (312 m n.p.m.), rozciętych wyrobiskami trzech kamieniołomów. Występujące tu skały zaczęto eksploatować w XIX w., a prace wydobywcze zakończono w 1974 r. Wydobycie odsłoniło jeden z najdłuższych profili skał dewońskich w Górach Świętokrzyskich, w których widoczne są wapienie i margle z licznymi skamieniałymi szczątkami zwierząt morskich.

5. Centrum Geoedukacji

W 2012 r. na terenie rezerwatu otwarte zostało Centrum Geoedukacji, w którym poprzez przygodę i zabawę poznaje się historię Ziemi zapisaną w skałach. W Centrum zobaczyć można rekonstrukcję dna dewońskiego morza z niezwykłymi organizmami, które je zamieszkiwały, spotkać się oko w oko z największym drapieżcą dewońskiego morza – rybą pancerną a także udać się w wirtualną podróż przez dzieje Ziemi na pokładzie specjalnej kapsuły czasu. Obiekt jest siedzibą jednostki miejskiej – Geonatury Kielce a także głównym punktem informacyjno-edukacyjnym Geoparku Świętokrzyskiego UNESCO.

6. Cmentarz Żołnierzy Radzieckich

Znajduje się u podnóża góry Telegraf.

Jest to miejsce spoczynku 12 tysięcy jeńców wymordowanych w Obozie Bukówka przez hitlerowców w latach 1941-1944.

7. Góra Telegraf

Jest to najwyższe wzniesienie w granicach administracyjnych Kielc o wysokości 406 m n.p.m. należące do Pasma Dymińskiego. Na szczycie góry Telegraf stoi maszt radiowy o wysokości 60 metrów. Północne zbocze góry to w zimie raj dla miłośników białego szaleństwa. Znajduje się tu bowiem 500-metrowa zjazdowa trasa narciarska. Trasa jest oświetlona, sztucznie naśnieżana i ratrakowana. Na miejscu jest także szkółka narciarska, wypożyczalnia sprzętu, karczma, miejsce na ognisko i bezpłatny parking.

8. Góra Pierścienica

Jest to szczyt o wysokości 367 m n.p.m. i znajduje się w Paśmie Posłowickim. Do 2006 r. stała tu betonowa skocznia narciarska. To właśnie ze względu na nią górę Pierścienicę potocznie nazywa się „Skocznią". Pierwsza prowizoryczna skocznia stała tu w latach 30. XX wieku. Zastąpiona została drewnianą konstrukcją na początku lat 50. XX wieku. Inicjatorem jej budowy był Włodzimierz Wójcikiewicz. Aż trudno uwierzyć, ale najdłuższe oddawane skoki miały wówczas 24 m. Obiekt nie spełniał jednak wymogów pozwalających na dalsze rozgrywanie zawodów. Drewnianą skocznię zastąpiono betonową, którą zaprojektował Jerzy Muniak i oddano do użytku 11 stycznia 1970 r. Łącznie na skoczni rozegrano jedynie około 10 zawodów. Rekord skoczni to 45 m. Zdemolowaną i zniszczoną – wyburzono w 2006 r. W sezonie zimowym funkcjonuje tu trasa narciarska o długości 500 m, wypożyczalnia sprzętu narciarskiego, szkółka narciarska, tor saneczkowy oraz lodowisko. W 2022 r. uruchomiona została nowa atrakcja: wypożyczalnia rowerów elektrycznych. W pobliżu jest hotel z restauracją i wiele innych atrakcji.

9. Park Kultury i Wypoczynku (więcej informacji w aplikacji)

10. Baseny Tropikalne (więcej informacji w aplikacji)

Kielce
NOWY FOLWARK
Pałac Biskupów Krakowskich
OS. JAGIELLOŃSKIE
szk.
Ogród Botaniczny
MOSiR
CEGIELNIA
dąb
rez. Kadzielnia (geolog.)
Korona Trasa podziemna
OS. XXV LECIA
UJK targ.
XIX w.
WIETRZNIA
rez. Wietrznia im. Z. Rubinowskiego (geolog.)
Wniebowzięcia NMP 1865 r.
Centrum Geoedukacji
OSTRA GÓRKA
Baseny Tropikalne
BARANÓWEK
OS. BARWINEK
BARWINEK
teren wojskowy
stadion leśny
Green Velo
KAWĘCZYZNA
grób Wojtka Szczepaniaka
II woj. św.
Pierścienica
PODHALE
Star. Powiat.
ZŁODZIEJÓW
cm. jeńców radzieckich
BUKÓWKA
Telegraf
Dymińska Góra
Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych
Wielki Las
Łysogóry
786
764
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

10

Z AUDIENCJĄ U KRÓLA PUSZCZY ŚWIĘTOKRZYSKIEJ

10

Z AUDIENCJĄ U KRÓLA PUSZCZY ŚWIĘTOKRZYSKIEJ

*

Trasa niemalże w całości biegnie przez Puszczę Świętokrzyską tuż obok słynnego pomnika przyrody, jakim jest dąb Bartek. Wędrujący nią poruszają się po terenach Suchedniowsko-Oblęgorskiego Parku Krajobrazowego, docierając do rezerwatów przyrody „Świnia Góra" oraz „Dalejów". Dla wytrwałych i lubiących długie wycieczki istnieje możliwość podejścia do malowniczych skałek zwanych Bramą Piekielną, do kamieniołomu chronionego, jako rezerwat przyrody nieożywionej „Zachełmie" (ślady tetrapoda) oraz do ruin huty żelaza w Samsonowie.

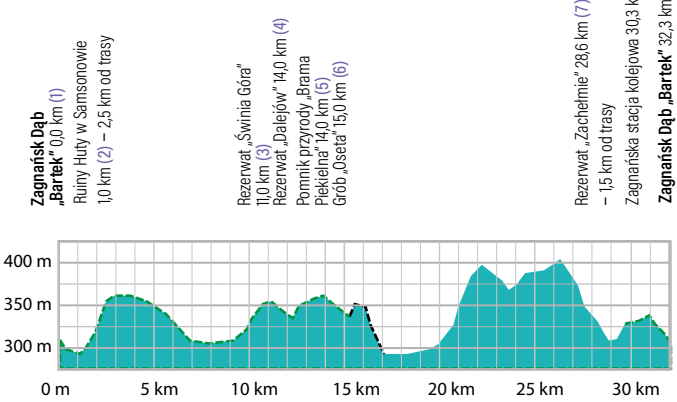

Przebieg trasy

Dąb „Bartek" w Zagnańsku 0,0 km – Janaszów 1,0 km – Ruiny Huty w Samsonowie (2,5 km od szlaku) – Leśniczówka „Świnia Góra" 10 km – Rezerwat „Świnia Góra" 11,0 km – Rezerwat „Dalejów" 14,0 km (szlak zielony) – Pomnik przyrody „Brama Piekielna" (1,7 km od szlaku) – Grób „Oseta" 15,0 km (200 m od szlaku) – Składnica drewna – 17,1 km (szlak czarny) – Osieczyńska Górka 22,4 km – Zagnańsk: os. Wrzosy 28,6 km – Rezerwat „Zachełmie" (1,5 km od trasy) – ul. Piaskowa 29,0 km – ul. Turystyczna 29,4 km – Stacja kolejowa 30,3 km (bez znaków) – ul. Słoneczna 30,6 km – Osiedle Bartkowe Wzgórze 31,6 km – **Dąb „Bartek" w Zagnańsku** 32,3 km (szlak zielony)

Uwaga! Odcinek trasy przez rezerwat „Świnia Góra" jest podmokły, w szczególności po obfitych opadach deszczu. Istnieje możliwość skrócenia trasy podążając zielonym szlakiem do Bliżyna, bądź czarnym do Suchedniowa. Fragment szlaku za rezerwatem "Dalejów" do Zagnańska prowadzi leśnymi drogami przeciwpożarowymi bez znaków.

Dojazd i początek trasy

Trasa wycieczki tworzy zamkniętą pętlę. Wędrówkę można rozpocząć i zakończyć, pozostawiając samochód na parkingu obok dębu „Bartek". Z Kielc do Zagnańska najłatwiej dojechać autobusem MPK linii nr 7 oraz pociągiem.

** Wyznaczona trasa na mapie w aplikacji nie obejmuje przebiegu poza znakowanymi szlakami turystycznymi.*

18,3 km | 6 h | 648 m | średnia+ | bez znaków dobre

1. Dąb „Bartek" w Zagnańsku

To potężne drzewo liczy sobie ok. 700 lat (wg tradycji jego wiek sięga nawet do 1200 lat) i jest jednym z najstarszych drzew w Polsce. „Bartek" należy do rodziny dębów szypułkowych i mierzy ok. 30 metrów. Jego korona ma rozpiętość ok. 40 metrów, obwód pnia wynosi 9,85 m, a przy ziemi dochodzi do 13,4 m. Drzewo wymaga stałej konserwacji i pielęgnacji. Wg legendy w cieniu potężnych konarów odpoczywał Jan III Sobieski ciągnący do Warszawy po odsieczy wiedeńskiej, co może tłumaczyć fakt, że niektórzy uważają, że drzewo musi liczyć sobie dużo ponad 1000 lat.

2. Ruiny Huty w Samsonowie

W 1818 r. Józef Zajączek, namiestnik królewski, objeżdżając fabryki górnicze, położył kamień węgielny do nowego wielkiego pieca w Samsonowie nad Bobrzą. Zakład nazwany Hutą „Józef" ruszył w 1823 r., produkując stal z przeznaczeniem głównie na potrzeby wojska. W kolejnych dziesięcioleciach hutę rozbudowywano, instalując m.in. miech cylindryczny poruszany kołem wodnym i machiną parową. Hutę nękały pożary i po ostatnim z nich w 1866 r. popadła w ruinę. W takim stanie przetrwała do dziś. Warto dodać, że tradycje hutnicze tego obszaru sięgają XVI w.

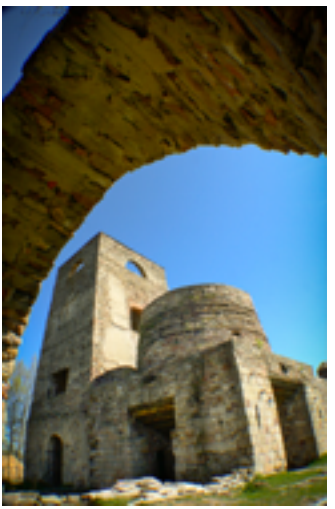

3. Rezerwat przyrody „Świnia Góra"

Świnia Góra ukryta jest w głębi dużego kompleksu leśnego – dawnej Puszczy Świętokrzyskiej. Znajduje się tu wiele gatunków drzew: dęby, modrzewie, sosny, buki, jawory, graby, świerki i jodły. Te ostatnie rosną tu swobodnie, bez pomocy człowieka, a niektóre z nich mają już ponad 200 lat. Charakteru starej puszczy dodaje temu miejscu także duża liczba powalonych drzew. Martwe drewno stanowi miejsce życia wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym niezwykle rzadkich chrząszczy.

4. Rezerwat przyrody „Dalejów"

O tym, co dzieje się w rezerwacie „Dalejów" w największym stopniu decyduje sama natura. Spośród wielu gatunków drzew najczęściej występuje tu jodła i modrzew polski. Ten ostatni jest dość wymagający, jednak w rezerwacie znalazł sprzyjające warunki, dzięki którym doskonale rozwija się bez pomocy człowieka. Rosną tu także buki i dęby – niektóre z nich mają już ponad 170 lat. Uwagę turystów mogą zwrócić też olbrzymie świerki wężowe, których pędy osiągają nawet 10 metrów długości.

5. Pomnik przyrody „Brama Piekielna"

Bramę z piaskowca budują 3 skalne bloki – na 2 z nich opiera się jedna, masywna skałka. Całość tworzy przejście o wysokości 1,80 metra i szerokości ok. 80 centymetrów. Choć nazwa może wskazywać, że bramę stworzyły siły nadprzyrodzone, to dzięki nauce dziś wiemy, że tę ciekawą formę skalną stworzyła erozja, czyli proces niszczenia terenu przez czynniki zewnętrzne.

6. Grób „Oseta"

Mogiła znajduje się nieopodal szlaku w miejscu, w którym w dniu 6 sierpnia 1943 r. poległ ppor. Władysław Wasilewski, pseud. „Oset". Był dowódcą oddziału ze świętokrzyskich zgrupowań partyzanckich Armii Krajowej dowodzonych przez por. „Ponurego". Zginął w walce z niemiecką żandarmerią w wieku 22 lat.

7. Rezerwat przyrody „Zachełmie"

W południowej ścianie rezerwatu odkryto najstarsze ślady tropów czworonogów – tetrapodów sprzed 393 mln lat. Ślady te (obecnie przechowywane w Warszawie) i ich odkrycie było sensacją naukową na skalę światową i przesunęło o 18 mln lat wyjście na ląd zwierząt posiadających cztery nogi. Ślady te są niezaprzeczalnym dowodem na to, iż pierwsze stworzenia poruszające się na czterech łapach, wyszły na ląd z morza dużo wcześniej, niż sądzono i to właśnie tu, w okolicach dzisiejszego Zagnańska. Kamieniołom ukazuje również inną ciekawostkę, tzw. niezgodność strukturalną (kątową). W północnej ścianie widać ułożone pod kątem 45 stopni dolomity z okresu dewonu środkowego i zalegające na nich, ułożone niezgodnie, prawie poziomo, skały permu i triasu.

WIŚLANYM SZLAKIEM DO SANDOMIERZA

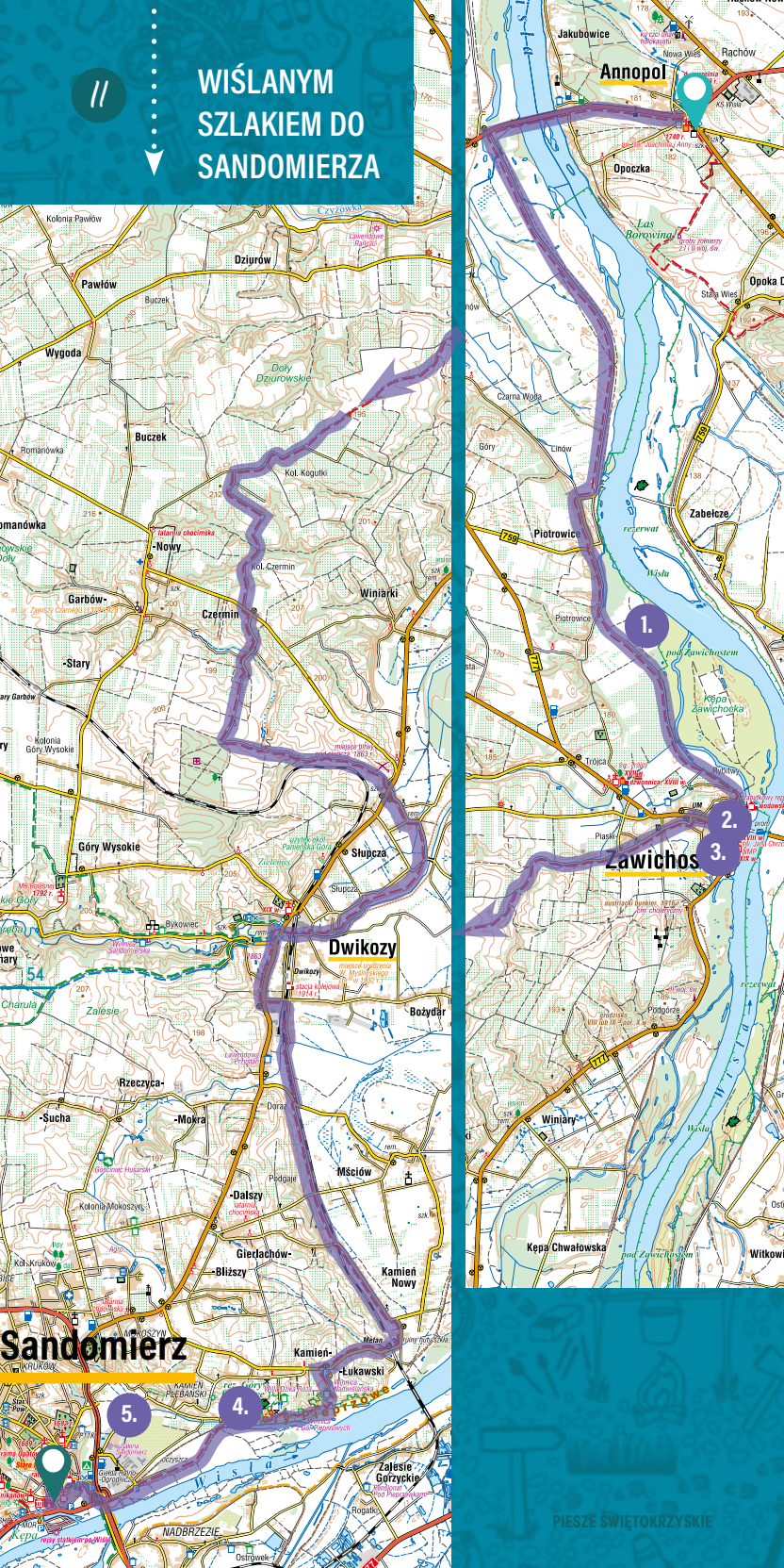

WIŚLANYM SZLAKIEM DO SANDOMIERZA

Wycieczka dla miłośników przyrody oraz zabytków architektury. Na odcinku Annopol – Dwikozy szlak został głównie poprowadzony wałami przeciwpowodziowymi wzdłuż rzeki Wisły. Wędrówka pozwala zapoznać się z walorami przyrodniczymi terenów położonych wzdłuż koryta rzeki i zrozumieć, dlaczego Wisła uchodzi za najdziksżą rzekę w Polsce. Najcenniejsze fragmenty objęte zostały ochroną w formie rezerwatu przyrody „Wisła pod Zawichostem". Drugim wartym odwiedzenia rezerwatem są Góry Pieprzowe. Z zabytków architektury uwagę zwraca wczesnogotycki kościół pw. św. Jana Chrzciciela z I poł. XIII w. w Zawichoście, który jest położony malowniczo na szczycie wiślańskiej skarpy. Prawdziwą perłą na szlaku jest naszpikowane zabytkami Królewskie Miasto Sandomierz. Gród nad Wisłą swoją sławę w ostatnich latach zawdzięcza serialowi „Ojciec Mateusz", którego akcja dzieje się w tym mieście.

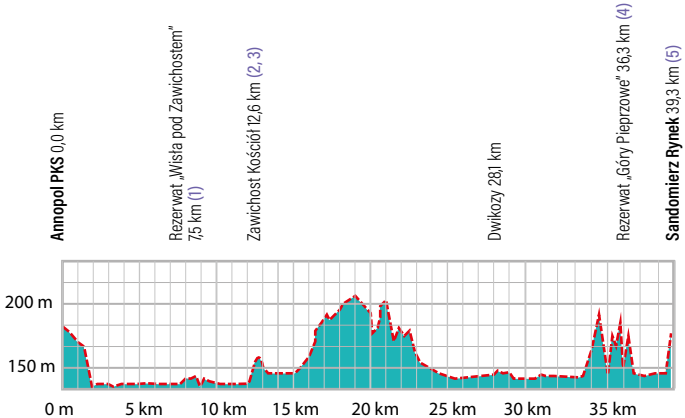

Przebieg trasy

Przystanek autobusowy w Annopolu 0,0 km – Rezerwat „Wisła pod Zawichostem" 7,5 km – Zawichost 12,6 km – Dwikozy 28,1 km – Rezerwat „Góry Pieprzowe" 36,3 km – **Rynek w Sandomierzu** 39,3 km (szlak czerwony)

Istnieje możliwość skrócenia trasy i zakończenia wędrówki w Zawichoście.

Uwaga! Pierwsze znaki szlaku pojawiają się dopiero po przekroczeniu mostu na Wiśle.

Dwa odcinki szlaku (Annopol-Zawichost, Słupcza-Dwikozy) poprowadzone zostały koroną wałów przeciwpowodziowych. Miejsca te koszone są przez zarządcę dwa razy w roku. Pomiędzy tymi okresami wały mogą być miejscami zarośnięte, co utrudnia poruszanie

się szlakiem. W takich przypadkach można korzystać z wariantów przebiegających drogami przywałowymi lub lokalnymi drogami gminnymi.
Należy zachować szczególną ostrożność podczas trawersu Gór Pieprzowych po opadach. Podłoże jest wówczas bardzo niestabilne, co w przypadku poślizgnięcia się, grozi osunięciem ze skarpy. Po wejściu na teren rezerwatu od strony miejscowości Kamień Łukawski, przy rozwidleniu ścieżek, należy skręcić pod kątem 90 stopni w prawo, w kierunku linii drzew. W okresie wzmożonej wegetacji roślin skręt może być zarośnięty.
Most na Wiśle w Annopolu ma bardzo wąskie pobocze. Wiaduktem przebiega ruchliwa droga krajowa nr 74.

Dojazd i początek trasy

Wycieczka rozpoczyna się przy przystanku autobusowym w Annopolu, a kończy na Rynku w Sandomierzu. Istniejące połączenia autobusowe z Kielc powodują, że osoby, które planują rozpocząć wycieczkę w Annopolu, dotrą do miejscowości dopiero ok. godz. 12.00. Liczniejszą siatkę połączeń autobusowych mają z Sandomierzem Kielce. W sezonie letnim pomiędzy miejscowościami uruchamiane jest też specjalne połączenie kolejowe. Pomiędzy Sandomierzem, Zawichostem i Annopolem można przemieszczać się z wykorzystaniem lokalnej linii obsługiwanej przez busy. Parkingi w Sandomierzu zlokalizowane są przy ul. Browarnej, Alei Jana Pawła II (Pod Spichlerzem) i przy bulwarze.

36,9 km

11 h

572 m

średnia+

dobre miejscami dostateczne

Atrakcje na trasie:

1. „Rezerwat przyrody „Wisła pod Zawichostem"

Teren tego rozległego rezerwatu rozciąga się aż na trzy graniczące tu ze sobą województwa: świętokrzyskie, lubelskie i podkarpackie. W tym miejscu nad Wisłą idealne warunki do życia znalazło wiele gatunków ptaków. Amatorzy fotograficznego safari z pewnością docenią wiele możliwości i okazji do przeprowadzenia bezkrwawych łowów. Sam rezerwat obejmuje zarówno koryto Wisły, jak i część rzecznej doliny – od ujścia Sanu

do ujścia Sanny, czyli ciągnie się na odcinku o długości ponad 15 kilometrów. Doskonale czują się tu szczególnie ptaki siewkowate. Swoje siedliska mają tu też rybitwy (rzeczna i białoczelna), mewa pospolita czy sieweczka obrożna. Ptaki te gniazdują na trudno dostępnych dla człowieka piaszczystych wiślanych łachach. Można tu spotkać również cyraneczkę, nurogęś czy perkoza.

2. Kościół rektoralny pw. św. Jana Chrzciciela w Zawichoście

Zawichost, który w X i XI wieku mógł śmiało konkurować z Sandomierzem, dziś jest spokojnym, malowniczo położonym nad wiślaną skarpą miasteczkiem. Już w XII stuleciu istniały tu aż 3 świątynie. Kościół klasztorny, który od XVI stulecia nosi obecne wezwanie św. Jana Chrzciciela, został niemal kompletnie zniszczony podczas bombardowania radzieckiego z 1944 r. To, co widoczne jest obecnie, to ceglana rekonstrukcja świątyni z czasów jej wczesnogotyckiej świetności. Skromne wyposażenie świątyni odzwierciedla żebraczy charakter zgromadzenia franciszkanów.

3. Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Zawichoście

Obecny kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP pochodzi z XVIII stulecia. Stoi w miejscu wcześniejszej świątyni, którą zniszczyły wojska szwedzkie na początku XVIII wieku. Na kościele bardzo mocno odcisnęło się piętno burzliwej historii. Już na początku XIX stulecia wojska austriackie urządziły tu swój magazyn. Podczas II wojny światowej zniszczeniu uległ dach i wyposażenie świątyni. Po wojnie, już w latach 50. XX stulecia rozpoczęto trud odbudowy świątyni. A w 1992 r., podczas prac budowlanych, dokonano tu niezwykłego odkrycia. W podziemiach świątyni znaleziono bowiem fragmenty romańskiego kościoła. Dalsze badania archeologiczne wykazały, że był to okazały kościół wzniesiony na planie krzyża.

4. Rezerwat przyrody „Góry Pieprzowe"

Choć nazwa na to nie wskazuje, w tym rezerwacie nie znajdziemy roślin z rodziny pieprzowatych. Skąd więc wzięła się ta osobliwa nazwa rezerwatu? Bierze się ona z barwy, którą przybrały budujące skały „pieprzówki" – łamliwe i kruche jak pieprz. Warto wiedzieć, że odsłaniające się tu spod lessowego płaszcza skały mają aż pół miliarda lat!

Nasłonecznione stoki niewysokich Gór Pieprzowych stwarzają unikalne warunki do życia wielu gatunkom roślin, a zwłaszcza roślinom stepowym. Utworzyło się tu też naturalne rosarium. Badacze przyrody zidentyfikowali tu aż 15 gatunków dziko rosnących róż.

5. Sandomierz

Zlokalizowane na siedmiu wzgórzach średniowieczne miasteczko słynie z ponad 120 zabytków architektury z różnych epok. Jego początki sięgają X w. Rozwijał się jako ważna osada na szlaku handlowym do Krakowa i na wschód Europy. Sandomierz był siedzibą książąt (Henryka Sandomierskiego, Bolesława Kędzierzawego, Leszka Białego, Bolesława Wstydliwego). Sandomierz był Śteż stolicą samodzielnego Księstwa Sandomierskiego.

Rynek średniowieczny z otaczającymi go 30 zabytkowymi kamienicami, w centralnym miejscu ma usytuowany ratusz z połowy XIV w. Jego renesansowa attyka pochodzi z XVI w. i zaliczana jest do najpiękniejszych w Polsce (autorstwa prawdopodobnie J. M. Padovano).

Brama Opatowska przetrwała jako jedyna z dawnych czterech bram wjazdowych do miasta. Wzniesiona została w II połowie XIV w. za czasów Kazimierza Wielkiego. Przed wiekami Brama Opatowska służyła obrońcom Sandomierza, obecnie znajduje się tutaj znakomity punkt widokowy, z którego, przy dobrej widoczności, można oglądać obszar nawet do 80-90 km.

Podziemna trasa turystyczna. Sandomierz przez stulecia znajdował się na ważnych dla Polski i tej części Europy szlakach handlowych. Otoczone murami obronnymi miasto miało jednak bardzo ograniczoną przestrzeń. Przedsiębiorczy kupcy zaczęli drążyć swoje magazyny pod ziemią, w miękkim, lessowym podłożu. W latach 60-tych XX w. podjęto spektakularną akcję udokumentowania i zabezpieczenia kupieckich piwnic. Część z pomieszczeń połączono w jedną spójną Podziemną Trasę Turystyczną. Pod opieką przewodnika można wędrować pod 8 kamienicami, pokonując korytarz o długości 470 metrów i schodząc nawet do 12 metrów pod ziemię.

Kościół św. Jakuba to jeden z najcenniejszych w Sandomierzu i w Polsce zabytków romańskiej architektury. Wzniesiony został w latach 1226-50 na potrzeby zakonu dominikanów. Fundatorem był biskup krakowski Iwo Odrowąż. Osobliwością świątyni, poza wspaniałym wnętrzem, jest XIII-wieczna gablota z kośćmi zakonników-męczenników, wydobytymi z grobów wirydarza, noszącymi ślady strzał tatarskich. Na dzwonnicy kościoła zachowały się najstarsze w Polsce dzwony

kościelne z 1314 i 1389 r. Jest on trójnawową bazyliką. Od południa do jego prezbiterium przylega skrzydło dawnego klasztoru.

Kolegiata NMP zbudowana została w II poł. XIV w. na miejscu kościoła wzmiankowanego już w 1148 r. Przy kościele tym Kazimierz Sprawiedliwy ustanowił w 1119 r. kapitułę kolegiacką. Obecny kościół wzniesiony został z fundacji Kazimierza Wielkiego w latach 1360-82. Kolegiata była wielokrotnie niszczona i odbudowywana. W 1960 r. została podniesiona do godności bazyliki mniejszej. Jest budowlą trójnawową, halową. Zwraca uwagę szczególnie bogate wyposażenie jej wnętrz. W latach 1186-1207 funkcję prepozyta kościoła pełnił Wincenty Kadłubek.

Collegium Gostomianum jest jedną z najstarszych szkół średnich w Polsce. Ufundowane zostało w 1602 r. przez Hieronima Gostomskiego. Tu pobierali nauki bohaterowie „Popiołów" S. Żeromskiego (Rafał Wolbromski i Krzysztof Cedro).

Zamek po raz pierwszy został wspomniany w kronice Janka z Czarnkowa, jako budowla wzniesiona przez Kazimierza Wielkiego. Wielokrotnie niszczony, odbudowywany i przebudowywany. Powstał w 1349 r. w miejscu dawnej warowni, istniejącej już od X w. Od wieku XVI pełnił rolę królewskiej rezydencji. Zniszczony podczas „potopu" w 1656 r. Ocalało wówczas tylko jedno skrzydło, które Jan III Sobieski przekształcił w korpus główny. W 1817 r. przeznaczono go na więzienie, które istniało do 1959 r. W ocalałym i wyremontowanym skrzydle mieści się Muzeum Zamkowe.

Atrakcje przyrodnicze w najbliższej okolicy to wąwozy powstałe w lessowej glebie. Do najwspanialszych należą wąwozy Królowej Jadwigi i „Piszczele".

Z pozostałych atrakcji miasta wymienić warto Zbrojownię Rycerską, Kamienicę Oleśnickich, Dom Długosza, Wystawę „Świat Ojca Mateusza", galerię krzemienia pasiastego oraz kościoły: św. Michała Archanioła, św. Ducha, św. Józefa, św. Pawła Apostoła (więcej informacji o obiektach w aplikacji). W Sandomierzu zwiedzanie zabytków przeszłości można również połączyć z odpoczynkiem nad Wisłą, przejażdżką statkami wodnymi oraz samochodami w stylu retro, wędkowaniem czy wycieczką rowerową szlakiem Green Velo.

12

DOLINĄ KOPRZYWIANKI

Trasa przebiega wyżyną poprzecinaną licznymi wąwozami lessowymi i dolinami. Dobre warunki klimatyczne powodują, że w krajobrazie dominują pola uprawne i sady owocowe, z których znana jest Ziemia Sandomierska. Odcinek szlaku szczególnie atrakcyjnie prezentuje się w okresie kwitnienia drzew owocowych. Okolica pokrywa się wówczas kobiercem różnobarwnych kwiatów. Pod drodze można podziwiać najpiękniejsze zabytki dziedzictwa materialnego regionu, takie jak Zamek Krzyżtopór w Ujeździe, kolegiatę pw. św. Józefa oraz kościół i klasztor dominikanów w Klimontowie, Pocysterski Zespół Klasztorny w Koprzywnicy.

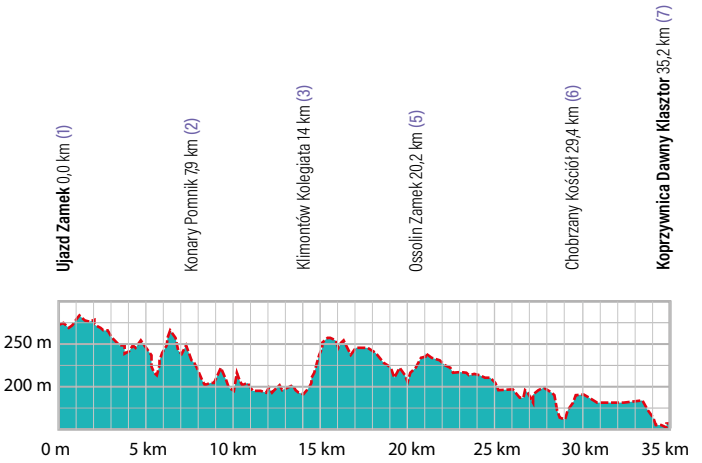

Przebieg trasy

Zamek „Krzyżtopór" w Ujeździe 0,0 km – Pomnik w Konarach 7,9 km – Kolegiata w Klimontowie 14 km – Ruiny Zamku w Ossolinie 20,2 km – Kościół w Chobrzanach 29,4 km – **Pocysterski Zespół Klasztorny w Koprzywnicy** 35,2 km

Istnieje możliwość skrócenia trasy i zakończenia wędrówki w Klimontowie.

Dojazd i początek trasy

Wycieczka rozpoczyna się pod ruinami zamku w Ujeździe, a kończy się przy opactwie cystersów w Koprzywnicy. Do żadnej miejscowości położonej na szlaku nie ma bezpośredniego połączenia z Kielc.
Do Klimontowa oraz Ujazdu najłatwiej dojechać busem z Opatowa. Koprzywnica posiada regularne połączenie z Sandomierzem. Zarówno do Opatowa, jak i Sandomierza można dojechać z Kielc autobusem. Samochód można pozostawić w Ujeździe na parkingu pod Zamkiem, w Klimontowie przy kolegiacie, w Koprzywnicy na parkingu obok klasztoru.

35,2 km | 10 h | 413 m | ☆☆☆★ średnia+ | dobre miejscami dostateczne

Atrakcje na trasie:

1. Zamek „Krzyżtopór" w Ujeździe

Wzniesiony przez Wawrzyńca Senesa na polecenie Krzysztofa Ossolińskiego w latach 1631-1644 zamek „Krzyżtopór" w Ujeździe był do czasu wybudowania Wersalu największą budowlą pałacową w Europie. Sam pałac budowany był jako swoisty kalendarz. Miał ponoć tyle baszt, ile jest kwartałów, sal dużych – ile miesięcy, pokoi – ile tygodni i okien – ile dni w roku. Brama wjazdowa jest oflankowana dwoma wielkimi płaskorzeźbami krzyża i topora, od których wywodzi się nazwa zamku. W 1655 r. zamek zajęli, a później obrabowali Szwedzi. Do ostatecznego dzieła zniszczenia przyczynili się stacjonujący w nim konfederaci barscy. Do legendy przeszedł panujący w rezydencji przepych. Biesiadnicy w sali balowej mogli podziwiać egzotyczne ryby w akwarium zastępującym sufit. Obecnie zamek znajduje się w stanie trwałej ruiny. Dla wygody turystów wyznaczono kilka tras zwiedzania.

2. Pomnik Bitwy Pod Konarami 1915 r.

W maju 1915 r. rozegrała się bitwa pod Konarami, podczas której armia austro-węgierska starła się z wojskami rosyjskimi. Warto wspomnieć, że w siłach austro-węgierskich walczyła I Brygada Legionów Polskich. Bitwa stanowiła element szerszej akcji wojennej, która toczyła się pod Opatowem i Klimontowem.

3. Kolegiata św. Józefa w Klimontowie

Jest to jedna z najoryginalniejszych XVII-wiecznych budowli sakralnych w Polsce. Zaprojektowana została przez włoskiego architekta Wawrzyńca Senesa. Powstała na planie elipsy i wzorowana jest na wczesnobarokowej architekturze rzymskiej. Pochowano tutaj Jerzego Ossolińskiego, fundatora świątyni. W pobliżu znajduje się zespół klasztorny dominikanów z XVII w. oraz dawna synagoga.

4. Kaplica Betlejemska w Ossolinie

Fundatorem kaplicy był wojewoda sandomierski Jerzy Ossoliński, a zbudowana została na wzór kaplicy w Betlejem w 1640 r. Kanclerz do kaplicy sprowadził również ziemię z Palestyny. W latach 1982-1984 ks. Jan Gajos odbudował na podstawie dawnych rysunków dwa domki „pustelników", a w 2016 r. przeprowadzono konserwację elewacji, kropielnicy, tablicy inskrypcyjnej oraz dwóch tablic epitafijnych.

5. Ruiny zamku w Ossolinie

Zamek powstał w pierwszej poł. XVII w. w miejscu, gdzie znajdował się wcześniej stary, średniowieczny kasztel zbudowany w XIV w. Budowniczym nowego zamku dla kanclerza Jerzego Ossolińskiego był prawdopodobnie włoski architekt Wawrzyniec Senes. W 1655 r. zamek zdobyli i częściowo złupili Szwedzi, później przechodził z rąk do rąk kolejnych właścicieli i niszczał. W 1816 r. wysadzono zamek. Do naszych czasów przetrwała tylko arkada mostu prowadzącego niegdyś do zabudowań gospodarczych i resztki fundamentów.

6. Kościół pw. św. Jana Ewangelisty w Chobrzanach (więcej informacji w aplikacji)

7. Dawne opactwo cystersów w Koprzywnicy

Klasztor ufundowany został w 1185 r. z przeznaczeniem dla sprowadzonych z Burgundii na te tereny w XII w. Cystersów. Kompleks klasztorny wielokrotnie przebudowywano. Do dziś zachowała się jedynie świątynia oraz wschodnie skrzydło klasztorne, w którym znajduje się późnoromański kapitularz, czyli sala zebrań. Na piętrze kapitularza znajduje się dormitorium, czyli sypialnia XIII-wiecznych mnichów. Wewnątrz kościoła św. Floriana zachował się oryginalny, średniowieczny system konstrukcyjny widoczny w postaci sklepień krzyżowo-żebrowych. Na wyobraźnię działają również niezwykle cenne malowidła ścienne, z których najstarsze mają około 700 lat! Zachodnia fasada kościoła stanowi wspaniały przykład XVII-wiecznej sztuki barokowej.

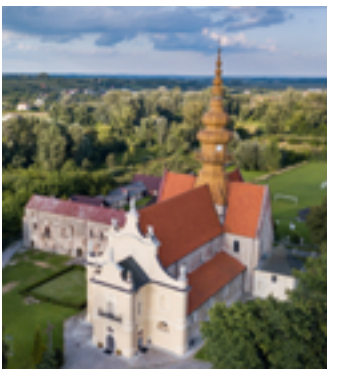

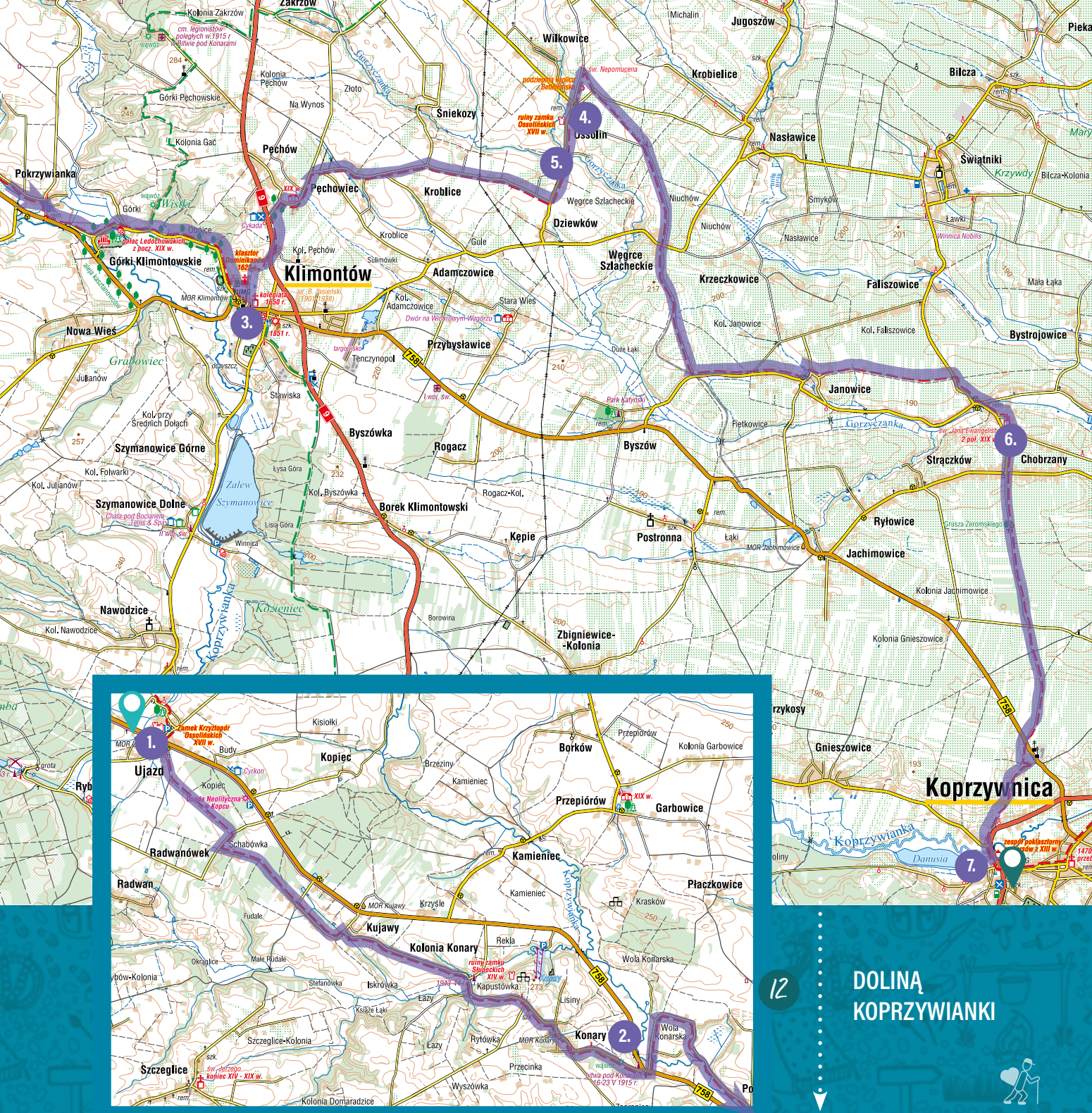
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
Ujazd
Radwanówek
Radwan
Kujawy
Kolonia Konary
Konary
Szczeglice
Klimontów
Koprzywnica
Dziewków
Węgrce Szlacheckie
Dssolin
Pęchów
Kroblice
Pęchowiec
Górki Klimontowskie
Nowa Wieś
Przybysławice
Byszówka
Rogacz
Borek Klimontowski
Kępie
Postronna
Byszów
Janowice
Strączków
Chobrzany
Ryłowice
Jachimowice
Gnieszowice
Nawodzice
Szymanowice Dolne
Szymanowice Górne
Zbigniewice-Kolonia
Borków
Przepiórów
Garbowice
Kamieniec
Płaczkowice
Kapustówka
Lisiny
Wola Konarska
Rytówka
Przecinka
Wyszówka
Kolonia Domaradzice
Szczeglice-Kolonia
Wilkowice
Krobielice
Jugoszów
Bilcza
Nasławice
Świątniki
Faliszowice
Krzeczkowice
Bystrojowice
Węgrce Szlacheckie
Niuchów
Smyków
Ławki
Adamczowice
Kol. Adamczowice
Kol. Janowice
Kol. Faliszowice
Fiełkowice
Kol. Pęchów
Kol. Byszówka
Kol. Przy Średnich Dołach
Kol. Folwarki
Kol. Julianów
Kol. Nawodzice
Kolonia Jachimowice
Kolonia Gnieszowice
Kolonia Garbowice
Kolonia Pęchów
Kolonia Gać
Górki Pęchowskie
Na Wynos
Złoto
Śniekozy
Pokrzywianka
Górki
Dobrice
Julianów
Stawiska
Tenczynopol
Stara Wieś
Gule
Sulimówki
Borowina
Kopiec
Budy
Kisiołki
Brzeziny
Kamieniec
Krzyśle
Krasków
Fudale
Małe Fudale
Okrąglice
Stefanówka
Iskrówka
Łazy
Książe Łąki
Rekla
Wola Konarska
Lisiny
Przepiórów
Kolonia Garbowice
Kamieniec
Schabówka
Kopiec
Cyrkon
Zamek Krzysztofa Ossolińskich XVII w.
Osada Neolityczna Kopiec
Pałac Ledóchowskich z pocz. XIX w.
klasztor Kamedułów 1629 r.
kolegiata 1650 r.
ruiny zamku Ossolińskich XVII w.
ruiny zamku Stadeckich XIV w.
Dwór na Wiślanowym Wzgórzu
Park Katyński
Chata pod Bocianem
Winnica
Cykada
Zalew Szymanowice
Grabowiec
Kosieniec
Koprzywianka
Danusia
Koprzywianka
Mała Łąka
Duże Łąki
Łysa Góra
Lisia Góra
Winnica Nobilis
MOR Klimontów
MOR Jachimowice
MOR Kujawy
MOR Konary
Cmentarz wojenny nr 23 z 1915 r.
Cmentarz wojenny z 1915 r.
Cmentarz żołnierzy poległych w 1915 r.
Kościół św. Jana Ewangelisty 2 poł. XIX w.
Kościół św. Jerzego kościec XIV - XIX w.
Kościół św. Mikołaja 1851 r.
Kościół św. Nepomucena
Kaplica pod Dębem
Kaplica
Kaplica
Kaplica

13

SZLAKIEM MARTYROLOGII

13

SZLAKIEM MARTYROLOGII

Szlak nosi nazwę „Szlaku Martyrologii" co związane jest z jego przebiegiem. Prowadzi bowiem urokliwymi obszarami leśnymi doliny rzeki Kamiennej i jej dopływów, które historia II wojny światowej naznaczyła licznymi miejscami związanymi z działalnością niepodległościową, walkami partyzanckimi czy masowymi egzekucjami wykonywanymi przez niemieckiego okupanta na Polakach.

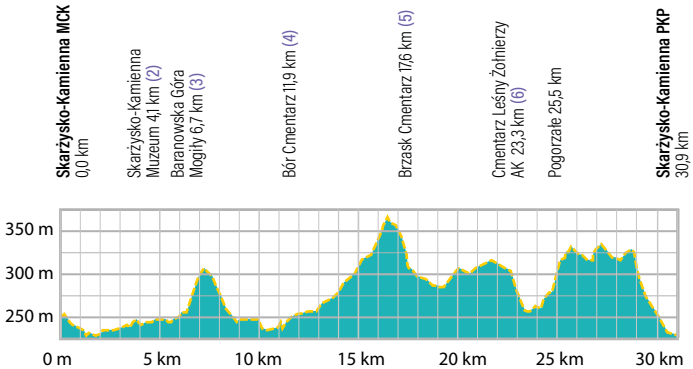

Przebieg trasy

Miejskie Centrum Kultury w Skarżysku-Kamiennej 0,0 km – Skarżysko Zachodnie PKP 2,4 km – Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej 4,1 km – Mogiły na Baranowskiej Górze 6,7 km – Mogiła Ofiar Niemieckiego Terroru w Borze 11,9 km – Pomnik-mogiła pomordowanych na Brzasku 17,6 km – Cmentarz Partyzancki na Skarbowej Górze 23,3 km – Pogorzałe 25,5 km – **Dworzec kolejowy w Skarżysku-Kamiennej** 30,9 km

Istnieje możliwość skrócenia trasy i zakończenia wędrówki w Brzasku PKP, Rejowie lub Pogorzałym.

Uwaga! Na krótkim odcinku w Skarżysku za kładką na Kamiennej, w stronę stacji kolejowej Skarżysko Zachodnie możliwe trudności orientacyjne na skręcie ścieżek. Na odcinku Bernatka – cmentarz na Skarbowej Górze – teren podmokły, przy dużych opadach deszczu i w czasie roztopów może być trudny do przejścia.

Dojazd i początek trasy

Szlak zaczyna się w centrum Skarżyska-Kamiennej obok Miejskiego Centrum Kultury, a kończy przy dworcu kolejowym. Miasto posiada dogodną siatkę połączeń kolejowych i autobusowych z Kielcami. W Skarżysku-Kamiennej samochód można pozostawić na parkingu przy dworcu kolejowym oraz Miejskim Centrum Kultury.

30,9 km | 9 h | 378 m | średnio trudna+ | dobre

Atrakcje na trasie:

1. Ruiny Wielkiego Pieca w Rejowie

W 1770 r. na miejscu starej dymarki w Rejowie wybudowano nowy wielki piec wraz z fryszerką. Budowniczym był mistrz Henryk Szober, który wcześniej budował wielkie piece w dobrach biskupów krakowskich oraz piec w Bzinie. W 1838 r. uruchomiono zakład wielkopiecowy. Zbudowano go w ramach planu rozwoju przemysłu hutniczego. Inwestorem był Bank Polski utworzony 10 lat wcześniej przez Ministra Skarbu Królestwa Polskiego Franciszka Ksawerego księcia Druckiego-Lubeckiego. Rejowski wielki piec, prężnie działał do 1901 r.

2. Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej

Ekspozycja prezentuje wszelkie dokumenty i materiały związane z miastem. Największa część muzeum poświęcona jest jednak obiektom związanym z Wojskiem Polskim i jego historią. Znaczna część ekspozycji to wystawa plenerowa, gdzie na 2 ha prezentowane są pojazdy opancerzone, czołgi, helikoptery, samoloty i inny ciężki sprzęt bojowy.

3. Mogiły na Baranowskiej Górze

Na oddzielającej Skarżysko od Suchedniowa Górze Baranowskiej, na południowo-wschodnim stoku, znajduje się mogiły z czasów ostatniej wojny. Kilka krzyży, tabliczki, otoczone kamieniami. Dziś rzadko odwiedzana. Na mogile znajduje się tabliczka z informacją o zabitych w tym miejscu 6 kwietnia 1942 r. 29 osobach. Z kolei 18 kwietnia 1942 r. Niemcy rozstrzelali tu ponad 20 osób, w większości z okolic Iłży.

4. Mogiła Ofiar Niemieckiego Terroru w Borze

Na przełomie stycznia i lutego 1940 r. funkcjonariusze SS i policji niemieckiej aresztowali w Skarżysku-Kamiennej ok. 420 osób. Po ciężkim śledztwie blisko 360 zatrzymanych zostało rozstrzelanych w podmiejskim lasku przy osiedlu Bór (12-14 lutego 1940 r.). Pozostałych więźniów przewieziono do Radomia, a następnie w większości stracono lub deportowano do obozów koncentracyjnych. Pretekstem do przeprowadzenia akcji eksterminacyjnej było rozbicie miejscowych struktur Organizacji Orła Białego, lecz prawdopodobnie jej rzeczywistym celem była likwidacja polskiej elity społecznej i intelektualnej w Skarżysku-Kamiennej.

5. Pomnik – mogiła pomordowanych w masowej egzekucji na Brzasku

Masowa egzekucja obywateli polskich została przeprowadzona przez okupantów niemieckich w dniu 29 czerwca 1940 r. w lesie Brzask, nieopodal Skar-

żyska-Kamiennej. Podczas trwającej cały dzień masakry funkcjonariusze SS i policji niemieckiej rozstrzelali ok. 760 osób. W gronie zamordowanych znaleźli się m.in. członkowie polskich organizacji podziemnych oraz przedstawiciele elity społecznej i intelektualnej z terenów przedwojennego województwa kieleckiego. Zbrodnia na Brzasku była największą egzekucją przeprowadzoną na Kielecczyźnie w okresie okupacji niemieckiej.

6. Cmentarz leśny żołnierzy AK na Skarbowej Górze

Na zboczu wzniesienia, w skromnych żołnierskich mogiłach, spoczywa niemal 35 żołnierzy AK walczących pod dowództwem między innymi Jana Piwnika „Ponurego", Antoniego Hedy „Szarego" i Waldemara Szwieca „Robota". Początki cmentarza związane są z tragicznymi wydarzeniami z 1943 r., kiedy to w potyczce koło gajówki Mościska zginęło 5 partyzantów ze zgrupowania „Robota". Ciała poległych pochowano w okolicy Skarżyska i Pogorzałego.

7. Sanktuarium Matki Boskiej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej

Świątynia była wybudowana w latach 1986-1993. Jest to jedyna w Polsce wierna kopia wileńskiej Ostrej Bramy. Najcenniejszymi spośród 2000 pozostawionych wotów dziękczynnych są różaniec Jana Pawła II oraz świeca wotywna i ornat Benedykta XVI.

14

PRZEZ OSTĘPY SIERADOWICKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

Szlak przebiega przez tereny Sieradowickiego Parku Krajobrazowego, które w okresie II wojny światowej były świadkami tragicznych wydarzeń, związanych z walkami partyzanckimi i masowymi egzekucjami wykonywanymi przez niemieckiego okupanta na Polakach. Świadczą o tym zlokalizowane na trasie wycieczki groby Żołnierzy AK ze zgrupowań „Nurta" i „Ponurego" oraz monumentalne Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie. Miłośników przyrody zachwycą z pewnością malownicze jary, wąwozy oraz zakola rzeki Lubianki w rezerwacie Wykus oraz grupa kilkunastu wychodni skalnych w rezerwacie „Kamień Michniowski".

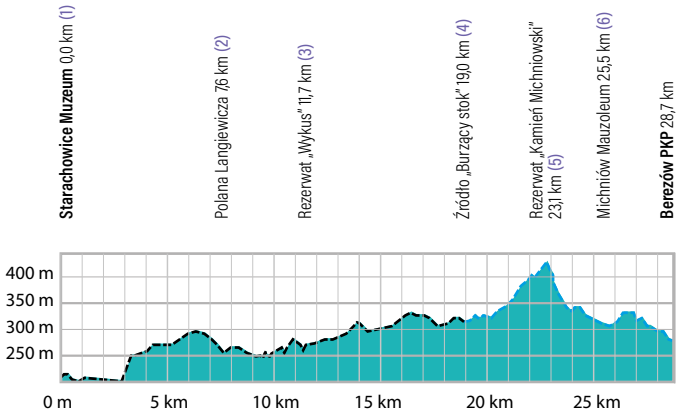

Przebieg trasy

Muzeum w Starachowicach 0,0 km – Polana Langiewicza 7,6 km – Rezerwat „Wykus" 11,7 km – Źródło „Burzący stok" 19,0 km (szlak czarny) – Rezerwat „Kamień Michniowski" 23,1 km – Mauzoleum w Michniowie 25,5 km – **Stacja kolejowa Berezów** 28,7 km (szlak niebieski)

Uwaga! W wielu miejscach szlak prowadzi terenem bardzo podmokłym, po bardzo obfitych opadach deszczu trudny do przejścia, w szczególności fragment prowadzący wzdłuż rzeki Lubianki pod „Wykusem".

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się przy Muzeum Przyrody i Techniki „Ekomuzeum" w Starachowicach, a kończy przy stacji kolejowej w Berezowie. Oba końce szlaku mają doskonałe połączenie kolejowe z Kielcami. Samochód można pozostawić przy stacji kolejowej w Berezowie oraz na parkingach przy Mauzoleum w Michniowie oraz Muzeum w Starachowicach.

28,7 km | 8 h | 463 m | średnio trudna+ | bardzo dobre

1. Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach

Miejsce to swoją przeszłość zawdzięcza planom Stanisława Staszica, który w XIX stuleciu chciał nad rzeką Kamienną stworzyć ciąg fabryk żelaza. Najcenniejszym elementem muzeum jest Zespół Wielkopiecowy z pierwszej połowy XIX w. i początków XX w. W muzeum zobaczyć można zrekonstruowaną osadę starożytnego hutnictwa żelaza z piecowiskiem dymarskim sprzed 2 tys. zł, zabytkowe auta produkowane niegdyś przez Zakłady Starachowickie oraz wystawę paleontologiczną ukazującą znaleziska z terenu Gór Świętokrzyskich.

2. Polana Langiewicza (opis patrz str. 22)

3. Rezerwat przyrody „Wykus"

Rezerwat obejmuje zachodnie zbocze niewielkiego wzniesienia Wykus (326 m n.p.m.). Samo miejsce jest pagórkowate, poprzecinane wąwozami. Dnem jednego z nich płynie rzeka Lubianka. Drzewa, które dziś tu się znajdują, mają w większości od 70 do 100 lat. Więcej informacji na temat rezerwatu na str. 22.

4. Źródło „Burzący stok"

„Burzący Stok" jest pomnikiem przyrody nieożywionej. Obserwując urokliwe źródełko bez trudu można zauważyć, że woda, wypływając pod znacznym ciśnieniem, faktycznie „burzy" piasek otaczający wywierzysko. Miejsce, z którego bije źródełko, zostało staraniem lokalnych mieszkańców zadaszone. Na wędrowców czekają też ławeczki. Ci ostatni często przybywają tu po wodę, która według nich nie tylko nadaje się do spożycia, ale też ma właściwości lecznicze.

5. Rezerwat przyrody „Kamień Michniowski"

W rezerwacie, ukrytym wśród lasów porastających Pasmo Sieradowickie, można znaleźć przykłady wszystkich skarbów, jakie natura stworzyła w Górach Świętokrzyskich. Największą osobliwością rezerwatu jest grupa kilkunastu skałek, która ciągnie się na długości ok. 200 metrów. Piaskowiec przybrał tu ciekawe formy urwisk, ambon, występów i progów. Pod jedną z ambon utworzyła się największa w regionie świętokrzyskim jaskinia (niedostępna do zwiedzania), do której powstania nie przyczyniły się zjawiska krasowe. Jej nazwa – „Jaskinia Ponurego" – nawiązuje do czasów II wojny światowej, kiedy to mieli się tu kryć partyzanci ze zgrupowania Jana Ponurego „Piwnika". Według lokalnych tradycji, w miejscu tym mieli szukać schronienia także XIX-wieczni powstańcy styczniowi.

6. Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie

W czasie II wojny światowej na skutek działania armii hitlerowskiej brutalnie spacyfikowano 817 polskich wsi. W ciągu kilku godzin znikały całe rodziny i budynki. Taka tragedia spadła też na Michniów 12-13 lipca 1943 r. Obecnie tragiczne dzieje Michniowa i innych miejscowości upamiętnia Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich. To nowoczesny obiekt łączący istniejące tu wcześniej elementy z otwartą w 2021 r. przestrzenią muzealną. Sama bryła obiektu, przypominająca bardziej rzeźbę niż budynek, skłania do głębokiej refleksji.

7. Sieradowicki Park Krajobrazowy

Położony miedzy doliną rzeki Kamiennej a Doliną Bodzentyńską park o powierzchni 12 106 ha obejmuje Płaskowyż Suchedniowski i północną część Gór Świętokrzyskich. Przeważają w nim lasy mieszane z udziałem jodły i modrzewia. Swoją ostoję mają tu łosie i jelenie. Często spotkać można sarny i dziki, a w czystych wodach występują raki i pstrągi. Tereny najcenniejsze chronią rezerwaty, takie jak: „Kamień Michniowski", „Wykus" i „Góra Sieradowska".

14

PRZEZ OSTĘPY SIERADOWICKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

15 SZLAKIEM ZABYTKÓW TECHNIKI DOLINY KAMIENNEJ

15

SZLAKIEM ZABYTKÓW TECHNIKI DOLINY KAMIENNEJ

Tereny zajmowane przez obecne województwo świętokrzyskie posiadają wielowiekowe tradycje przemysłowe. Przez kolejne stulecia funkcjonowało tu wiele zakładów hutniczych i metalurgicznych, gdzie rzeki wprawiały w ruch koło napędzające cały mechanizm kuźni – miechy i młot. Tak powstał Staropolski Okręg Przemysłowy, którego największy rozwój datuje się na pierwszą połowę XIX wieku. Do dnia dzisiejszego nad rzeką Kamienną i jej dopływami udało się zachować wiele pozostałości dawnych zakładów przemysłowych i urządzeń technicznych, z których część można podziwiać wędrując szlakiem.

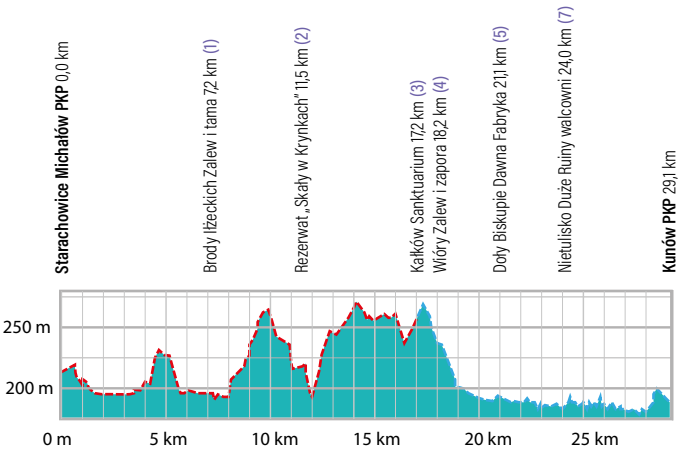

Przebieg trasy

Stacja kolejowa Starachowice Michałów 0,0 km – Zalew Brodzki 3,0 km – Zapora w Krynkach 7,2 km – Rezerwat „Skały w Krynkach" 11,5 km – Kałków 17,2 km (szlak czerwony) – Zalew i zapora w Wiórach 18,2 km – Dawna fabryka papieru w Dołach Biskupich 21,1 km – Nietulisko Duże 24 km – Ruiny walcowni w Nietulisku Dużym (1,2 km od szlaku) - **Stacja kolejowa Kunów** 29,1 km (szlak niebieski)

Trasę można skrócić o 6 km rozpoczynając wędrówkę od stacji kolejowej w Brodach Iłżeckich.

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się przy stacji kolejowej Starachowice Michałów, a kończy przy stacji kolejowej w Kunowie. Oba końce szlaku mają doskonałe połączenie kolejowe z Kielcami. Samochód można pozostawić przy stacji kolejowej Starachowice Michałów oraz Kunów. .

29.1 km	8,5 h	402 m	średnio trudna+	bardzo dobre*

Oznakowanie – bardzo dobre (Michałów PKP – Kałków), słabe (Kałków – Kunów)

Atrakcje na trasie:

1. Kamienna tama i zalew w Brodach Iłżeckich

W XIX wieku nad Kamienną powstawały kolejne zakłady przemysłowe zasilane energią, którą pozyskiwano ze spiętrzonej rzeki. W tym celu wzniesiono zaporę o długości 350 metrów. Obecnie zachował się tylko fragment budowli, który wkomponowany został w nową zaporę. Akwen w Brodach jest znany szczególnie miłośnikom sportów wodnych – na wypożyczenie czekają tu kajaki, motorówki, skutery i rowery wodne.

2. Rezerwat przyrody „Skały w Krynkach"

W lasach między zalewem brodzkim a wsią Krynki ukryte są imponujące skałki w fantazyjnych kształtach. Według prowadzonych badań jest ich tu aż 103! Niektóre z nich przypominają ambony. Jest tu także skałka w formie fantazyjnego grzyba o średnicy 5 metrów. Warto wiedzieć, że znaleziono tu aż 5 jaskiń (w tym jedna o długości 18 metrów). Ale uwaga, nie są one udostępnione turystom.

3. Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej Królowej Polski w Kałkowie

Początki i rozwój sanktuarium związane są z postacią księdza Czesława Wali, który pojawił się w parafii w Krynkach pod koniec lat 60. ubiegłego stulecia. Chcąc dotrzeć do jak największej rzeszy wiernych, także tych z odległych miejscowości, założył punkt katechetyczny w Kałkowie. Charyzmatyczny ksiądz zmarł w 2020 r. ale pozostawił po sobie imponujący kompleks maryjny, którego serce stanowi dwupoziomowy kościół z kopią cudownego obrazu Matki Bożej Licheńskiej, wysoka na 30 metrów golgota, gdzie na 5 poziomach przedstawiono martyrologię narodu polskiego.

4. Zalew w Wiórach

Zbiornik powstał w naturalnej dolinie, gdzie rzeka Świślina zasilana była przez Pokrzywiankę. Choć nie ma tu zorganizowanego kąpieliska, to miejsce przyciąga amatorów wędkarstwa, kolarzy szosowych i poszukiwaczy śladów dawnego życia na ziemi. Występują tu czerwone piaskowce, mułowce i iłowce. Skały te powstały przed 245 milionami lat. Prehistoryczne stworzenia odciskały w osadach rzecznych swoje tropy, które odkryto podczas budowy zapory wodnej na potrzeby zbiornika. Oryginalne płyty z zachowanymi tropami można zobaczyć w Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowicach.

5. Dawna fabryka papieru w Dołach Biskupich

W Dołach Biskupich nad rzeczką Świślina znajduje się zespół przemysłowy dawnej fabryki tektury „Witulin", której głównymi współwłaścicielami byli rodzice Witolda Gombrowicza. Nazwa zakładu związana jest bezpośrednio z pisarzem. Rodzice nazwali tak zakład od zdrobnienia jego imienia – Witulin. Rozwój fabryki wstrzymały wojny. Ostatecznie zakład został zamknięty pod koniec lat 80-tych minionego wieku. Obok zakładu można zobaczyć zaporę na rzece z 1912 r., którą stanowi jaz o konstrukcji stalowej z kamiennymi przyczółkami. Nad nim została wykonana kładka dla pieszych.

6. Jaz Ulgi w Nietulisku Dużym

Obiekt jest pamiątką po prężnie rozwijającym się tu w XIX w. przemyśle związanym ze Staropolskim Okręgiem Przemysłowym. Stanowi część układu spiętrzającego wody rzeki Kamiennej i jej dopływów na potrzeby funkcjonujących w okolicy zakładów produkcyjnych.

7. Ruiny walcowni z XIX w. w Nietulisku Dużym

W zamysłach XIX-wiecznych projektantów zakład miał stanowić ostatnie ogniwo większego kompleksu przemysłowego, którego oś wyznaczała rzeka Kamienna. To właśnie ta najpracowitsza polska rzeka miała stanowić główną siłę napędową i kanał transportowy całego założenia. Zakład wyposażono aż w 40 par walców, koło wodne o średnicy 10 metrów oraz inne niezbędne narzędzia. W czasach swojej świetności zakład należał do największych w regionie. Zakład zaprzestał swojej działalności po wielkiej powodzi w 1903 r.

8. Kościół pw. św. Władysława w Kunowie (więcej informacji w aplikacji mobilnej).

16

DO REZERWATU UNESCO I PARKU DINOZAURÓW

Wycieczka prowadzi asfaltowymi i szutrowymi drogami leśnymi, przemierzając urokliwe kompleksy leśne Puszczy Iłżeckiej oraz dorzecza rzeki Kamiennej. Najcenniejszym obiektem na szlaku jest Muzeum Archeologiczne i Rezerwat Krzemionki. Zespół neolitycznych kopalń krzemienia pasiastego wpisany został w 2019 r. na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Miłośników rozrywki zainteresuje z pewnością olbrzymi kompleks turystyczny w Bałtowie, na który składa się wiele atrakcji, takich jak park dinozaurów, rollercoaster, ośrodek jazdy konnej, zwierzyniec czy multimedialne oceanarium.

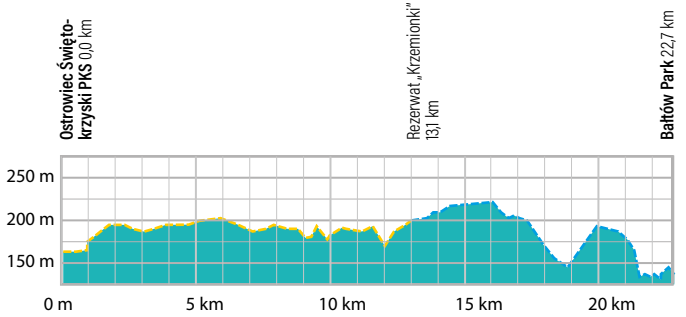

Przebieg trasy

Ostrowiec Świętokrzyski (Kolegiata św. Michała Archanioła 0,8 km – Ostrowiecki Browar Kultury 1,6 km) – Muzeum Archeologiczne i Rezerwat „Krzemionki" 13,1 km (szlak żółty) – **Bałtowski Kompleks Turystyczny** 22,7 km (szlak niebieski)

W okolicy Bałtowa znajdują się inne ciekawe obiekty, które można włączyć do programu wycieczki tj. Rezerwat Przyrody „Ulów", „Modrzewie", ruiny Pałacu Druckich-Lubeckich oraz kościół pw. Matki Bożej Bolesnej.

Dojazd i początek trasy

Trasa rozpoczyna się na dworcu autobusowym w Ostrowcu Świętokrzyskim, a kończy przy bramie wejściowej na teren Parku Dinozaurów w Bałtowie. Z Kielc do Ostrowca Świętokrzyskiego można dotrzeć publiczną komunikacją kolejową oraz autobusową. Aby dojechać do Bałtowa, należy przesiąść się w Ostrowcu Świętokrzyskim do lokalnego autobusu, który zatrzymuje się obok kompleksu turystycznego. Parkingi dla samochodów zlokalizowane są przy dworcu autobusowym w Ostrowcu Świętokrzyskim, Muzeum w Krzemionkach oraz Parku w Bałtowie.

22,7 km	6 h	171 m	☆☆★★	
			średnio trudna	dobre

Atrakcje na trasie:

1. Ostrowiec Świętokrzyski

Ostrowiec Świętokrzyski to miasto słynące z przemysłu, w którym znajdowała się druga co do wielkości huta w Królestwie Polskim. Dziś w Ostrowcu można zobaczyć obszar poprzemysłowy na terenie „Starej Huty", ale także wiele zabytków sakralnych: kolegiatę pw. św. Michała Archanioła z początku XVII w., przebudowaną w dwudziestoleciu międzywojennym w stylu neobarokowym; drewniany kościół fabryczny pw. Najświętszego Serca Jezusowego z lat 1931–1932 zbudowany w stylu zakopiańskim; kościół św. Mikołaja w Szewnie erygowany przed 1326 r. z neogotycką, żelazną bramą. Pałac Wielopolskich z lat 1887–99 to z kolei obiekt w stylu eklektycznym z dekoracyjnym portykiem podjazdowym autorstwa Leonardo Jana Ludwika Marconiego. W 1966 r. we wnętrzach pałacu uruchomiono Muzeum Regionalne, które od 1984 r. nosi nazwę Muzeum Historyczno-Archeologicznego. Ostrowiecki Browar Kultury to nowoczesne centrum kultury, które powstało w odrestaurowanych murach dawnego browaru, założonego tu w 1908 r. W okresie międzywojennym wytwarzał około 50 tys. hektolitrów różnych napojów, przede wszystkim jasnego i ciemnego piwa.

2. Pomnik pamięci bitwy pod Jeziorkiem z 5 maja 1863 r. (więcej informacji w aplikacji)

3. Muzeum Archeologiczne i Rezerwat „Krzemionki"

Choć świętokrzyskie obfituje w ciekawostki geologiczne, to śmiało można powiedzieć, że nie ma drugiego kamienia tak silnie kojarzonego z regionem, co krzemień pasiasty. O krzemieniu stało się szczególnie głośno w 2019 r.,

kiedy to Krzemionkowski Region Prehistorycznego Górnictwa Krzemienia Pasiastego, jako pierwszy obiekt w regionie, został wpisany na prestiżową listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Dzięki prowadzonym tu badaniom archeologicznym wiemy, że kamień ten ceniony był także w okresie neolitu, a więc nawet 5000 lat temu. Na terenie rezerwatu archeologicznego znajduje się dobrze zachowany krajobraz nadkopalniany oraz znakomicie zrekonstruowana architektura podziemi sprzed 5-4 tys. lat. Specjalnie dla turystów udostępniono blisko 500-metrową podziemną trasę turystyczną przybliżającą techniki wydobywania krzemienia pasiastego z czasów neolitu. Na terenie rezerwatu znajduje się również zrekonstruowana osada neolityczna.

4. Bałtów

Bałtów to jedna z najbardziej rozpoznawalnych turystycznych miejscowości województwa świętokrzyskiego, a to za sprawą JuraParku – pierwszego parku jurajskiego w Polsce. Na około 3-hektarowym obszarze zgromadzono kilkadziesiąt modeli dinozaurów naturalnej wielkości. Zwiedzanie Parku ułatwia specjalnie wytyczona ścieżka, a w Muzeum Jurajskim można zobaczyć wiele ciekawych skamieniałości. Dla najmłodszych turystów został przygotowany plac zabaw. Na rodziny z dziećmi czeka moc atrakcji, nie tylko związanych z dinozaurami. Są to m.in. spływy tratwami po rzece Kamiennej, ośrodek jazdy konnej „Kraina koni", oceanarium, Zwierzyniec Bałtowski z Zoo Safari, Park Miniatur „Polska w miniaturze", Żydowski Jar, Sabatówka, wesołe miasteczko i rollercoaster. Zimą można tu poszusować w ośrodku narciarskim oraz odwiedzić Wioskę św. Mikołaja.

Oprócz parku rozrywki w Bałtowie znajduje się kilka cennych zabytków, do których zaliczyć można Pałac Druckich-Lubeckich z XVIII-wiecznym założeniem parkowym, kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej z 1697 r. oraz młyn wodny z początków XX w.

16
DO REZERWATU UNESCO I PARKU DINOZAURÓW
Bałtów
4.
Rez. Modrzewie
Żydowski Jar
UG
szk.
JuraPark
Park Rozrywki
stanowisko geologiczne
Ponik
BAŁTOWSKI KOMPLEKS TURYSTYCZNY
Polska w Miniaturze
- Dolna
klasycystyczny pałac Druckich-Lubeckich XIX w.
XIXw.
Zarzecze
Zwierzyniec Bałtowski
MB Bolesnej 1697 r.
zrujnowana kaplica 1786 r.
Rez. Ulów
spływ tratwami
d. gorzelnia XIX w.
Rez. Ulów
Rudka Bałtowska
szkółka leśna
Kamienna
Willa w Sosnowej Dolinie
Glina
Maksymilianów
Ukaz
Boguczyzna
Maksymilianów
Jelenia Góra
Krzemionki
Leśne Kąty
Muzeum Archeologiczne „Krzemionki"
3.
Sudół
Krzemionki Opatowskie
pradziejowe kopa
dawny kamien
miejsce walk powstańczych 1863 r.
You & Me
Góry
L. Kotówka
Ośr. Rekr.-Wyp. „Gutwin"
L. Zwierzyniec
GUTWIN
KOL. DURDY
RZECZKI
Nadl. Ostrowiec Świętokrzyski
KOSZARY
2.
dęby
miejsce zwycięskiej bitwy powsta
Polana Dionizego Czachowskiego
OSTROWIEC ŚWIĘTOKRZYSKI
PIASKI
OS. PUŁANKI
PIAKI DENKOWSKIE
KĄTY DENKOWSKIE
Góry
1863-64 r.
OS. STAWKI
Huta Ostrowiec S.A.
1.
Os. OGRODY
Os. ROSOCHY
Ostrowiec Św. k. Huta
Jamrozówka
d. kirkut
St. Pow.
ŚRÓDMIEŚCIE
UM
Os. PATRONACKIE
Struga Denkowska
św. Michała pocz. XVII w. przebud.
targ.
kapliczka powstańcza miejsce walk powstańczych 1863 r.
Galeria Łysica
Kamienna
1700 r.
DENKÓW
układ urbanistyczny
PODWIATRAKI
Wólka Bodzechowska
Zakł. Ostrowieckie S.A.
1932 r.

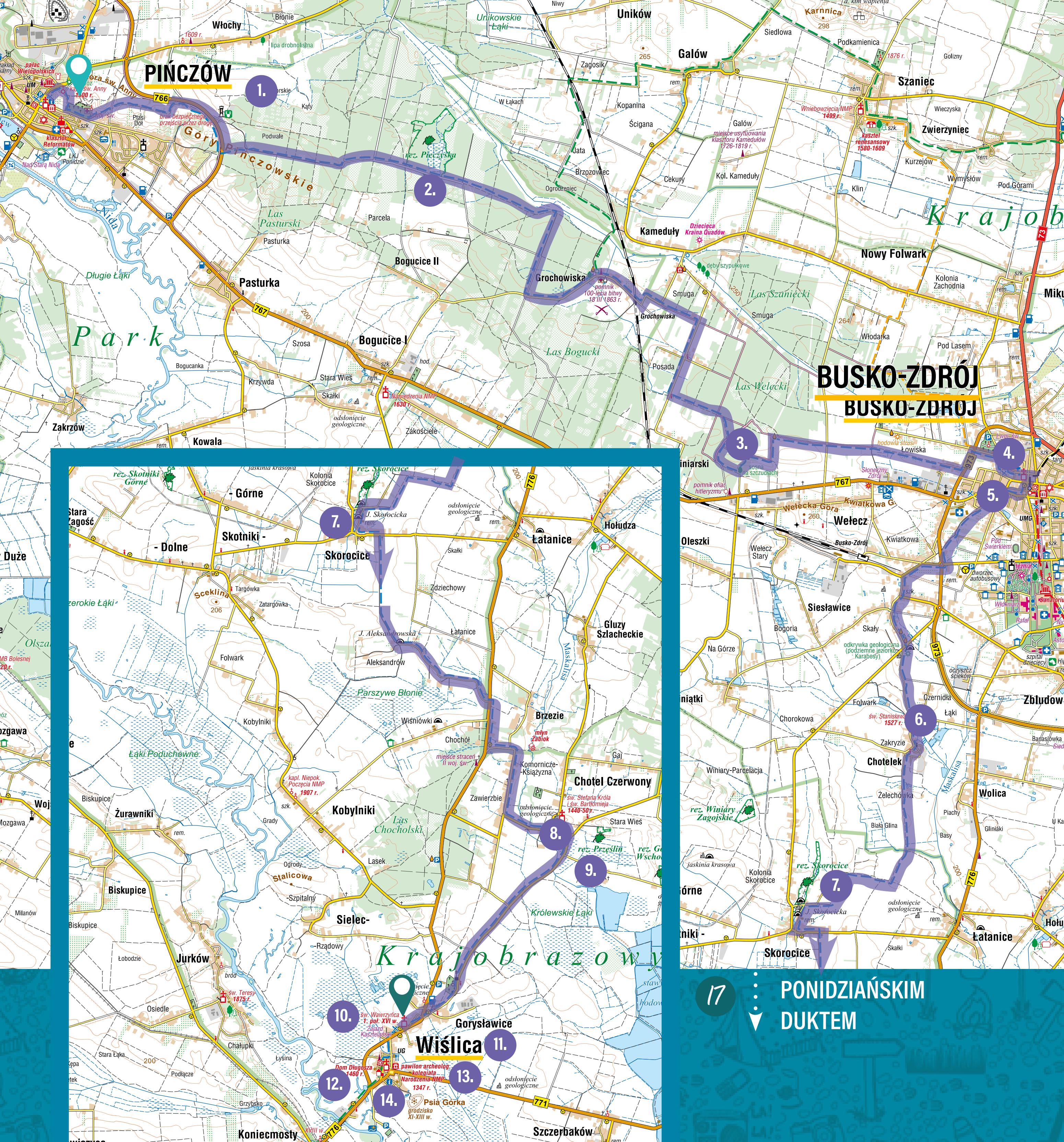

17 PONIDZIAŃSKIM DUKTEM

17

PONIDZIAŃSKIM DUKTEM

Trasa łączy dwa historyczne ośrodki miejskie: Pińczów i Wiślicę położone na terenie malowniczej krainy zwanej Ponidziem, bogatej w złoża gipsu i źródła siarczano-słonych wód mineralnych. Obszar ten pokrywają liczne lessowe wąwozy, równiny i pagórki porośnięte stepową roślinnością, wśród których leniwie wije się rzeka Nida. Na turystów czekają liczne zabytki, rezerwaty przyrody, przydrożne świątki, kapliczki i krzyże oraz ciągnące się po horyzont mozaiki pól uprawnych, które zmieniają swoje barwy o różnych porach roku.

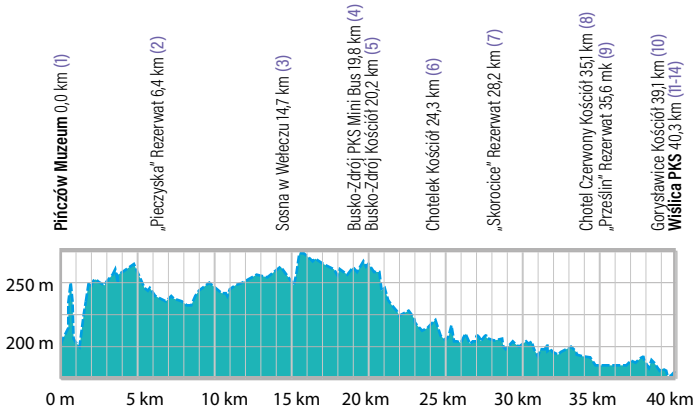

Przebieg trasy

Muzeum Regionalne w Pińczowie 0,0 km – Kaplica św. Anny 0,5 km – Rezerwat „Pieczyska" 6,4 km – Pomnik w Grochowiskach 10,7 km – Pomnik przyrody Sosna w Wełeczu 14,7 km – Dworzec minibusów w Busku-Zdroju 19,8 km – Kościół pw. św. Leonarda w Busku-Zdroju 20,2 km – Kościół pw. św. Stanisława w Chotelku 24,3 km – Rezerwat „Skorocice" 28,2 km – Kościół pw. św. Bartłomieja w Chotlu Czerwonym 35,1 km – Rezerwat „Prześlin" 35,6 km (0,5 km od szlaku) – Kościół pw. św. Wawrzyńca w Gorysławicach 39,1 km – **Przystanek autobusowy w Wiślicy** 40,3 km

Z uwagi na liczbę atrakcji na trasie oraz długość szlaku rekomendowane jest rozbicie wędrówki na dwie krótsze wycieczki: Pińczów – Busko-Zdrój i Busko-Zdrój – Wiślica.

Uwaga: Z uwagi na zmiany w zagospodarowaniu terenu, szlak w wielu miejscach jest trudny do przejścia. W planie wycieczki wprowadzono korekty w przebiegu szlaku, które nie zostały jeszcze oznakowane w terenie. **Podążając szlakiem, należy kierować się wskazaniami przebiegu trasy na mapie w przewodniku oraz aplikacji mobilnej.**

Dojazd i początek trasy

Szlak rozpoczyna się w Pińczowie obok Muzeum Regionalnego, a kończy na Rynku w Wiślicy obok przystanku autobusowego. Z Kielc do Pińczowa można dojechać publiczną komunikacją autobusową. Aby dojechać do Wiślicy, należy przesiąść się w Busku-Zdroju do busa odjeżdżającego do tej miejscowości. Między Kielcami a Buskiem-Zdrojem funkcjonuje połączenie autobusowe i kolejowe. Samochód można pozostawić na rynku w Pińczowie oraz Wiślicy oraz na parkingu przy dworcu mini-busów w Busku-Zdroju.

40,3 km	12 h	401 m	trudna	dostateczne

Atrakcje na trasie:

1. Pińczów

Położony nad rzeką Nidą Pińczów, zwany sercem Ponidzia, lokowany był przez biskupa Zbigniewa Oleśnickiego i jego brata, Jana Głowacza. Niegdyś był to silny ośrodek ariański i kalwiński, w którym odbywały się ważne sobory różnowiercze. Od XVII w. stanowił stolicę ordynacji pińczowskiej założonej przez ród Myszkowskich. Stolica ustanowionej w 1944 r. Republiki Pińczowskiej. W mieście zachowało się wiele wspaniałych zabytków, których krótki opis znajduje się poniżej.

Muzeum Regionalne rozpoczęło działalność w 1963 r. Muzealne sale urządzono w klimatycznych wnętrzach dawnego klasztoru paulinów. Eksponaty dokumentujące dzieje Pińczowa i okolic prezentowane są w ramach wystawy archeologicznej, etnograficznej i artystyczno-historycznej.

Kaplica św. Anny to budowla pamiątkowo-kultowa, wystawiona na wzgórzu w 1600 r. staraniem Zygmunta Myszkowskiego przy pomocy członków miejscowego Bractwa św. Anny z mistrzem Santi Gucci na czele. Kaplica jest późnorenesansowa, zbudowana na rzucie kwadratu i przykryta kopułą z latarnią. W ołtarzyku znajduje się marmurowa tablica fundacyjna, a obok obiektu stoją kamienne figury św. Pawła, św. Tekli i na dawnym wale św. Michała Archanioła.

Synagoga jest jednym z najstarszych zabytków kultury żydowskiej w Polsce. Wzniesiona na przełomie XVI i XVII w. w stylu renesansowym, na planie prostokąta. W południowej części znajduje się sala główna. Na jej sklepieniu zachowały się fragmenty stiukowej dekoracji i malowideł.

Kościół pw. św. Jana Ewangelisty i dawny klasztor paulinów. Ta późnorenesansowa świątynia powstała w pierwszej połowie XVII wieku na podwalinie wcześniejszego, gotyckiego kościoła. Ołtarz główny dekorowany w stylu regencji pochodzi z ok. 1744 r. Uwagę zwracają liczne obrazy: Antoniego Padewskiego, św. Jana Kantego, św. Józefa i św. Tekli. Przylegający do kościoła dawny klasztor paulinów powstał w I poł. XVII w. na planie prostokąta z wirydarzem i czterema skrzydłami. Uwagę zwraca portal z herbem Oleśnickiego i zegar słoneczny na północnej ścianie dziedzińca.

Zespół sakralny reformatów. Późnorenesansowy kościół pw. Nawiedzenia NMP wzniesiony został staraniem biskupa Piotra Myszkowskiego na początku XVII w. wraz z przylegającym, piętrowym budynkiem klasztoru. Sięgające wieku XVII ołtarze boczne są dekorowane w stylu regencji.

Zespół pałacowo-parkowy Wielopolskich. Klasycystyczny pałac został wzniesiony w końcu XVIII w. przez Franciszka Wielopolskiego, marszałka nadwornego. Otoczony jest przez późnobarokowy park, na końcu którego znajduje się baszta ogrodowa z końca XVI w. Za pałacem znajduje się wzgórze, na którym widnieją pozostałości gotycko-renesansowego zamku Oleśnickich i Myszkowskich.

Dom na Mirowie. Dom Ariański (zwany również Drukarnią Ariańską) zbudowany został na przełomie XVI i XVII w. Do wnętrza prowadzi ozdobiony łacińską sentencją portal. Według niektórych hipotez mieściła się tutaj łaźnia.

2. Rezerwat przyrody „Pieczyska"

Rezerwat położony jest w dużym kompleksie leśnym na wschód od Pińczowa. Obejmuje wilgotne łąki i torfowiska pocięte siecią rowów oraz lasy łęgowe i bory. Występują tu rośliny chronione: wawrzynek wilczełyko, pełnik europejski i storczyk kukawka.

3. Sosna na Szczudłach w Wełeczu

Krocząca sosna, sosna na szczudłach – tak mieszkańcy Buska-Zdroju i okolicznych miejscowości nazywają ten osobliwy pomnik przyrody, który przywodzi na myśl bardziej bohatera filmu fantasy, niż prawdziwe drzewo. System korzeniowy sosny jest całkowicie odkryty. Daje to wrażenie, że od pnia tego niezwykłego drzewa wyrastają nie korzenie a odnóża, na których za chwilę owa sosna powędruje w stronę pobliskiego lasku winiarskiego.

4. Busko-Zdrój (opis patrz str. 88)

5. Kościół pw. św. Leonarda w Busku Zdroju

Kościół powstał w 1699 r., co na budowlę drewnianą jest imponującym rodowodem. Z początku powstała tu nawa i prezbiterium. Ponad 50 lat później od północnej strony nawy dobudowano zakrystię. Uroku kościółkowi dodają niewielkie rozmiary budowli (nawa jest długa i szeroka zaledwie na nieco ponad 8 metrów) i gontowy dach.

6. Kościół pw. św. Stanisława w Chotelku

Ten niezwykle klimatyczny drewniany kościółek stoi od wieków na niewielkim wzniesieniu w sercu miejscowości. Choć według Jana Długosza, najbardziej znanego polskiego kronikarza, pierwsza świątynia stała tu już w XII stuleciu, to obecny kościół wzniesiony został w XVI wieku. W spokojnym wnętrzu świątyni warto zwrócić uwagę na charakterystyczny strop kryty malowidłami (polichromiami) na drewnie.

7. Rezerwat „Skorocice"

Utworzony w 1960 roku rezerwat zajmuje powierzchnię 7,7 ha. Obiekt obejmuje unikatową dolinę krasową o długości 750 m i szerokości do 80 m. Wędrując doliną znajdziemy liczne dowody na działanie procesów krasowych, czyli rozpuszczania skały przez wody powierzchniowe, tj. lejki, grzędy, ambony i krasowe jaskinie, których zinwentaryzowano tu aż 33. Gipsowe zbocza porastają ciepłolubne murawy – roślinność typowa dla stepów. Na nasłonecznionych ścianach wąwozu swój dom znalazło wiele gatunków chronionych – wśród nich miłek wiosenny, rezeda mała czy gęsiówka uszkowata.

8. Kościół pw. św. Bartłomieja w Chotlu Czerwonym i kryształy gipsu

Kościół stoi od XV stulecia na zbudowanym z gipsu wzniesieniu. Ufundował go sam Jan Długosz – kanonik, kustosz wiślicki, nauczyciel synów królewskich i najbardziej znany polski kronikarz. Kryta czerwoną dachówką świątynia ma prostą, ale efektowną formę architektoniczną. Jej prawdziwym skarbem jest średniowieczny krucyfiks z 1400 r. Na ścianach budujących wzgórze kościelne można zobaczyć kilkumetrowe kryształy zbudowane z gipsu. Niektóre z nich układają się w niezwykle efektowne, symetryczne wzory nazywane jaskółczymi ogonami.

9. Rezerwat przyrody „Przęślin"

Założony został w 1960 r. w celu zachowania – ze względów naukowych i dydaktycznych – naturalnych stanowisk zespołów roślinności stepowej oraz pokaźnych rozmiarów kryształów gipsowych, widocznych na południowej i zachodniej ścianie wzgórza, a zwanych „szklicą". Wśród licznie występujących tu roślin chronionych występują m.in.: len włochaty, miłek wiosenny, zawilec wielkokwiatowy, wężymord stepowy, ostnica włosowata, stulisz miotłowy, wiechlina cebulkowata w odmianie

żyworodnej, len włochaty, len złocisty, dziewięćsił bezłodygowy.

10. Kościół pw. św. Wawrzyńca w Gorysławicach

Pierwszą świątynię w tym miejscu wzniesiono w 1430 r., jednak już sto lat później miejscowy proboszcz podjął decyzję o budowie nowej, którą możemy podziwiać do dziś. Kaplica to dzieło jeszcze późniejsze – powstało w 1676 roku. Między nawą a prezbiterium uwagę zwraca ciekawa belka tęczowa z XVI stulecia, a w głównym ołtarzu – późnogotycka rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem.

11. Kolegiata pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Wiślicy

Obecna – III kolegiata wiślicka – ufundowana została przez króla Kazimierza Wielkiego w II poł. XIV w. - jako kościół wotywny, ekspiacyjny w serii tzw. kościołów baryczkowych. Fasada przywodzi na myśl sztukę gotycką, jednak jest to dzieło XX-wiecznych budowniczych, którzy naprawiali zniszczenia, jakich dokonano w czasie I wojny światowej. Od strony północnej widać zamurowane okienko. Według tradycji, to z tego miejsca miano ogłosić Statuty wiślickie, czyli jeden z pierwszych przedstawionych na piśmie polskich zbiorów praw. Wewnątrz uwagę przykuwa jeden z charakterystycznych elementów świątyń z serii baryczkowskiej – centrum nawy stanowią filary dźwigające misterne sklepienie. W prezbiterium znajduje się rzeźba Matki Boskiej Łokietkowej, która ma już ponad 700 lat. Ściany prezbiterium zdobią pozostałości niezwykłych bizantyjsko-ruskich malowideł ściennych, których fundatorem był Władysław Jagiełło.

12. Dom Długosza w Wiślicy

Dom Długosza ufundowany został w stylu gotyckim w 1460 r. przez Jana Długosza z przeznaczeniem na mieszkania dla wikariuszy kolegiaty. W sieni nakrytej stropem belkowanym częściowo zachowały się oryginalne ostrołukowe portale. W jednym z pomieszczeń można podziwiać część XV-wiecznego polichromowanego stropu belkowanego oraz fragmenty późnogotyckiej polichromii.

13. Muzeum Archeologiczne w Wiślicy

Muzeum mieści się w podziemiach wiślickiej kolegiaty, gdzie utworzono nowoczesny pawilon archeologiczny. Na własne oczy można tu zobaczyć najpiękniejszy przykład sztuki romańskiej sprzed 900 lat. Mowa tu o unikatowej posadzce, zwanej „płytą orantów". Ta tajemnicza nazwa pochodzi od pozy, jaką przyjmują przedstawione tu postacie. „Orantem" historycy sztuki nazywają bowiem osobę modlącą się z wzniesionymi ku górze dłońmi. Wśród uwiecznionych tu osób historycy dopatrują się książąt, żon królewskich i biskupów – a zatem możnych i wpływowych person średniowiecznego świata. Z drugiej świątyni zachowały się tylko fragmenty murów i posadzka. Uwagę zwraca również przekrój przez przykościelne cmentarzysko.

14. Dawne grodzisko w Wiślicy

Pozostałości dawnego grodziska wznoszą się na gipsowym wzgórzu wśród ponidziańskich łąk i starorzeczy Nidy. Od wiślickiego rynku dzieli je krótki, około półkilometrowy spacer. Badania archeologiczne pokazują, że pierwsze budynki powstały tu już w X wieku, jednak zarysy obwarowań, które dziś można tu dostrzec, pochodzą z XII i XIII stulecia i są efektem odbudowy grodu po najeździe Rusinów i Połowców. Archeolodzy znaleźli tu między innymi chaty (skromne półziemianki), budynki gospodarcze i studnię. Gród posiadał wewnętrzny system dróg. O znaczeniu tego miejsca świadczy fakt, że grodzisko wraz z wiślicką kolegiatą i pozostałościami kościoła pw. św. Mikołaja uznane zostały za pomnik historii.

15. Szaniecki Park Krajobrazowy

Park zajmujący powierzchnię 10 915 ha chroni enklawy wartościowego krajobrazu z malowniczymi wapiennymi i gipsowymi wzgórzami oraz ciepłolubnymi zbiorowiskami roślinności kserotermicznej, torfowiskowej i słonolubnej, rozsianymi w rozległej, harmonijnej przestrzeni łąk i pól.

16. Nadnidziański Park Krajobrazowy

Park o powierzchni 23 164 ha utworzony został dla zachowania i ochrony walorów przyrodniczych związanych m.in. z powierzchniowym występowaniem serii gipsowej, tworzącej unikatowy zespół zjawisk i form krasu gipsowego. Charakterystycznym elementem krajobrazu parku jest dolina rzeki Nidy.

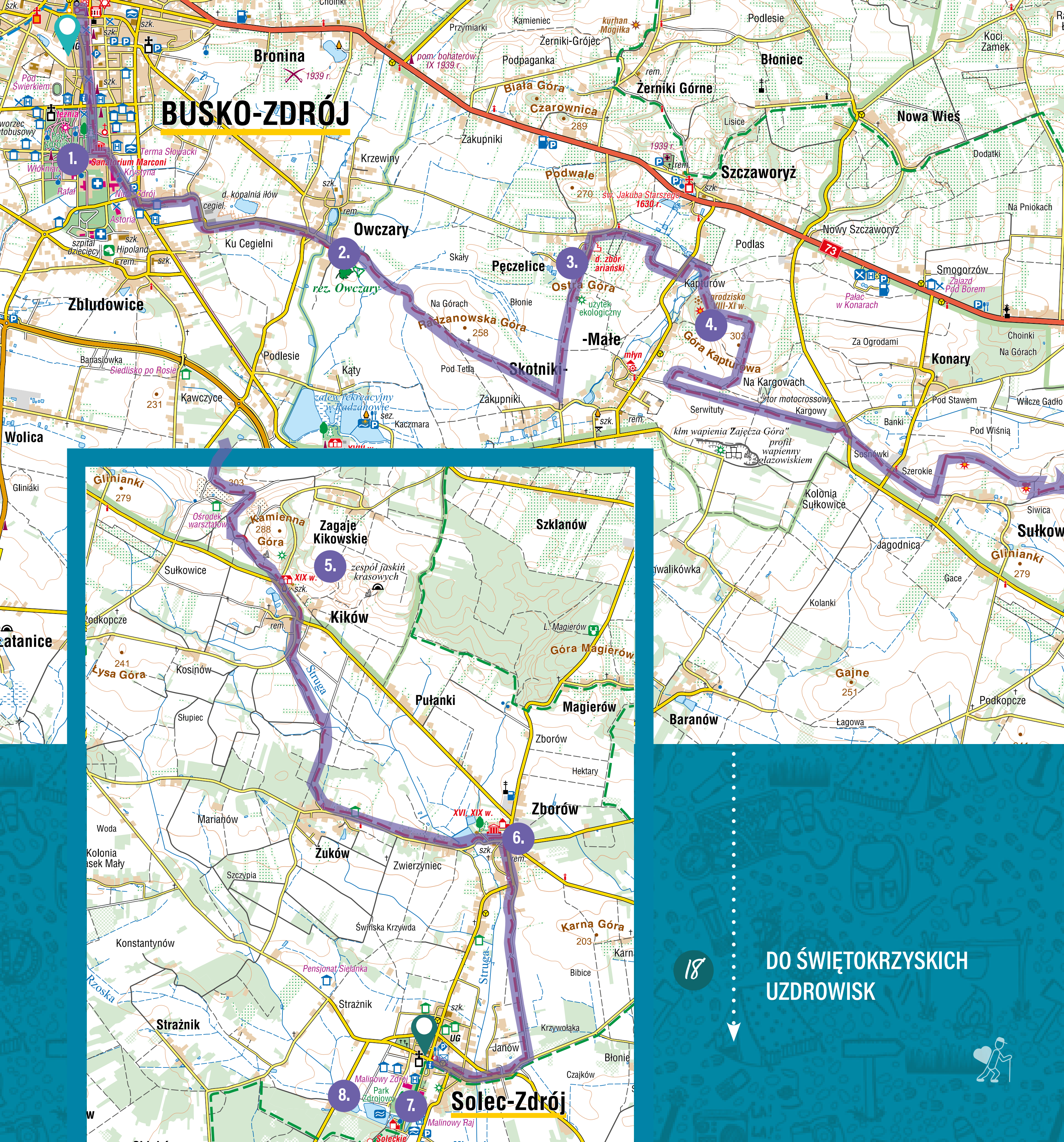
BUSKO-ZDRÓJ
Bronina
Przymiarki
Kamieniec
Żerniki-Grójec
Podpaganka
Biała Góra
Czarownica
289
Żerniki Górne
Błoniec
Podlesie
Nowa Wieś
Koci Zamek
Lisice
Dodatki
Szczaworyż
Zakupniki
Krzewiny
Podwale
270
1939 r.
św. Jakuba Starszego 1630 r.
Na Pniokach
Nowy Szczaworyż
Podlas
73
Smogorzów
Zajazd Pod Borem
Pałac w Konarach
Terma Słowacki
Sanatorium Marconi
Krystyna
Nida Zdrój
Astoria
Rafał
Włókniarz
tężnia
Park Zdrojowy
Pod Świerkiem
szpital dziecięcy
Hipoland
d. kopalnia iłów
cegiel.
Ku Cegielni
Owczary
rez. Owczary
Skały
Pęczelice
d. zbór ariański
Ostra Góra
użytek ekologiczny
Kapturów
grodzisko VIII-XI w.
303
Góra Kapturowa
Na Górach
Radzanowska Góra
258
Błonie
-Małe
Skotniki-
młyn
Zbludowice
Banasiówka
Siedlisko po Rosie
231
Kawczyce
Podlesie
Kąty
zalew rekreacyjny w Radzanowie
Pod Tetłą
Zakupniki
Kaczmara
Na Kargowach
tor motocrossowy
Kargowy
Serwituty
Za Ogrodami
Konary
Choinki
Na Górach
Pod Stawem
Wilcze Gadło
Banki
Pod Wiśnią
kłm wapienia „Zajęcza Góra"
profil wapienny z głazowiskiem
Sosnówki
Szerokie
Kolonia Sułkowice
Siwica
Sułkow
Jagodnica
Glinianki
279
Gace
Kolanki
Gajne
251
Podkopcze
Baranów
Łagowa
Wolica
Gliniaki
Łatanice
Glinianki
279
Ośrodek warsztatowy
Kamienna Góra
288
303
Zagaje Kikowskie
5.
zespół jaskiń krasowych
Szklanów
Sułkowice
XIX w.
Kików
Podkopcze
241
Łysa Góra
Kosinów
Struga
L. Magierów
Góra Magierów
Pułanki
Magierów
Zborów
Słupiec
Hektary
Zborów
Marianów
XVI, XIX w.
6.
Woda
Kolonia Łasek Mały
Żuków
Zwierzyniec
Szczypia
Świńska Krzywda
Karna Góra
203
Konstantynów
Bibice
Pensjonat Sielanka
Rzoska
Strażnik
Strażnik
Krzywołąka
Janów
Błonie
Czajków
Malinowy Zdrój
Park Zdrojowy
8.
7.
Solec-Zdrój
Malinowy Raj
Soleckie
1.
2.
3.
4.

18

DO ŚWIĘTOKRZYSKICH UZDROWISK

Szlak łączy dwa świętokrzyskie i jednocześnie nadnidziańskie uzdrowiska Busko-Zdrój i Solec-Zdrój. Prowadzi przez urokliwe gipsowe wyniesienia i grzbiety Garbu Pińczowskiego. Występujące na tym obszarze wody siarczkowe i solanka jodkowo-bromkowa wykorzystywane są w leczeniu wielu schorzeń i przyciągają do miejscowych uzdrowisk rzesze kuracjuszy z Polski i zagranicy.

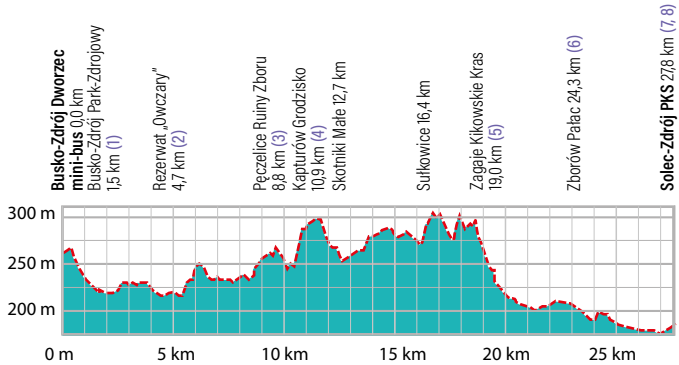

Przebieg trasy

Dworzec mini-busów w Busku-Zdroju 0,0 km – Park Zdrojowy w Busku-Zdroju 1,5 km – Rezerwat „Owczary" 4,7 km – Pęczelice Ruiny Zboru 8,8 km – Grodzisko na Górze Kapturowej 10,9 km – Skotniki Małe 12,7 km – Sułkowice 16,4 km – Kików 20,1 km – Żuków 22,3 km – Pałac w Zaborowie 24,3 km – **Przystanek autobusowy w Solcu-Zdroju** 27,8 km

Uwaga: Trudności orientacyjne występują za Kikowem (Kamienna Góra) – brak jest bowiem oznaczeń szlaku, a ścieżka w rejonie skrętu jest mało czytelna (w odróżnieniu od dwóch innych szutrowych dróg). Rejon Góry Kapturowej jest bardzo mocno zarośnięty i ścieżka jest nieczytelna w terenie.

Dojazd i początek trasy

Początek szlaku znajduje się w Busku-Zdroju przy dworcu mini-busów, natomiast koniec w Solcu-Zdroju na przystanku autobusowym w centrum miejscowości. Z Kielc do Buska-Zdroju można dojechać publiczną komunikacją autobusową oraz kolejową. Aby dojechać do Solca-Zdroju, należy przesiąść się w Busku-Zdroju do busa odjeżdżającego do tej miejscowości. W Busku-Zdroju samochód można pozostawić na parkingu przy dworcu mini-busów a w Solcu-Zdroju obok Urzędu Gminy.

27,8 km

8 h

334 m

średnio trudna

dobre miejscami dostateczne

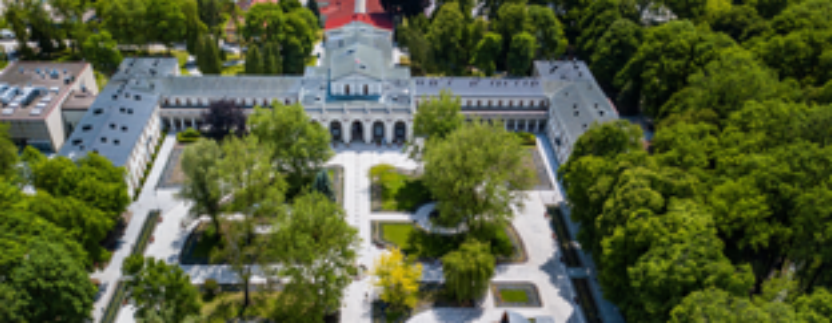

Atrakcje na trasie:

1. Park Zdrojowy w Busku-Zdroju

Buski park zdrojowy założył znany projektant miejskiej zieleni i dyrektor Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego – Ignacy Hanusz. Park składa się z dwóch części. Jego sercem jest uporządkowany, regularny i symetryczny ogród francuski, w pełni eksponujący piękno budynku łazienek projektu Henryka Marconiego. Buskie łazienki, od nazwiska architekta nazwane „Marconim", wzniesione zostały w 1836 r. w stylu klasycystycznym. Wewnątrz gości wita monumentalna pijalnia i charakterystyczny dla buskiego uzdrowiska zapach siarki. Z reprezentacyjnego holu warto zajrzeć za kotarę sali koncertowej, która przywodzi na myśl bardziej klasycystyczną świątynię. Buska tężnia solankowa, która znajduje się w nowym parku zdrojowym, to absolutna nowość na uzdrowiskowej mapie Polski. Obiekt imponuje swoją wielkością. Na kuracjuszy czeka okrąg o średnicy 72 metrów i obwodzie niemal 230 metrów. Ściany mają aż 10 metrów wysokości. Miejsce to jest pełne dodatkowych atrakcji – znajduje się tu oranżeria i dom zdrojowy, w którym można degustować wody lecznicze i skorzystać z całorocznej minitężni.

2. Rezerwat przyrody „Owczary"

Wśród wapiennych i gipsowych zboczy znajduje się niewielkie obniżenie terenu. Grunt robi się tu podmokły, a zasilają go niewielkie, często jedynie okresowe źródełka z wodą chlorkowo-siarczkową. Jedno z tych źródełek ma charakter stały. Woda z niego spływa zboczem do niewielkiego rowu i rozlewa się, silnie zasalając podłoże. To właśnie unikalny skład chemiczny tej wody spowodował, że swoje miejsce na ziemi znalazły tu rzadkie gatunki słonolubnych roślin.

3. Ruiny Zboru w Pęczelicach

Budynek w Pęczelicach, który jako jedyny zachował się z całego dawnego zespołu podworskiego, wzbudza wśród badaczy ruchów innowierczych wiele kontrowersji. Niektórzy śmiało łączą go z braćmi polskimi, nazywając go zborem ariańskim. Inni, bardziej ostrożnie, przypuszczają, że był to jedynie lamus, a więc budynek gospodarczy. Do dziś z dawnego zboru (czy też lamusa) zachowały się jedynie piwnice oraz dwie izby.

4. Grodzisko na Górze Kapturowej

Około kilometra na południe od wsi Szczaworyż znajduje się tajemnicze

wzniesienie, które już na pierwszy rzut oka zdradza, że nie zostało stworzone przez naturę. Badania archeologiczne potwierdzają, że znajdują się tutaj pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska. Naukowcy przyjmują, że kres istnienia grodziska przyniosło włączenie tych terenów do państwa rządzonego przez Piastów pod koniec X stulecia.

5. Kras w Zagaju Kikowskim

Dawna kopalnia odkrywkowa wapieni w Zagajach Kikowskich to obecnie jeden z pomników przyrody na terenie Szanieckiego Parku Krajobrazowego. Skały wapienne poddane tu zostały procesom krasowym. Miękki wapień przez lata poddawany był niszczycielskim siłom wody. Tutaj doskonale widać, że powiedzenie „kropla drąży skałę" ma swoje potwierdzenie w przyrodzie. W widocznym tu odsłonięciu zinwentaryzowano kilka jaskiń. Wejścia do części z nich zostały zawalone, dlatego należy pamiętać, by zwiedzać je z rozwagą i ostrożnością.

6. Ruiny Pałacu w Zaborowie

Malowniczo położony pałac czeka obecnie na zagospodarowanie. Miejscowość w swojej historii często zmieniała właścicieli. Należała do benedyktynów z łysogórskiego opactwa. Potem trafiła w ręce możnej i słynącej z licznych skandali rodziny Zborowskich. Pod koniec XVI stulecia przeszła na własność Tarnowskich, którzy wznieśli tu imponujący dwór. Obecny, klasycystyczny kształt pałacu nadali mu jego XVIII-wieczni właściciele z rodu Wielogłowskich. W bryle budynku czytelne są jednak ślady pierwotnej budowli z XVI stulecia. Całości założenia dopełnia malowniczy park oraz budynki gospodarcze, w tym spichlerz z kamienną tarczą, na której widnieje herb rodziny Tarnowskich (Leliwa).

7. Park Uzdrowiskowy w Solcu-Zdroju

Solec-Zdrój, tuż obok Buska-Zdroju słynie ze swojego naturalnego skarbu – leczniczej wody siarczkowej. Większość znakomitych soleckich obiektów uzdrowiskowych znajduje się na terenie Parku Uzdrowiskowego. Warto zwrócić uwagę na rosnące tu drzewa – stare, okazałe lipy szerokolistne, platana, sosnę czarną, czy modrzewie. Oś parkowego założenia stanowi aleja Daniewskich. Wokół niej rozsiadły się luksusowe na owe czasy wille. Dziś zobaczyć można dwie z nich – przedwojenne budynki o nazwach „Irena" i „Prus". Park zdobi także niewielki staw oraz budynek łazienek w stylu neoklasycystycznym. Naturalnym przedłużeniem parku jest las. Przechodząc z parkowych alejek do soleckiego zagajnika można sobie zafundować darmową aromaterapię. Rosnące tu sosny wydzielają bowiem naturalne olejki eteryczne, które wpływają dobroczynnie na górne drogi oddechowe. Co ważne, swym pięknym aromatem poprawiają też nastrój.

8. Baseny Mineralne w Solcu-Zdroju

Obiekt stanowi nowoczesny kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy połączony z zapleczem hotelowym. Soleckie baseny wypełnia naturalnie ciepła i pełna minerałów woda z Ponidzia. Pochodzi ona ze źródła „Malina", które słynie z wody o największej na świecie zawartości aktywnych związków siarki. Na miejscu można skorzystać również z basenu rekreacyjnego ze specjalną strefą pełną wodnych atrakcji, saun oraz zaplecza SPA.

19

Z WIZYTĄ W PIEKLE NIEKŁAŃSKIM

Wycieczka zaspokoi oczekiwania przede wszystkim miłośników przyrody. Szlak prowadzi głównie leśnymi ścieżkami, obejmując swoim zasięgiem duże kompleksy leśne Wzgórz Koneckich oraz Niekłańsko-Bliżyńskich, na terenie których osobliwością jest rezerwat przyrody „Skałki Piekło pod Niekłaniem". Fantazyjne kształty, jakie przybrały tu wychodnie piaskowców, przywodzą na myśl olbrzymie grzyby, stoły czy ambony. Będąc w Końskich, warto obejrzeć Zespół Pałacowo-Parkowy im. Tarnowskich z XVIII w. oraz późnogotycką kolegiatę św. Mikołaja wybudowaną w latach 1492–1520. W Starej Kuźnicy zachowała się w pierwotnej postaci zabytkowa kuźnia z układem wodnym z XVIII w.

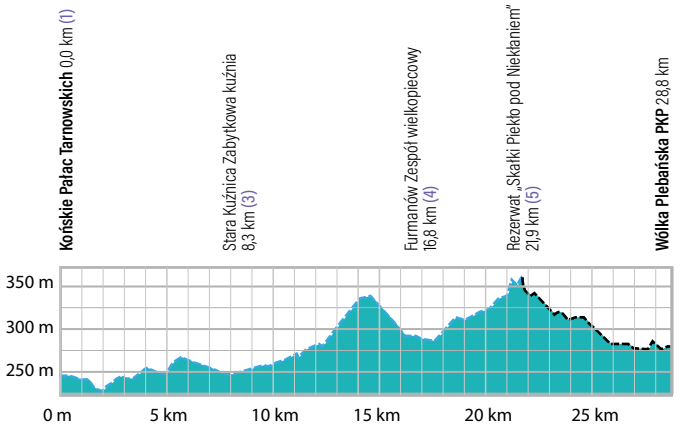

Przebieg trasy

Pałac Tarnowskich w Końskich 0,0 km – Zabytkowa kuźnia wodna w Starej Kuźnicy 8,3 km – Zespół wielkopiecowy w Furmanowie 16,8 km – Rezerwat „Skałki Piekło pod Niekłaniem" 21,9 km (szlak niebieski) – **Stacja kolejowa Wólka Plebańska** 28,8 km (szlak czarny)

Dojazd i początek trasy

Wycieczka rozpoczyna się przy Pałacu w Końskich, a kończy przy przejeździe kolejowym w Wólce Plebańskiej. Z Kielc do Końskich oraz Wólki Plebańskiej można dojechać koleją z przesiadką w Skarżysku-Kamiennej. Pomiędzy Kielcami a Końskimi funkcjonuje również bezpośrednie połączenie (bus, autobus). Do Niekłania można dojechać też busem z Końskich. Samochód można pozostawić na parkingu przy stacji kolejowej w Końskich oraz Niekłaniu.

28,8 km

8 h

323 m

średnio trudna

dobre

Atrakcje na trasie:

1. Zespół Pałacowo-Parkowy im. Tarnowskich w Końskich

Pałac ufundował w XVIII w. kanclerz Jan Małachowski, który uczynił z Końskich swoją główną siedzibę. Powstał obiekt z pięknym ogrodem, wzorowany na letniej rezydencji królów saskich. W XIX w. dobudowano kolejne budynki: oranżerię egipską, świątynię grecką, gloriettę, a także liczne baszty i pomniki. W odnowionym obiekcie mieszczą się dziś instytucje miejskie, PTTK oraz kawiarnia.

2. Kolegiata św. Mikołaja w Końskich

Kościół z kamiennych ciosów góruje dziś wyraźnie nad placem Kościuszki, przez mieszkańców miasta nazywanym potocznie skwerkiem. Surowy wygląd kościoła świadczy o jego długiej historii. Pierwszy kościół w tym miejscu ufundował Iwo Odrowąż. Najstarsza część świątyni, czyli wschodnia część nawy wraz z częścią przeznaczoną dla kapłanów (prezbiterium), pochodzi z przełomu XV i XVI stulecia. Zachodnia część nawy, wieża z zegarem i trzema dzwonami oraz strzeliste, wysokie szczyty dachów nawiązują stylem do pierwotnej bryły kościoła, ale powstały znacznie później, bo na początku XX wieku. Południowe wejście kościoła zdobi tympanon (półkoliste pole nad drzwiami). Bryłę piaskowca średniowieczni artyści zmienili w dzieło sztuki, bogato dekorując je wizerunkiem krzyża, roślin, oraz (prawdopodobnie) słońca i księżyca. A jeśli sam tympanon to za mało – fani historii sztuki w południowozachodniej części kościoła mogą odszukać niewielką, ale równie misternie zdobioną płytkę – zachowany fragment pierwotnego kościoła.

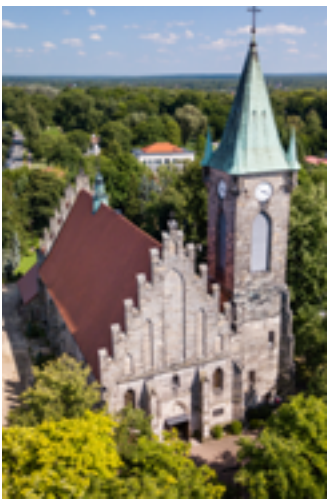

3. Zabytkowa kuźnia wodna w Starej Kuźnicy

Jest to jedyna w Polsce, zachowana w pierwotnej postaci, zabytkowa kuźnia z układem wodnym typowym dla XVIII w. Zabytkowe urządzenia mieszczą się w drewnianym budynku z XIX w. Obok kuźnicy znajduje się sztuczny zbiornik pełniący obecnie funkcję rekreacyjną.

4. Zespół wielkopiecowy w Furmanowie

Fundatorem zespołu wielkopiecowego położonego nad rzeką Czarną był Jan Małachowski, ówczesny właściciel tych ziem. Wielki piec przebudowano w latach 70-tych XIX wieku, działał do 1907 roku. Był to ówcześnie jeden z największych wielkich pieców w Zagłębiu Staropolskim. Do czasów obecnych zachowały się cztery ceglane, parterowe budynki fabryczne.

5. Rezerwat przyrody „Skałki Piekło pod Niekłaniem"

Typowe dla Ziemi Koneckiej sosnowe lasy po wschodniej stronie głównej drogi przecinającej Niekłań skrywają niezwykłe formy skalne, które już od ponad 60 lat podlegają ochronie jako rezerwat przyrody. Fantazyjne kształty, jakie przybrały tu wychodnie piaskowców, przywodzą na myśl olbrzymie grzyby, stoły czy ambony. Znajdziemy tu też trzy niewielkie jaskinie. Niekłański piaskowiec powstał ok. 200 milionów lat temu, gdy teren obecnego rezerwatu znajdował się nad brzegiem lub na płyciźnie morskiej. Skały stworzone przed milionami lat kształtowały się potem pod wodzą niszczycielskich sił przyrody. Mniej odporny materiał – w tym przypadku dolne, starsze warstwy skał – niszczały znacznie szybciej niż warstwy górne. Choć skały to zdecydowanie największa atrakcja rezerwatu, warto poświęcić odrobinę uwagi rosnącym tu drzewom. Szczególnie ciekawe okazy, w tym nawet 150-letnie dęby i sosny, rosną w zachodniej części rezerwatu.

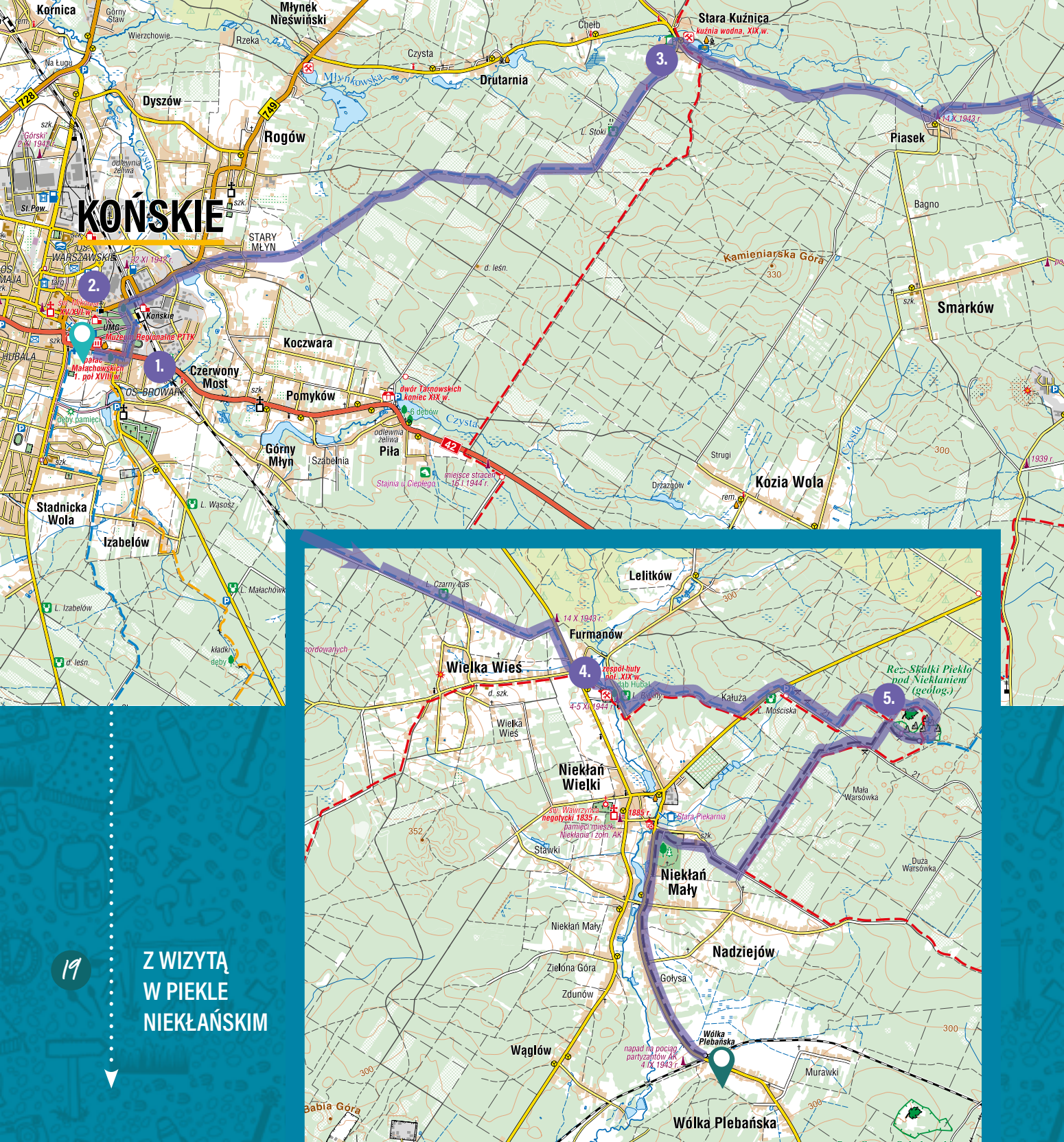

19

Z WIZYTĄ W PIEKLE NIEKŁAŃSKIM

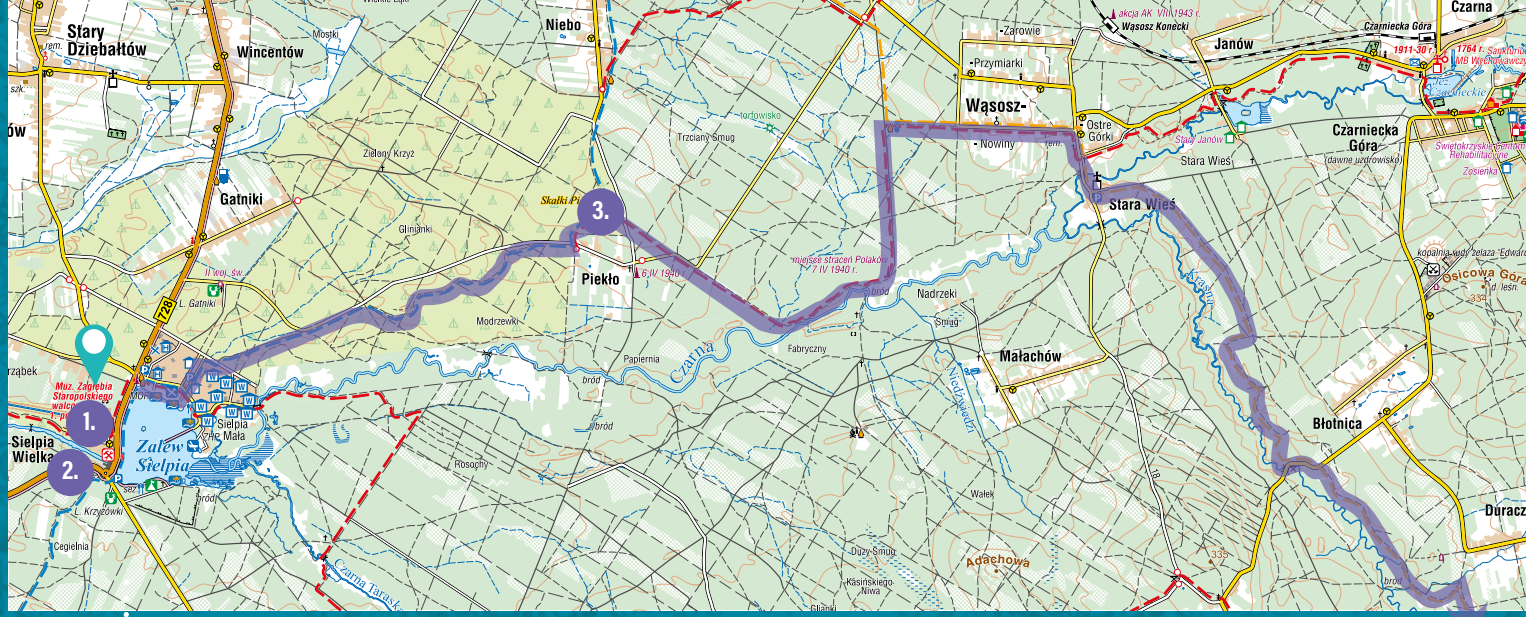

20 DOLINĄ KRASNEJ

20 DOLINĄ KRASNEJ

Szlak umożliwia zapoznanie się z walorami przyrodniczymi koneckich lasów i urokliwą doliną rzeki Krasnej (lewy dopływ Czarnej Koneckiej), która charakteryzuje się dużą różnorodnością siedlisk oraz bogatą florą i fauną. Po drodze spotkamy cenne z przyrodniczego punktu widzenia obszary bagienne, takie jak: łęgi, bory bagienne, olsy, turzycowiska, torfowiska czy łąki trzęślinowe. Część obszaru rzeki Krasnej objęta jest ochroną prawną jako rezerwat przyrody ożywionej Górna Krasna (ornitologiczno-florystyczny). Na całej długości szlaku można spotkać kilka zbiorników wodnych, także śródleśnych. Woda w nich jest z reguły bardzo spokojna i płytka, a częstymi bywalcami tych miejsc jest dzikie ptactwo, jak choćby łabędzie i kaczki.

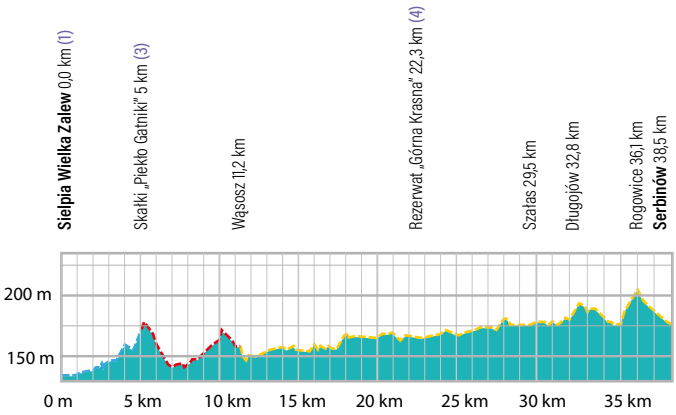

Przebieg trasy

Zalew w Sielpi Wielkiej (ul. Spacerowa) 0,0 km – Skałki „Piekło Gatniki" 5 km (szlak niebieski) – Wąsosz 11,2 km (szlak czerwony) – Rezerwat „Górna Krasna" 22,3 km – Szałas 29,4 km – Długojów 32,8 km – Rogowice 36,1 km – **Serbinów** 38,5 km (szlak żółty)

Istnieje możliwość skrócenia trasy i zakończenia wycieczki w Krasnej, Szałasie lub Wąsoszy.

Dojazd i początek trasy

Wycieczka rozpoczyna się przy zalewie w Sielpi Wielkiej na ul. Spacerowej, a kończy w Serbinowie. Do miejscowości początkowej i końcowej na szlaku można dojechać busem z Kielc. Samochód można pozostawić w Sielpi Wielkiej na parkingu przy zalewie. W Serbinowie brak jest wydzielonego parkingu. Samochód można próbować zaparkować przy drodze prowadzącej przez miejscowość.

Atrakcje na trasie:

1. Zalew w Sielpi Wielkiej

Sielpia Wielka to raj dla turystów, którzy nie wyobrażają sobie wypoczynku bez relaksu nad wodą. Wszystko za sprawą zalewu rekreacyjnego, który położony jest wśród lasów sosnowych zachęcających do pieszych wędrówek, spacerów nordic walking czy rowerowych wycieczek. Zalew otwarto do użytku w latach 60. ubiegłego stulecia. Od tego czasu zdążył zdobyć już sobie kilka pokoleń oddanych fanów wodnego wypoczynku. Ostatnio można jednak śmiało powiedzieć, że zalew nie starzeje się, a wręcz przeciwnie – młodnieje i zyskuje zupełnie nowe oblicze. Wszystko to dzięki trwającym przez ostatnich kilka lat pracom rewitalizacyjnym. W sezonie plażowicze wygrzewają się na szerokiej i bezpiecznej plaży. Po oczyszczonym zbiorniku suną rowerki wodne i desko-kajaki. Po molo i szerokich ścieżkach spacerują rodziny z dziećmi. Chcąc zatrzymać się tu na dłużej, można skorzystać z noclegu w domkach, hotelu lub ośrodkach wypoczynkowych po północnej stronie zalewu.

2. Muzeum Zagłębia Staropolskiego w Sielpi Wielkiej

Muzeum (obecnie nieczynne) to unikatowy zabytek techniki mieszczący się w dawnym zespole walcowni i pudlingarni, powstały nad rzeką Czarną w ramach Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego w latach 1821–1842.

Zakład działał do 1921 r. W halach eksponowane są zabytkowe maszyny, w tym największe w Polsce, działające koło wodne o średnicy 9 m.

3. Skałki „Piekło Gatniki"

Niedaleko Sielpi – popularnej miejscowości wypoczynkowej w Świętokrzyskiem – leżą miejscowości Piekło i Niebo. Między tymi dwiema wioskami znajduje się niezwykły pomnik przyrody „Piekło Gatniki". W jego powstanie, według legendy, zaangażowane były diabelskie moce. W głębi sosnowego lasu na odcinku 100 metrów skrywa się zgrupowanie skał piaskowca jurajskiego, który – zdaniem geologów – powstał 200-150 milionów lat temu. Później skałki formowały (i nadal formują) siły przyrody – woda, słońce i wiatr. Ale, jak na prawdziwe piekło przystało, o powstaniu tego miejsca krąży wiele legend i opowieści. Według jednej z nich te formacje skalne to nic innego, jak niedokończone dzieło jednego z diabłów, który miał tylko jedną noc, by wybudować sobie piekło. Oczywiście zadanie to przerosło jego możliwości. Nim zapiał kur, zdążył jedynie wznieść bramę i fragmenty murów. Niedokończone do dziś piekło, całkowicie niegroźne, przyciąga turystów i plażowiczów stacjonujących w Sielpi.

4. Rezerwat „Górna Krasna"

Przedmiotem ochrony w rezerwacie jest naturalny odcinek rzeki Krasnej i fragmenty jej doliny z występującymi tam cennymi zbiorowiskami roślin oraz chronionymi i rzadkimi gatunkami zwierząt, głównie ptaków. Rezerwat Górna Krasna jest jednym z największych rezerwatów w województwie świętokrzyskim. Krasna to około 30-kilometrowy lewy dopływ rzeki Czarnej. W przeszłości wody jej dolnego biegu napędzały koła wodne zakładów przemysłowych Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. W otoczeniu rzeki Krasnej można rozpoznać elementy charakterystyczne zarówno dla bystrego górskiego potoku, jak i dla rzeki płynącej leniwie przez łąki i bagna. Ten ostatni element – rozlewiska tworzące rozległą, zabagnioną dolinę – to najbardziej charakterystyczny dla Krasnej krajobraz i powód, dla którego fragment doliny rzecznej objęto ochroną w ramach rezerwatu o nazwie Górna Krasna. Torfowiska, szuwary, bory sosnowe, rzęsy i lilie wodne – wszystko to stwarza doskonałe warunki do bytowania wielu gatunków zwierząt, a w szczególności ptaków. Wytrawni obserwatorzy przyrody, przy odrobinie szczęścia i mnóstwie cierpliwości, mają okazję sfotografować tu m.in. dzięcioła zielonego czy cietrzewia.

21

ŚLADEM HISTORYCZNYCH MIASTECZEK

Szlak łączy dwa historyczne miasteczka Raków i Szydłów. W Rakowie w latach 1602–1638 mieściła się słynna Akademia Rakowska, naukę w niej prowadzono w oparciu o podręczniki opracowane przez wykładających w szkole profesorów. Szydłów – dzisiaj znany najbardziej z uprawy śliwki – swój największy rozkwit zawdzięcza Kazimierzowi Wielkiemu. Na przełomie XIV i XV wieku król otoczył je solidnymi murami obronnymi z trzema bramami, wzniósł okazały kościół oraz zamek, sprawiając, że obronna warownia stała się jedną z największych strzegących granic Małopolski. Szlak przebiega również obok zbiornika Chańcza, którego powierzchnia lustra wody sięga blisko 500 hektarów.

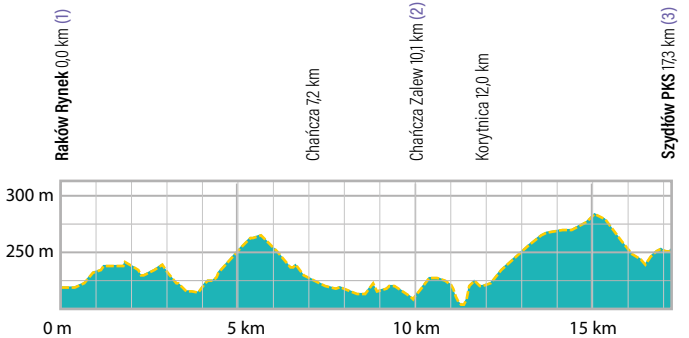

Przebieg trasy **Rynek w Rakowie** 0,0 km – Chańcza 7,2 km – Zalew Chańcza 10,1 km – Korytnica 12,0 km – **Przystanek autobusowy w Szydłowie** 17,3 km (szlak żółty)

Dojazd i początek trasy Wycieczka rozpoczyna się przy na rynku w Rakowie, a kończy na przystanku autobusowym w Szydłowie. Zarówno do Rakowa, jak i Szydłowa istnieje możliwość dojazdu busem z Kielc. W Staszowie samochód można pozostawić na parkingu przy ul. Staszowskiej, a w Rakowie na rynku.

17,3 km	4,5 h	221 m	średnia	dobre

Atrakcje na trasie:

1. Raków

Miasteczko założył w 1567 r. kasztelan żarnowski, Jan Sienieński, wyznawca nauki Kalwina. Nadał on mieszkańcom liczne przywileje i pozwolił na swobodę religijną. Dzięki temu do Rakowa zaczęli ściągać tłumnie rzemieślnicy, lekarze, swe rezydencje lokowała też tu szlachta. Przybyli najwybitniejsi przedstawiciele myśli ariańskiej tzw. Bracia Polscy. Powołano Akademię Rakowską skupiającą wybitne osobistości świata nauki. Akademia znana była w całej Europie, a wykładowcy jak i studenci pochodzili m.in. z Czech, Węgier, Niderlandów czy Rzeszy Niemieckiej. W 1638 r. fala kontrreformacji doprowadziła do zmierzchu dotychczasowych funkcji Rakowa i jego upadku. Obecnie podziwiać tu można jedynie ślady dawnej świetności. Należy do nich kościół pw. św. Trójcy zbudowany w miejscu dawnego zboru ariańskiego, mały kamienny budynek z XVII w. – mieszkanie ministra Zboru Braci Polskich, kościół reformatów pw. św. Anny z 1641 r. oraz kilka domów pochodzących z czasów ariańskich.

2. Zalew Chańcza

Zbiornik retencyjny utworzony na rzece Czarna Staszowska posiada doskonałe

warunki do letniego wypoczynku oraz uprawiania sportów wodnych. Powierzchnia lustra wody sięga tu blisko 500 hektarów, a jego głębokość wynosi średnio od 11 metrów w pobliżu tamy, do poniżej 3 m w części północnej. Co roku w okresie letnim zjeżdżają tu tłumy miłośników windsurfingu, żeglowania oraz amatorzy plażowania i słonecznych kąpieli.

3. Szydłów

Szydłów to niewielkie miasteczko, zawdzięczające swój największy rozkwit Kazimierzowi Wielkiemu. Na przełomie XIV i XV wieku otoczył je solidnymi murami obronnymi z trzema bramami, wzniósł okazały kościół oraz zamek, sprawiając, że obronna warownia stała się jedną z największych strzegących granic Małopolski. Dziś – ze względu na doskonale zachowany średniowieczny układ przestrzenny – Szydłów określany jest mianem „polskiego Carcassonne". Do najważniejszych zabytków miasta należą mury obronne wraz z Bramą Krakowską. W renesansowej synagodze z XVI wieku uwagę przykuwa rzeźbiona szafa ołtarzowa do przechowywania zwojów Tory (Aron ha-kodesz). Architekturę sakralną reprezentuje gotycki kościół Wszystkich Świętych oraz ceglana świątynia pw. św. Władysława z ok. 1355 r. – kolejny z serii kościołów baryczkowych. Obok niej warto zobaczyć XVIII-wieczną dzwonnicę powstałą w wyniku przebudowy baszty obronnej z otworami strzelniczymi w ścianach. Funkcjonujące tu Muzeum Zamków Królewskich mieści się w tzw. Skarbczyku, który jest częścią zamku. Zobaczyć w nim można 10 makiet zamków, a także realistyczne figury znanych postaci żyjących na przełomie XIV i XV wieku, wykonane w skali 1:1. Można obejrzeć, jak wyglądał Zawisza Czarny, wójt średniowiecznego Szydłowa, król Władysław Jagiełło i jego córka Jadwiga Jagiełłówna a także król Kazimierz Wielki czy król Karol IV Luksemburski.

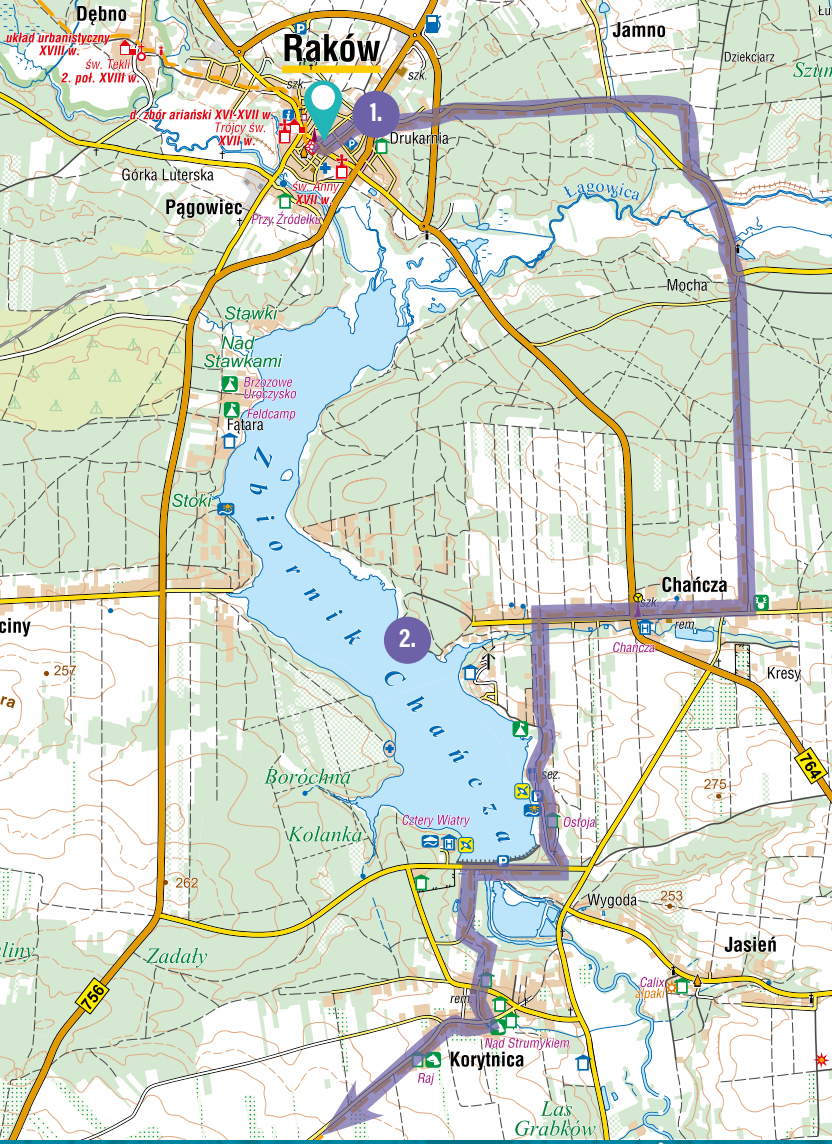

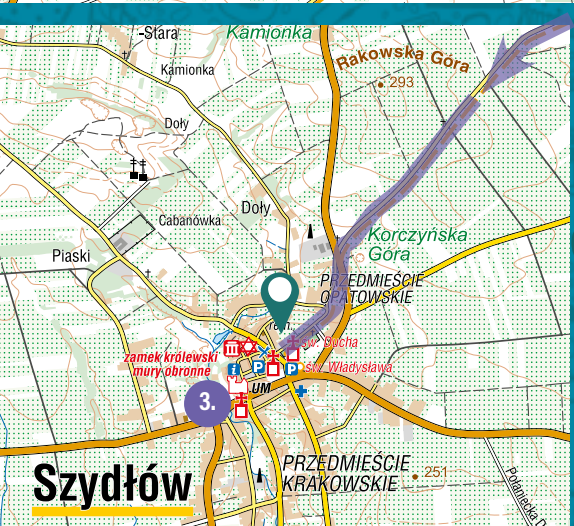

21

ŚLADEM HISTORYCZNYCH MIASTECZEK

22

PUSZCZAŃSKIM SZLAKIEM

*

Żółty szlak pieszy z Krasocina do Przedborza łączy dwa województwa: świętokrzyskie i łódzkie. Szlak poprowadzony został bardzo malowniczym terenem Przedborskiego Parku Krajobrazowego, który skrywa pozostałości dawnej puszczy. Przebiega głównie polnymi oraz leśnymi drogami. Szlak w kilku miejscach przekracza wzniesienia, z których rozpościera się rozległa panorama Przedborskiego Parku Krajobrazowego oraz Wzgórz Opoczyńskich i Łopuszańskich. Jedną z osobliwości szlaku jest murowany wiatrak typu holender, który został wzniesiony w 1920 r. na planie koła o średnicy ponad 8 m z lokalnego kamienia łamanego.

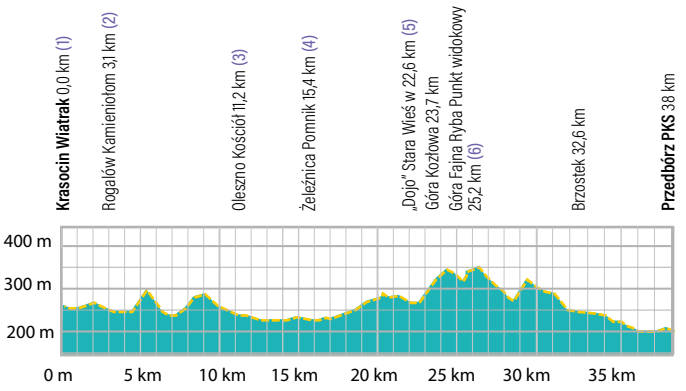

Przebieg trasy

Wiatrak holenderski w Krasocinie 0,0 km – Kamieniołom w Rogalowie 3,1 km – Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Olesznie 11,2 km – Pomnik króla Kazimierza Wielkiego w Żeleźnicy 15,4 km (woj. świętokrzyskie) – Centrum Japońskich Sportów i Sztuk Walki „Dojo" w Starej Wsi 22,6 km – Góra Kozłowa 23,7 km – Punkt widokowy na górze Fajna Ryba 25,2 km – Brzostek 32,6 km – **Przystanek PKS w Przedborzu** 38 km

Dojazd i początek trasy

Trasa rozpoczyna się obok wiatraka w Krasocinie, a kończy na rynku w Przedborzu obok przystanku autobusowego. Do Krasocina można dojechać busem z Kielc. Powrót z Przedborza do województwa świętokrzyskiego jest nieco bardziej kłopotliwy. Jedynym rozwiązaniem jest skorzystanie z linii autobusowej Katowice – Stąporków. Bus zatrzymuje się również w Końskich. Samochód można pozostawić na parkingu przed wiatrakiem w Krasocinie oraz w okolicach rynku w Przedborzu.

Pomiędzy miejscowościami na trasie nie ma regularnej komunikacji (autobus, bus).

** Wyznaczona trasa na mapie w aplikacji nie obejmuje przebiegu szlaku po stronie województwa łódzkiego.*

38 km | 11 h | 580 m | trudna + | dobre

Atrakcje na trasie:

1. Wiatrak holenderski w Krasocinie

Wiatrak typu holender powstał z kamienia pińczowskiego w okresie międzywojennym XX wieku. Poważnie uszkodzony w czasie działań wojennych, w latach 80. stał się na chwilę domem krasockiego Muzeum Chleba. Dziś, dzięki pracom rewitalizacyjnym, ten stojący na niewielkim wzgórzu symbol Krasocina zupełnie zmienił swoje oblicze. Holender zyskał między innymi nowe, modrzewiowe skrzydła o imponującej, 15-metrowej rozpiętości oraz nową, efektowną kamienną okładkę masywnej, nieruchomej kamiennej podstawy.

2. Kamieniołom w Rogalowie

Miejsce to znajduje się w centralnej części pasma Przedborsko-Małogoskiego. W ścianach nieczynnego wyrobiska odnajdziemy skały, które powstały w górnej jurze.

3. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Olesznie

Budowę istniejącej obecnie świątyni rozpoczął około 1643 r. Marcin Szyszkowski, bratanek biskupa krakowskiego. Konsekracja miała miejsce w 1685 r. Wszystkie cztery ołtarze oleszyńskiego kościoła mają charakter wczesnobarokowy; z pięknej i bogatej dekoracji rzeźbiarskiej wyróżnia się ołtarz główny ze słynącym cudami obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem, przeniesionym z Chotowa. Warta uwagi jest barokowa tablica konsekracyjna z 1685 r. (uzupełniana w XIX w.) z historią kościoła, znajdująca się nad wejściem do zakrystii.

4. Pomnik upamiętniający króla Kazimierza Wielkiego w Żeleźnicy

Swoją sławę Żeleźnica koło Przedborza zawdzięcza jednemu z najgłośniej-

szych wypadków w historii dynastii Piastów. Według lokalnej tradycji w miejscu, które dziś upamiętnia wysoki kamienny obelisk z królewską koroną na szczycie, miał bawić na łowach król Kazimierz Wielki. Jak donosi średniowieczny kronikarz, Janko z Czarnkowa, 8 września 1370 r. ostatni z Piastów bawił w Przedborzu i mimo przestróg kompanów udał się na polowanie na jelenie w ostępy okolicznej puszczy. Następnego dnia podczas łowów królewski rumak przewrócił się, a Kazimierz odniósł znaczną ranę lewej nogi. Wokół tego wydarzenia, które mogło przyczynić się do pogorszenia stanu zdrowia i w końcu do śmierci ostatniego z Piastów, urosło wiele legend i opowieści powtarzanych w kronikach i przekazach – Jana Długosza, Adama Naruszewicza czy Bolesława Chlebowskiego.

5. Centrum Japońskich Sportów i Sztuk Walki „Dojo" w Starej Wsi

W krajobrazie polskich lasów, łąk i pól, w sercu Przedborskiego Parku Krajobrazowego funkcjonuje Europejskie Centrum Budo – Dojo Stara Wieś stworzone zgodnie z filozofią architektury japońskiej. Sercem kompleksu jest dojo z salami wyposażonymi w specjalistyczną podłogę sportową, klasyczne maty tatami, worki treningowe czy lustra. Z dojo mogą korzystać również ci, którzy swojego życia nie związali nigdy ze sztuką walki, a chcą uczestniczyć w spotkaniach i konferencjach z dodatkowymi atrakcjami rodem z Japonii – warsztatami sushi, kaligrafii czy ikebany.

6. Góra Fajna Ryba

Góra o tej niezwykłej nazwie to najwyższy szczyt Pasma Przedborsko-Małogoskiego. To także najwyższe naturalne wzniesienie województwa – wyżej wznosi się jedynie sztucznie utworzona hałda – Góra Kamieńsk k. Bełchatowa. Pochodzenie nazwy góry nie zostało jednoznacznie wyjaśnione. Lokalna tradycja mówi, że wzięła się ona od nazwiska dawnego właściciela tych terenów – mieszkającego w Przedborzu Wajnryba. Choć samo wzniesienie nie imponuje swoją wysokością, może zaskoczyć dość ostrym podejściem od strony wschodniej. Podczas wędrówki piechurom towarzyszą lasy z sosnami, bukami, modrzewiami, jodłami czy brzozami.

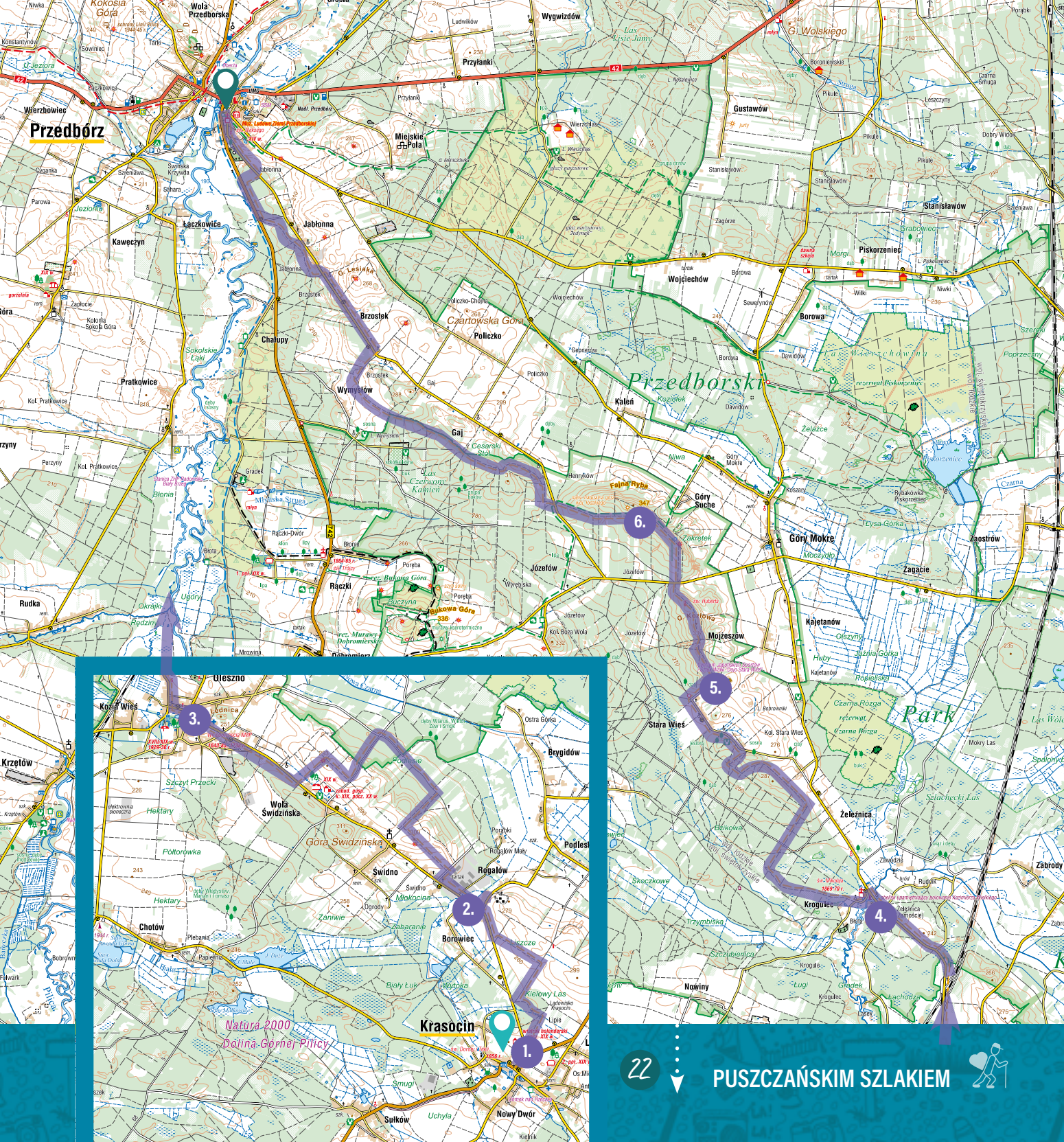
Przedbórz
Wierzbowiec
Łączkowice
Kawęczyn
Jabłonna
Brzostek
Charupy
Pratkowice
Wymysłów
Gaj
Policzko
Czartowska Góra
Przedborski
Kaleń
Józefów
Rączki
Rudka
Wygwizdów
Przyłanki
Miejskie Pola
Gustawów
Stanisławów
Piskorzeniec
Wojciechów
Borowa
Góry Suche
Góry Mokre
Zagacie
Kajetanów
Mojżeszów
Stara Wieś
Żeleźnica
Krogulec
Nowiny
Zabrody
Zaostrów
Oleszno
Kozia Wieś
Krzętów
Wola Świdzińska
Góra Świdzińska
Świdno
Rogalów
Podlesie
Brygidów
Chotów
Borowiec
Krasocin
Sułków
Nowy Dwór
Natura 2000
Dolina Górnej Pilicy
1.
2.
3.
4.
5.
6.

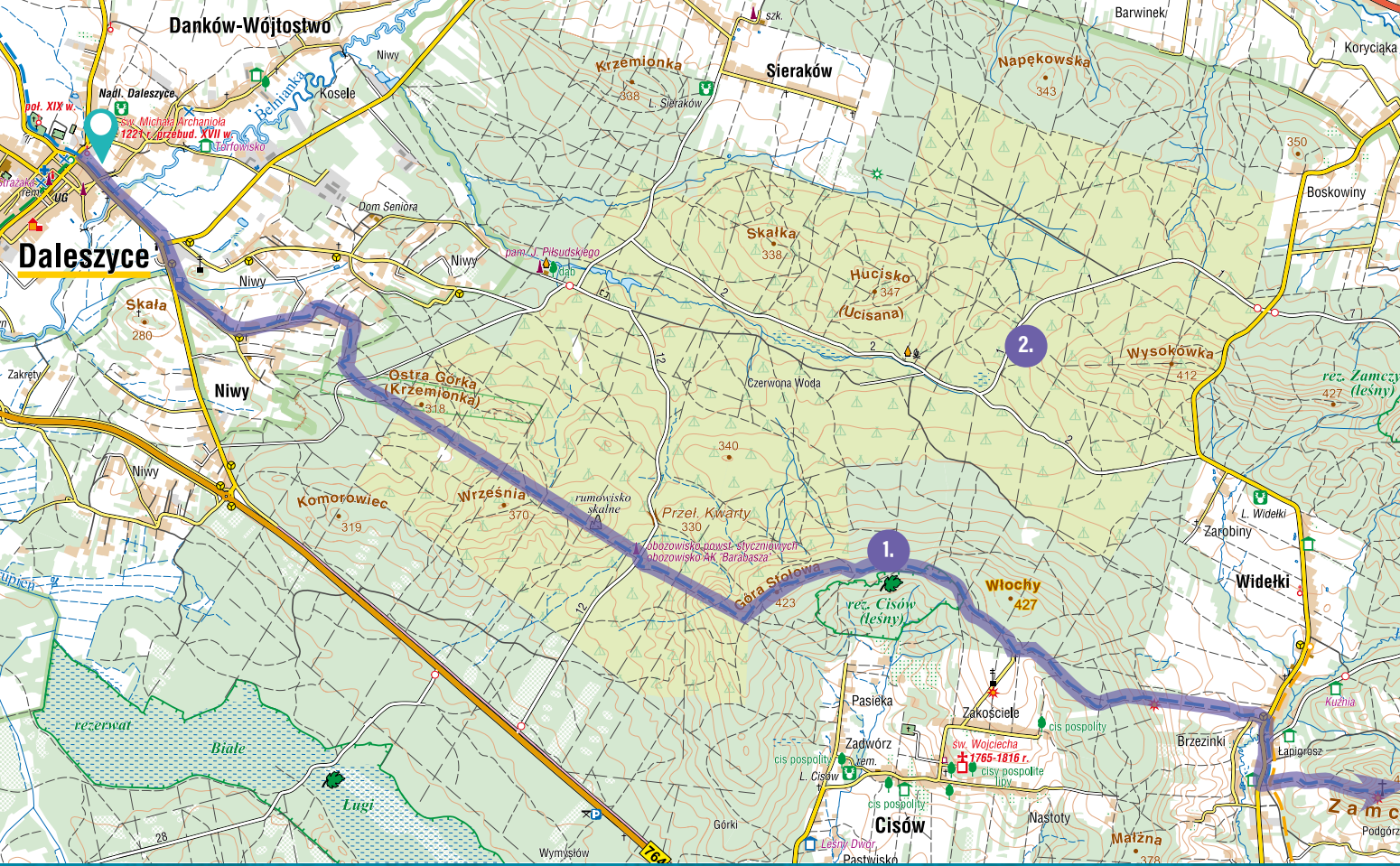

23 PRZEZ „ŚWIĘTOKRZYSKIE BIESZCZADY"

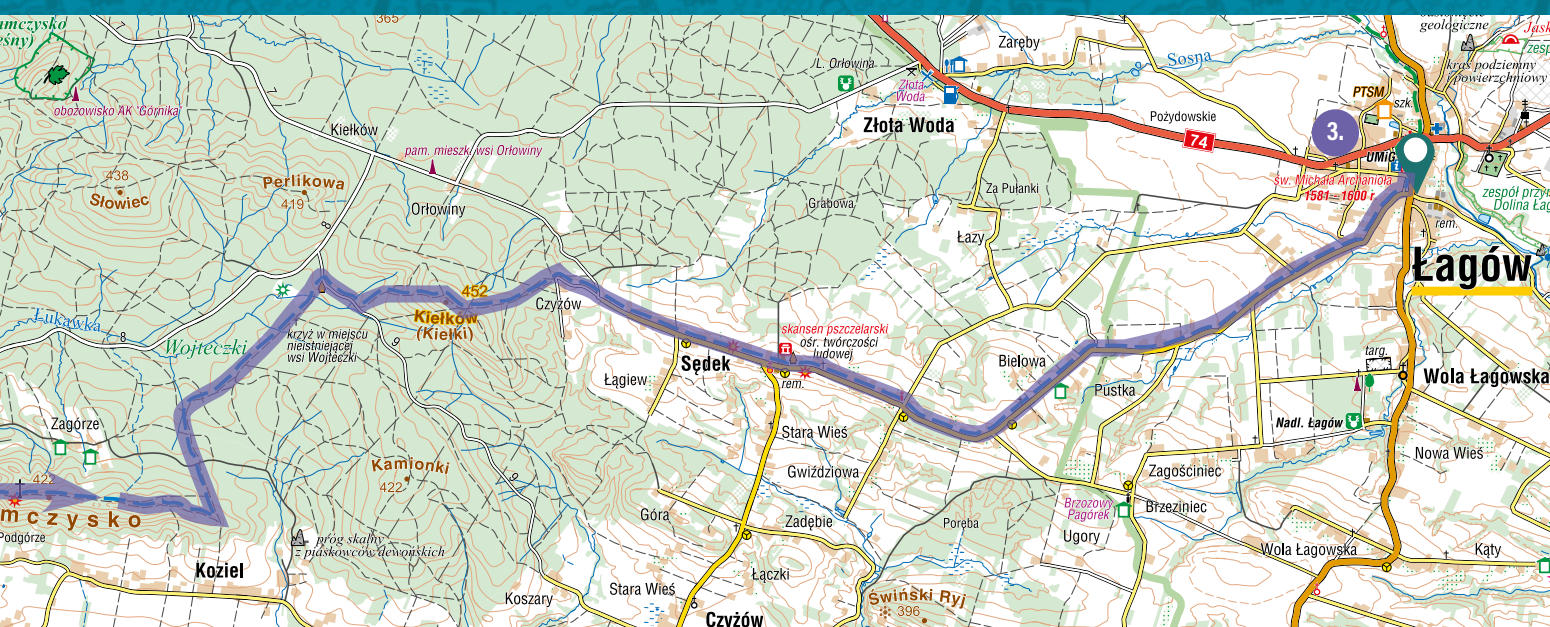

23

PRZEZ „ŚWIĘTOKRZYSKIE BIESZCZADY”

Wycieczka dedykowana jest przede wszystkim miłośnikom przyrody. Trasa prowadzi urokliwymi kompleksami leśnymi Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego. Na trasie znajduje się rezerwat przyrody „Cisów” im. prof. Zygmunta Czubińskiego, gdzie ochronie podlega drzewostan liczący miedzy 130 a 180 lat. W lasach Cisowskich szlak pokrywa się częściowo z przebiegiem Leśnej Ścieżki Przyrodniczo-Historycznej im. Wybranieckich, która poświęcona została m.in. działalności partyzanckiej oddziału AK Mariana Sołtysiaka pseud. „Barabasz”. Historię działalności zgrupowania opisują licznie zgromadzone tablice informacyjne. Z kilku miejsc na szlaku rozpościerają się piękne panoramy na okoliczne wzniesienia.

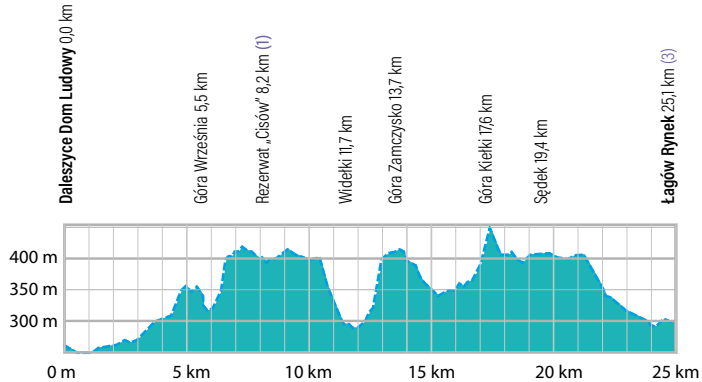

Przebieg trasy

Dom Ludowy w Daleszycach 0,0 km – Góra Września 5,5 km – Rezerwat przyrody „Cisów” 8,2 km – Widełki 11,7 km – Góra Zamczysko 13,7 km – Góra Kiełki 17,6 km – Sędek 19,4 km – **Rynek w Łagowie** 25,1 km

Istnieje możliwość skrócenia wycieczki w Widełkach, skąd można powrócić busem do Daleszyc i Kielc.

Dojazd i początek trasy

Trasa rozpoczyna się obok dawnego Domu Ludowego w Daleszycach, a kończy na Rynku w Łagowie obok przystanku autobusowego. Do punktu początkowego i końcowego na trasie można dojechać z Kielc komunikacją publiczną (bus, MPK). Samochód można pozostawić na parkingu na Rynku w Daleszycach i Rakowie.

25,1 km	7,5 h	579 m	☆☆★★ średnio trudna+	bardzo dobre

Atrakcje na trasie:

1. Rezerwat przyrody „Cisów" im. prof. Zygmunta Czubińskiego

Utworzony w roku 1970, obejmuje fragment zbocza najwyższego wzniesienia Pasma Cisowskiego – Góry Włochy (427 m n. p. m.). Rezerwat o powierzchni 40,58 ha pokryty jest naturalnym drzewostanem – pozostałością pierwotnej Puszczy Świętokrzyskiej, z dominującą rolą jodły i buka, które doskonale odnawiają się tam naturalnie. Ponadto drzewostan uzupełniają okazałe dęby, sosny, modrzewie i jawory. O wyjątkowości rezerwatu decydują liczne jary tektoniczne porosłe bogatą i chronioną roślinnością runa leśnego, m. in.: żywcem cebulkowym i gruczołowatym, bluszczem pospolitym, kopytnikiem, kokoryczą okółkową i wieloma innymi rzadkimi gatunkami.

2. Cisowsko-Orłowiński Park Krajobrazowy

Park utworzono w celu ochrony cennych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, przede wszystkim dla ochrony i zachowania naturalnego kompleksu torfowisk różnych typów i w różnych stadiach rozwojowych, z cennymi zespołami roślinności bagiennej oraz czystości wód rzeki Czarnej Staszowskiej. Na terenie parku znajdują się 4 rezerwaty przyrody : „Zamczysko", „Białe Ługi", „Cisów", „Słopiec"; 25 pomników przyrody; 6 użytków ekologicznych; 1 stanowisko dokumentacyjne – pozostałości górnictwa rud żelaza; 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: „Ostra Górka", „Dolina Łagowicy", „Wąwóz Dule – Jaskinia Zbójecka"; 1 Obszar Natura 2000 – Specjalny Obszar Ochrony (SOO) Lasy Cisowsko-Orłowińskie.

3. Łagów

Łagów to jedna z najstarszych miejscowości w kraju. Pierwsze wzmianki o Łagowie pojawiły się już w XI wieku. Jan Długosz podaje w swych kronikach, że w 1086 r. była tu siedziba kasztelana. Prawdopodobnie istniał tu zamek, ale do dziś nie zachowały się żadne jego ślady. W odległości ok. 2,5 km od Łagowa na południowy wschód, we wsi Nowy Staw, znajduje się „wzgórze Zamczysko". To właśnie na tym wzgórzu miała mieścić się dawna lokacja Łagowa. W XV w. Łagów był ośrodkiem garncarstwa. Wydobywano tu także rudy żelaza i ołowiu. Dziś miasto słynie z jaskini „Zbójeckiej", późnogotyckiego kościoła parafialnego z zabytkowym dzwonem z 1444 r. oraz pochodzącymi z XVII w. zabudowaniami dawnego szpitala i kościoła św. Ducha.

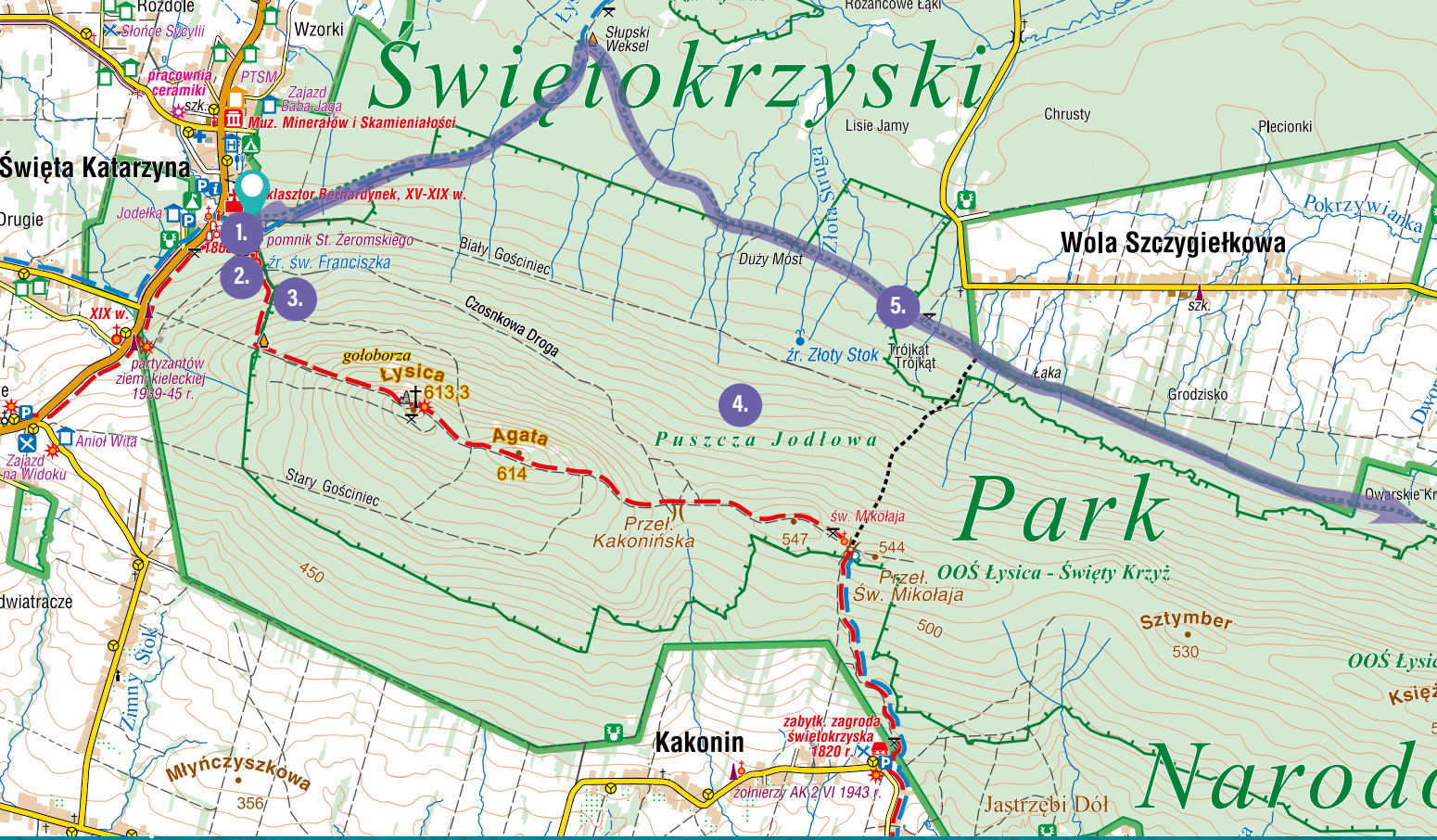
Świętokrzyski
Park
Narodo
Święta Katarzyna
Wzorki
Rozdole
Słońce Socylii
pracownia ceramiki
PTSM
Zajazd Baba Jaga
Muz. Minerałów i Skamieniałości
Klasztor Bernardynek, XV-XIX w.
Jodełka
pomnik St. Żeromskiego
źr. św. Franciszka
Biały Gościniec
Czosnkowa Droga
Słupski Weksel
Rozancowe Łąki
Lisie Jamy
Chrusty
Plecionki
Złota Struga
Duży Most
źr. Złoty Stok
Trójkąt
Łąka
Wola Szczygiełkowa
Pokrzywianka
Grodzisko
szk.
XIX w.
partyzantów ziemi kieleckiej 1939-45 r.
gołoborza
Łysica 613,3
Agata 614
Puszcza Jodłowa
Przeł. Kakonińska
Stary Gościniec
Przeł. OOŚ Łysica - Święty Krzyż
św. Mikołaja
547
544
Sztymber
530
500
450
Aniol Wita
Zajazd na Widoku
Zimny Stok
Młyńczyszkowa
356
dwiatracze
Kakonin
zabytk. zagroda świętokrzyska 1820 r.
żołnierzy AK 2 VI 1943 r.
Jastrzębi Dół
1.
2.
3.
4.
5.

Morgi
Malnik Ziębionka
Wierzbice
szk.
Stare Baszowice
Baszowice-Wieś
Baszowice
Hucisko
Słupianka
Hekta Podche
Hucka Góra
547
Rampa
Przeł. Hucka
Baby Jagowo
Jodłowy Dwór
Osada Średniowieczna
Łysa Góra (Łysiec)
galeria widokowa na gołoborzu
st. baz. ZMŚP
Bielnik
cm. jeńców radzieckich
Świętokrzyska Kalwaria
Pomnik Katyński Trzech Krzyży
Huta Szklana
Podłysica
Huta Podłysica
22 IV 1943 r.
594
Muzeum ŚPN
Klasztor Świętego Krzyża
Muzeum Misyjne
Mamucie Jodły
Puszcza Jodłowa
Buk Jagiełły
Łazy
św. Wawrzyńca
pozrenesansowy 1678 r.
Centrum Kulturowo
"Opatówka" XVII w.
Emeryk Park Legend (w budowie)
UMiG
Nowa
Słupia
rem.
Świętokrzyski Dwór
Ksiądz
OOŚ Łysi
756
751
6.
7.
8.
9.

24

ŚLADEM KOLEJKI WĄSKOTOROWEJ PRZEZ ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY

Atrakcyjna kilkunastokilometrowa trasa łączy dwa największe ośrodki turystyczne Łysogór: Świętą Katarzynę i Nową Słupię. Jej największym atutem jest fakt, iż w całości prowadzi przez Świętokrzyski Park Narodowy, po śladzie funkcjonującej w ubiegłym wieku zagnańskiej kolejki wąskotorowej. Przemierzając leśne ostępy Puszczy Jodłowej napotkamy 12 przystanków z tablicami informacyjnymi, które przybliżają historię tego niezwykłego przedsięwzięcia. Trasa jest prawie w całości płaska (wyjątek stanowi krótki odcinek w okolicach Nowej Słupi).

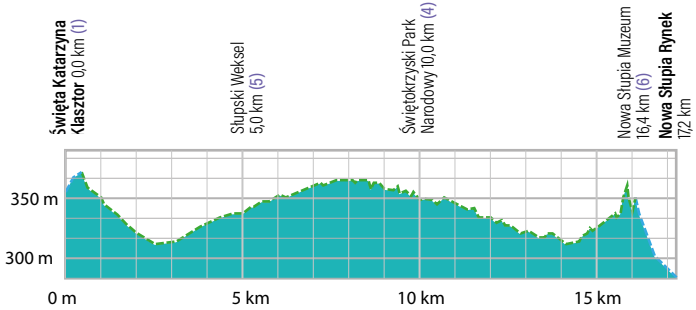

Przebieg trasy

Klasztor w Świętej Katarzynie 0,0 km – Wejście na teren Świętokrzyskiego Parku Narodowego (szlak niebieski) – Śladem kolejki przez Świętokrzyski Park Narodowy – Nowa Słupia ŚPN (szlak zielony ścieżka edukacyjna) 16,1 km – Muzeum w Nowej Słupi 16,4 km – **Rynek w Nowej Słupi** 17,2 km (szlak niebieski)

Poza odcinkami znakowanego szlaku niebieskiego trasa przebiega ścieżką edukacyjną prowadzącą przez teren Parku Narodowego nasypem dawnej kolejki wąskotorowej. Trudność może stanowić nawierzchnia – miejscami droga jest mocno błotnista, zwłaszcza po opadach deszczu.

Dojazd i początek trasy

Wędrówkę można rozpocząć w Świętej Katarzynie (parkingi przy czerwonym szlaku prowadzącym na Łysicę i naprzeciwko klasztoru Bernardynek) lub w Nowej Słupi (parking przy niebieskim szlaku prowadzącym na Święty Krzyż). W obu przypadkach należy uiścić opłatę za wstęp na teren Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Do punktu początkowego i końcowego na trasie można dojechać z Kielc komunikacją publiczną.

17,2 km

4,5 h

183 m

średnia

dobre

Atrakcje na trasie:

1. Klasztor ss. Bernardynek w Świętej Katarzynie

Klasztor (pierwotnie dla bernardynów) istniał tu już w XV stuleciu, jednak liczne pożary sprawiły, że budynki zachowane do dziś są znacznie późniejsze. Obecnie uwagę zwraca misternie kuta krata z XVIII stulecia. Za nią znajduje się kościół ze współczesnym wyposażeniem. Po prawej stronie znajduje się figura patronki kościoła, świętej Katarzyny Aleksandryjskiej, od której swoją nazwę wzięła cała miejscowość u podnóża Łysicy. Obecnie w klasztorze przebywają siostry bernardynki.

2. Kapliczka Żeromskiego w Świętej Katarzynie (opis patrz str. 25)

3. Kapliczka i Źródełko św. Franciszka w Świętej Katarzynie (opis patrz str. 25)

4. Świętokrzyski Park Narodowy

Utworzony w 1950 r. Świętokrzyski Park Narodowy obejmuje swoim zasięgiem nie tylko część Łysogór (z najwyższymi szczytami Gór Świętokrzyskich – Łysicą i Łysą Górą), lecz także Chełmową Górę, fragmenty Pasma Klonowskiego oraz fragmenty dolin – Wilkowskiej i Dębniańskiej.

Lasy porastające najwyższe szczyty Gór Świętokrzyskich Stefan Żeromski nazwał „Puszczą Jodłową". Obecnie tereny leśne zajmują aż 95% obszaru całego parku. Są to nie tylko jodły, ale też ponad 40 gatunków innych drzew, w tym buki, sosny czy dęby. Park stwarza warunki do życia 45 gatunkom ssaków. Coraz częściej w leśnej gęstwinie pojawia się też zwierzę uwiecznione w symbolu parku – jeleń. Nocą aktywnych jest tu aż 10 gatunków nietoperzy. Wśród drzew parku przestrzeń do życia znajduje aż 170 gatunków ptaków. Wprawne oko turysty wypatrzy też gady: jaszczurki, padalce, gniewosze plamiste i stroniące od szlaków pieszych żmije.

5. Dawna kolejka wąskotorowa

Budowę kolejki rozpoczęto w czasie I wojny światowej. W 1924 r. linię doprowadzono pod Święty Krzyż, w okolice wsi Hucisko. Początkowo transportowała ona drewno do tartaku w Zagnańsku. W latach 30. przewożono nią rudy żelaza z kopalni w Rudkach. Później pełniła funkcje pasażerską i turystyczną. Ostatecznie tory zdemontowano w latach 1967–1977. Jej najbardziej charakterystyczne elementy – nasyp i mosty kolejowe znajdują się na trasie rowerowej. Duży Most mierzył 5,5 m wysokości. Do dziś jego konstrukcja

robi wrażenie. Po drodze usytuowany jest jeszcze dawny kamieniołom (ok. 200 m od szlaku, prowadzi do niego kierunkowskaz). Końcowy odcinek trasy to dosyć stromy podjazd, a następnie zjazd do punktu biletowego ŚPN w Nowej Słupi, w pobliżu którego znajduje się pomnik Świętokrzyskiego Pielgrzyma, Emeryka.

6. Centrum Kulturowo-Archeologiczne i Muzeum Starożytnego Hutnictwa w Nowej Słupi

Muzeum mieści się w nowoczesnym pawilonie znajdującym się nad – liczącym około 2000 lat stanowiskiem hutniczym. Wokół pozostałości po piecach dymarskich stworzona została multimedialna ścieżka edukacyjna prezentująca prace i życie starożytnych hutników na terenie obecnych Gór Świętokrzyskich. W 2011 r. oddano u do użytku Centrum Kulturowo-Archeologiczne, które w połowie sierpnia każdego roku stanowi arenę jednej ze sztandarowych imprez Regionu Świętokrzyskiego, jakimi są Dymarki Świętokrzyskie. Tuż obok Muzeum powstaje tematyczny park poświęcony legendom Ziemi Świętokrzyskiej.

7. Kamienny Pielgrzym „Emeryk" w Nowej Słupi

Figura stoi w Nowej Słupi, na początku Drogi Królewskiej prowadzącej do klasztoru na Świętym Krzyżu u podnóża Łysej Góry. Jej powstanie związane jest z jedną z najpopularniejszych legend w Górach Świętokrzyskich „O Pielgrzymie Świętokrzyskim". Opowiada ona o sławnym, walecznym rycerzu, którego zarozumiałość i pycha zostały ukarane.

8. Dom Opata w Nowej Słupi (opis patrz str. 15)

9. Kościół pw. św. Wawrzyńca w Nowej Słupi (opis patrz str. 14)

INFORMACJE

USŁUGI NOCLEGOWE I GASTRONOMICZNE

Baza noclegowa w województwie świętokrzyskim jest bogata i bardzo zróżnicowana. Polecamy skorzystanie z wyszukiwarki noclegów i obiektów gastronomicznych na portalu: www.swietokrzyskie.travel.

INFORMACJA TURYSTYCZNA

Regionalne Centrum Informacji Turystycznej w Kielcach
ul. Sienkiewicza 29, 25-007 Kielce, tel. 41 348 00 60, informacja@swietokrzyskie.travel , www.swietokrzyskie.travel

Centrum Informacji Turystycznej w Sandomierzu
Rynek 20, 27-600 Sandomierz, tel. 15 644 61 05, e-mail: informacja@sandomierz.travel www.sandomierz.travel

Centrum Informacji Turystycznej w Skarżysku-Kamiennej
ul. Juliusza Słowackiego 25, 26-110 Skarżysko-Kamienna, tel. 570 329 580, e-mail: centruminformacji71@gmail.com, www.cit.skarzysko.pl

Centrum Informacji Turystycznej w Pińczowie
ul. Piłsudskiego 2a, 28-400 Pińczów, tel. 41 357 54 04, e-mail: informacja@pinczow.travel, www.pinczow.travel

Centrum Informacji Turystycznej w Końskich
ul. Armii Krajowej 2, 26-200 Końskie, e-mail: informacja@konskie.travel, www.konskie.travel

Centrum Informacji Turystycznej w Busku-Zdroju
ul. Partyzantów 1 , 28-100 Busko-Zdrój, tel. 41 370 54 15, e-mail: informacja@teznia.busko.pl, www.atrakcje.busko.pl

Punkt Promocji Kielc – Centrum Komunikacyjne
ul. Czarnowska 12 (Dworzec autobusowy), 25-504 Kielce, tel. 797 608 450, www.kielce.travel

Punkt Informacji Turystycznej w Ciekotach
Ciekoty 76, 26-001 Masłów, tel. 41 311 21 28, www.szklanydom.maslow.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Nowej Słupi
ul. Świętokrzyska 53, 26-006 Nowa Słupia, tel. 41 317 83 27

Punkt Informacji Turystycznej w Bodzentynie
ul. Rynek 11, 26-010 Bodzentyn, tel. 693 690 333, e-mail: pit-bodzentyn@wp.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Świętej Katarzynie
ul. Kielecka 27, 26-010 Bodzentyn, tel. 664 094 063, e-mail: kulturaturystyka@wp.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Chęcinach
ul. Małogoska 7, 26-060 Chęciny, tel. 41 315 18 29, e-mail: informacja@checiny.pl, www.cit.checiny.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Sandomierzu
Rynek 12, 27-600 Sandomierz, tel. 15 832 23 05, e-mail: poczta@pttk-sandomierz.pl, www.pttk-sandomierz.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Klimontowie
ul. Krakowska 19, 27-640 Klimontów, e-mail: mgbp.klimontow@interia.pl, www.klimontow.pl

Informacja Turystyczna w Starachowicach – Muzeum Przyrody i Techniki
ul. Marszałka Piłsudskiego 95, 27-200 Starachowice, tel. 41 276 09 42, e-mail: promocja@powiat.starachowice.pl, www.starachowice.travel

Ostrowiecki Browar Kultury Punkt Informacji Turystycznej w Ostrowcu Świętokrzyskim
ul. Siennieńska 54, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski, tel. 513 322 735, e-mail: informacja@ostrowiec.travel

Punkt Informacji Turystycznej w Bałtowie
Zarzecze 8a, 27-423 Bałtów, tel. 41 264 14 20, e-mail: rezerwacja.baltow@jurapark.pl, www.juraparkbaltow.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Krzemionkach
Krzemionki, Sudół 135A, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski, tel. 41 330 45 50 wewn. 21, 669 970 499, e-mail: sekretariat@krzemionki.info, www.muzeumostrowiec.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Solcu-Zdroju
ul. Partyzantów 8A, 28-131 Solec-Zdrój, tel. 41 377 60 49, e-mail: gcksolec@wp.pl, www.solec-zdroj.pl

Letni Punkt Informacji Turystycznej w Sielpi Wielkiej
ul. Spacerowa (Kino Letnie przy molo), tel. 534 042 989, e-mail: informacja@konskie.travel, www.konskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej w Szydłowie
ul. Szkolna, 28-225 Szydłów, tel. 41 354 53 13, e-mail: gck@szydlow.pl, www.szydlow.pl

Punkt Informacji Turystycznej w Nagłowicach – Dworek Mikołaja Reja
ul. Kacpra Walewskiego 7, 28-362 Nagłowice, tel. 41 381 45 70, www.naglowice.pl

KOMUNIKACJA PO REGIONIE

Wybrane dworce autobusowe

Dworzec Autobusowy w Kielcach
ul. Czarnowska 12, 25-504 Kielce

Dworzec Autobusowy w Ostrowcu Świętokrzyskim
ul. Żabia 40, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski

Dworzec Autobusowy w Starachowicach
ul. Nadrzeczna, 27-200 Starachowice

Dworzec Autobusowy w Skarżysku-Kamiennej
Aleja Niepodległości, 26-110 Skarżysko-Kamienna

Dworzec Autobusowy w Busku-Zdroju
ul. Ludwika Waryńskiego 29, 28-100 Busko-Zdrój

Dworzec mini-busów w Busku-Zdroju
ul. Poprzeczna, 28-100 Busko-Zdrój

Dworzec Autobusowy w Sandomierzu
ul. 11 Listopada, 27-600 Sandomierz

Dworzec mini-busów w Pińczowie
ul. Legionistów 26, 28-400 Pińczów

Wybrane dworce kolejowe

Dworzec kolejowy w Kielcach (w przebudowie)
Plac Niepodległości 1, 25-560 Kielce

Dworzec kolejowy w Skarżysku-Kamiennej
Aleja Niepodległości 90A,
26-110 Skarżysko-Kamienna

Dworzec kolejowy w Starachowicach
ul. Kolejowa, 27-200 Starachowice

Dworzec kolejowy w Ostrowcu Świętokrzyskim
ul. Kolejowa 10, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski

Dworzec kolejowy w Sandomierzu
ul. Lwowska77, 27-600 Sandomierz

Dworzec autobusowy w Busku-Zdroju
ul. Ludwika Waryńskiego, 28-100 Busko-Zdrój

Adresy stron internetowych z rozkładami jazdy

Komunikacja autobusowa

https://www.e-podroznik.pl
https://dworzec.kielce.pl/rozklad-jazdy-dworzec-autobusowy.html
https://ztm.kielce.pl/rozkad-jazdy-sp-429094646.html
http://www.busy-kielce.pl/
https://pksostrowiec.pl/busstation.php
http://oparkapkskielce.pl/pl/rozklady.html
https://opatow.pl/strona-150-powiatowy_zaklad_transportu.html
http://darjanstrefa.pl/rozklady.html
https://www.muszkieter.pl/rozklady-jazdy/
https://arizona-busy.pl/rozklady-jazdy/
https://majabusy.pl/pl/rozklady-jazdy.html
http://www.busy-sandomierz.pl/trasy-przejazdow.html
https://konskie.travel/dojazd_i_komunikacja_w_regionie

Komunikacja kolejowa

https://pkp.pl/pl/home
https://bilety.polregio.pl

OZNAKOWANIE SZLAKÓW PIESZYCH

Adresy zarządców pieszych szlaków turystycznych ujętych w przewodniku

Oddział PTTK w Busku-Zdroju
ul. Wojska Polskiego 30, 28-100 Busko-Zdrój,
e-mail: pttkbusko@gmail.com, www.busko.pttk.pl

Oddział Świętokrzyski PTTK w Kielcach
ul. Sienkiewicza 29, 25-007 Kielce, tel. 41 344 77 43,
e-mail: biuro@pttkkielce.pl, www.pttkkielce.pl

Oddział PTTK w Końskich
ul. Partyzantów 1, 26-200 Końskie, tel. 517 030 401,
e-mail: biuro@pttkkonskie.pl, www.pttkkonskie.pl

Oddział Świętokrzyski PTTK im. St. Jeżewskiego w Ostrowcu Świętokrzyskim
al. 3 Maja 5, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski,
tel. 41 265 25 24,
e-mail: poczta@jezewski.ostrowiec.pttk.pl,
www. jezewski.ostrowiec.pttk.pl

Oddział PTTK im. A. Patkowskiego w Sandomierzu
ul. Rynek 12, 27-600 Sandomierz, tel. 15 832 23 05,
e-mail: poczta@pttk-sandomierz.pl,
www.pttk-sandomierz.pl

Oddział Miejski PTTK w Skarżysku-Kamiennej
ul. Słowackiego 25, 26-110 Skarżysko-Kamienna,
e-mail: ompttkskar@op.pl, www.pttkskarzysko.pl

Oddział Międzyszkolny PTTK w Starachowicach
Al. Armii Krajowej 1, 27-200 Starachowice,
e-mail: pttk-poczta@o2.pl

BEZPIECZEŃSTWO TURYSTÓW

Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
ul. Żytnia 1, 25-018 Kielce, tel. 41 344 92 18,
www.woprkielce.pl

Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny
ul. Jagiellońska 68, 25-734 Kielce, tel. 41 365 54 00, 41 345 18 73,
www.wsse-kielce.pl
(m.in. informacja o stanie kąpielisk)

Stowarzyszenie Świętokrzyskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
ul. Krakowska 2, 25-029 Kielce, Kryta Pływalnia Delfin II piętro, tel. 600 277 735,
www.swietokrzyskiewopr.eu

Policja 997
Pogotowie Ratunkowe 999
Straż Pożarna 998
Numer alarmowy dla telefonów komórkowych 112

LEGENDA

Oznaczenia na mapach proponowanych tras pieszych

las, park, sad
(ogródki działkowe)

teren: zabudowany,
przemysłowy, piaszczysty

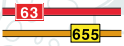

droga krajowa,
droga wojewódzka

droga asfaltowa,
przystanek autobusowy,
dworzec autobusowy, most

drogi utwardzone,
droga rowerowa, inne drogi

linie kolejowe, stacja kolej.,
linia kolej. nieczynna,
dawne torowisko

krzyż, figura przydr., figura zabytk.,
mogiła, tablica pamiątkowa

kapliczka, kapliczka zabytkowa

kościół, kościół zabytkowy,
klasztor, klasztor zabytkowy

cmentarz, cmentarz żydowski,
cmentarz wojenny

park zabytkowy,
drzewo - pomnik przyrody,
głaz narzutowy

zamek, mały zamek/baszta, pałac

dwór, inny zabytek,
inny zabytek drewniany

młyn, ruina dworu,
ruina innego zabytku

bunkier, pomnik, grodzisko

muzeum, izba regionalna (galeria),
skansen

ratusz, zabytek architektury ludowej,
kurhan

elektrownia wodna, wiatrak,
zabytek techniki

stacja benzynowa, LPG, parking

ośrodek jeździecki, leśniczówka

miejsce odpoczynku,
wiata turystyczna,

polecane miejsca na opisywanych
trasach: miejsce odpoczynku,
wiata turystyczna, parking

rezerwat przyrody

granica parku krajobrazowego

poziomice, skarpa, szczyt

jezioro, izobaty, głębokość jeziora,
szuwary, strefa ciszy

bagno, źródło, rzeka, strumień

atrakcja turystyczna, ciekawostka

stadion, boisko

informacja turystyczna, szpital,
służba zdrowia

sklep spożywczy, supermarket

restauracja, bar, kawiarnia

hotel, inny obiekt noclegowy
ośrodek wypoczynkowy

agroturystyka, kemping,
pole namiotowe

basen odkryty, pływalnia, plaża

wyciąg narciarski, kort tenisowy,
przeszkoda na szlaku wodnym

punkt widokowy, wieże: widokowa,
przekaźnikowa, inna

linia wysokiego napięcia

szlaki piesze

ścieżki dydaktyczne

szlaki rowerowe

propozycja przebiegu trasy wycieczki opisanej w przewodniku

początek/koniec szlaku

atrakcja opisana w przewodniku

ŚWIĘTOKRZYSKIE

SZLAKI TURYSTYCZNE

Mapa | Miejsca | Szlaki

POBIERZ APLIKACJĘ

Download on the App Store | GET IT ON Google Play

lub wejdź na:

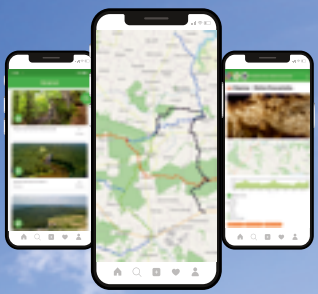

www.swietokrzyskie.szlaki.pttk.pl

Poznaj największe atrakcje turystyczne
Sprawdź przebieg trasy
Zaplanuj wycieczkę
Nawiguj po szlaku

Fot. Patryk Ptak, Archiwum UMWŚ

Zeskanuj kod:

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE